

**МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

На правах рукопису

Шевченко Ірина Вікторівна

УДК: 378.147+81'243+373.211.24

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
ІНШОМОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертація

на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник: **Степанова Тетяна
Михайлівна**, кандидат педагогічних наук,
доцент

Миколаїв – 2006

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. Самостійна діяльності студентів – об’єкт теоретичного дослідження.....	11
1.1. Проблема самостійної діяльності в сучасній педагогічній науці.....	11
1.1.1. Своєрідність феномена „самостійна діяльність”.....	11
1.1.2. Специфіка самостійної діяльності студентів вищої педагогічної школи.....	19
1.1.3. Феноменологія „самостійної роботи студентів”.....	26
1.2. Дослідження самостійної іншомовної діяльності студентів на сучасному етапі.....	35
1.2.1. Самостійна іншомовна діяльність: компонентно-структурний аналіз.....	35
1.2.2. Дослідження проблеми самостійної іншомовної діяльності студентів у педагогіці вищої школи.....	39
1.3. Стан організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.....	55
Висновки з розділу 1.....	77
Розділ 2. Педагогічні умови організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.....	80
2.1. Характеристика рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності.....	80
2.2. Експериментальна методика організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.....	128

2.2.1. Дидактична модель формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності.....	128
2.2.2. Зміст формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності.....	132
2.3. Порівняльна характеристика рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на констатувальному і прикінцевому етапах дослідження.....	165
Висновки з розділу 2.....	175
Висновки.....	179
Список використаних джерел.....	188
Додатки.....	214

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі прискореного соціально-економічного розвитку суспільства, що характеризується поступовою й неухильною інтеграцією України в європейські політичні, економічні й культурні структури, винятково важливого значення набуває підвищення освітнього рівня підготовки висококваліфікованих спеціалістів для всіх галузей діяльності, збагачення інтелектуального та творчого потенціалу. Важливою умовою розв'язання цього завдання є необхідність озброєння спеціалістів знаннями з іноземної мови.

Зростаючий розрив між обсягом знань, призначених для вивчення, й можливістю їх засвоєння може бути подоланий шляхом розвитку розумових здібностей студентів, формування в них здатності самостійно регулювати процес засвоєння нових знань і підвищення ефективності навчання. Самостійність у процесі діяльності студентів зумовлена структурою навчальних планів вищих закладів освіти, в яких значна частина навчального часу відведена на самостійну діяльність студентів. При обмеженні навчального аудиторного часу й обов'язкової умови інтенсивності вправ для оволодіння іноземною мовою виникає необхідність навчати студентів організовувати свою самостійну іншомовну діяльність.

У сучасних умовах розвитку вищої освіти проблема організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів потребує ретельного перегляду та нового підходу. Проблемі організації самостійної іншомовної діяльності у вищих навчальних закладах присвятили свої дослідження ряд учених (Н. Баловсяк, Г. Бурденюк, Т. Георгієва, І. Гініатулін, Л. Головка, Н. Качалов, Р. Нізамов, П. Підкасистий, Л. Пуховська, Ю. Соколовський, І. Хом'юк, С. Шатілов, В. Хрипун, Т. Hutchinson, E. King, K. Mc. Collum, T. Terrel та ін.). Однак вони

не враховували специфіки підготовки фахівців з англійської мови на дошкільних факультетах ВНЗ України.

Відтак, спостерігається протиріччя між станом розробленості проблеми організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у ВНЗ України й вимогами, що ставить сучасний розвиток вищої освіти до рівня підготовленості майбутніх фахівців, і наявністю спеціалістів з англійської мови, які б могли ефективно організовувати самостійну іншомовну діяльність. Означене протиріччя зумовило вибір теми дослідження **„Педагогічні умови організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно з комплексною держбюджетною темою „Освітні технології”, що виконувалася за замовленням Міністерства освіти і науки України (державний реєстраційний номер 0101U003759) кафедрою освітніх технологій Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського і є складовою частиною планів і програм науково-дослідної діяльності університету (1997-2006 р.р.). Автором досліджувалися педагогічні умови організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Тема дисертації була затверджена Вченою радою Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського (протокол № 7 від 31 січня 2005 року) та закоординована в координаційній раді при АПН України (протокол № 5 від 24 травня 2005 року).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально апробувати педагогічні умови організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів і методику їх реалізації.

Завдання дослідження:

1. Науково обґрунтувати педагогічну сутність і структуру поняття „самостійна іншомовна діяльність студентів”; уточнити феномен „самостійна робота з іноземної мови студентів”.

2. Визначити критерії, показники й охарактеризувати рівні сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності.

3. Виявити й охарактеризувати ступені розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

4. Встановити залежність ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів від рівнів сформованості в них умінь з організації самостійної іншомовної діяльності.

5. Обґрунтувати педагогічні умови організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

6. Розробити й апробувати дидактичну модель формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності та методику її реалізації у вищому навчальному закладі.

Об’єкт дослідження – самостійна іншомовна діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Предмет дослідження – процес організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Гіпотеза дослідження: організація самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів буде відбуватись ефективно, якщо забезпечити такі педагогічні умови: індивідуально-диференційований підхід до організації самостійної аудиторної діяльності майбутніх вихователів; забезпечення взаємозв’язку навчальної (аудиторної) і самостійної (позааудиторної) іншомовної діяльності; максимальне занурення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів в іншомовне позааудиторне спілкування; особистісна зацікавленість майбутніх

вихователів щодо майбутньої професії.

Методологічними засадами дослідження виступили положення теорії пізнання щодо взаємозв'язку діяльності й свідомості, мислення, мови і мовлення; сутність спілкування як однієї з форм соціальної активності людини; законодавчі акти і документи про організацію самостійної діяльності студентів у ВНЗ України. Дослідження базується на ідеях гуманізації і особистісно орієнтованого навчання.

Теоретичні засади дослідження становили праці вчених педагогів із навчання у вищій школі (А. Богуш, Н. Кічук, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, З. Курлянд, А. Линенко, Г. Нагорна, Н. Ничкало, В. Сластьонін, О. Цокур, Р. Хмелюк, О. Щербаков та ін.), з проблем організації самостійної діяльності студентів (І. Гініатулін, Н. Головка, Н. Качалов, П. Підкасистий, Н. Сидорчук, Ю. Хом'юк, С. Шатілов, В. Хрипун та ін.); філологів і лінгводидактів з теорії і методики навчання іноземної мови (О. Бігич, Р. Мартинова, С. Ніколаєва, Н. Скляренко, Л. Смолякова, В. Плахотник та ін.); філософів, психологів щодо взаємозв'язку діяльності особистості (П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Запорожець, М. Каган, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін.).

Методи дослідження: теоретичні: системний аналіз та узагальнення філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної наукової літератури; навчально-методичної та інструктивно-методичної документації з питань організації самостійної іншомовної діяльності студентів у ВНЗ; емпіричні: педагогічне спостереження, бесіда, анкетування студентів, викладачів ВНЗ щодо організації самостійної іншомовної діяльності студентів; методи експертних оцінок і самооцінок, за допомогою яких визначалися рівні вмінь студентів з організації самостійної іншомовної діяльності та ступені розвитку англійського мовлення студентів; педагогічний експеримент, спрямований на організацію самостійної іншомовної діяльності студентів; методи математичної статистики.

Експериментальна база дослідження. Базою дослідження виступили дошкільні факультети Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського і Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, що здійснюють підготовку фахівців зі спеціальності: 7.010101 Дошкільне виховання. Мова і література англійська. Кваліфікація: Вихователь дітей дошкільного віку з правом ведення занять англійською мовою. Дослідженням було охоплено 200 студентів вищезначених факультетів.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження: вперше встановлено та науково обґрунтовано взаємозв'язок сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів рівнів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності зі ступенем розвитку їхнього англійського мовлення; визначено критерії, показники й охарактеризовано рівні сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності; виявлено й охарактеризовано ступені розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; визначено сутність і структуру поняття „самостійна іншомовна діяльність студентів”; уточнено поняття „самостійна робота з іноземної мови студентів”; виявлено педагогічні умови ефективно організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; дістала подальшого розвитку методика навчання студентів англійської мови.

Практична значущість дослідження полягає в розробці методики організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; системи різнорівневих завдань і вправ для самостійного опрацювання; спецкурсу „Організація самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів” і спецпрактикуму „Самостійна діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови”, які можуть бути використані в

роботі зі студентами у ВНЗ, при підготовці навчальних посібників для ВНЗ.

Впровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес дошкільних факультетів Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського (акт впровадження № 08/800 від 03.04.2006 р.), Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (акт впровадження № 17/14-27 від 17.04.2006 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (акт впровадження № 04/03-12-385 від 29.03.2006 р.), Херсонського державного університету (акт впровадження № 06-12/13-06 від 02.03.2006 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечувалася теоретичною обґрунтованістю вихідних положень; використанням апробованого діагностичного інструментарію; репрезентативністю масиву досліджених; експериментальною перевіркою основної гіпотези, висновків і рекомендацій; використанням методів, що є адекватними меті, завданням і логіці розробки проблеми; якісним і кількісним аналізом експериментальних даних.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовано на міжнародних конференціях „Проблема наступності у підготовці дітей дошкільного і молодшого шкільного віку до життєдіяльності” (Бердянськ, 2002), „Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти” (Луганськ, 2005), „Оптимізація процесу підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної та початкової освіти” (Луганськ, 2005); „Всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині К. Д. Ушинського, В. О. Сухомлинського 18-19 травня 2004 року” (Одеса, 2004, 2005); всеукраїнській науково-практичній конференції „Виховні системи загальноосвітніх шкіл-інтернатів: нові підходи і технології” (Миколаїв, 2002). Основні положення і результати дослідження відображено в 9 публікаціях, з них 4 статті у фахових виданнях,

затверджених ВАКом України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 187 сторінок. У роботі вміщено 31 таблицю, 1 схему, 8 діаграм, що займають 11 сторінок основного тексту. До списку використаних джерел увійшло 264 найменувань (з них 31 – іноземною мовою).

РОЗДІЛ 1

САМОСТІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ – ОБ’ЄКТ ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Проблема самостійної діяльності в сучасній педагогічній науці

1.1.1. Своєрідність феномена „самостійна діяльність”.

Сучасний соціально-економічний розвиток України ставить перед вищою школою завдання підготувати фахівців, які б були здатними самостійно і творчо розв’язувати практичні завдання у своїй майбутній професійній діяльності. Підготувати таких спеціалістів неможливо без закладання підвалин самостійної діяльності з метою вміння самостійно одержувати інформацію, синтезувати її і використовувати в необхідній професійній галузі. Вміння набувати самостійно знання і передавати їх іншим має суттєве значення для майбутнього педагога. Саме самостійна діяльність формує творче ставлення до праці в майбутніх педагогів, стимулює внутрішній процес самовдосконалення. Оскільки українська держава встановлює і зміцнює політичні, економічні та культурні зв’язки з країнами Західної Європи, вивчення іноземної мови стає не тільки рентабельним чи пріоритетним, а навіть необхідним. На сучасному етапі розвитку суспільства необхідно володіти двома, а то й кількома іноземними мовами.

У зв’язку з сучасними вимогами до випускників ВНЗ підготовка висококваліфікованого спеціаліста неможлива без організації самостійної роботи з іноземної мови (англійської), що є складовою самостійної іншомовної діяльності майбутніх фахівців. Учені (Т. Георгієва і Л. Пуховська) зазначають, що в системі вищої освіти країн Західної Європи і США самостійна діяльність студентів посідає головне місце. Традиційні форми навчання: лекції, практичні заняття, семінари тільки орієнтують студентів на їхню самостійну роботу, яку організовує і спрямовує викладач

[2, с. 39].

Так, за словами Л. Пуховської, однією з причин зростання ролі самостійної діяльності в системі вищої освіти зарубіжних країн, є підвищення інтересу до курсів за вибором, уведенням у навчальні плани факультативних занять. Студенти мають можливість обирати ті дисципліни, які вони бажають, на відміну від жорстокої регламентації навчальних дисциплін за фахом у вітчизняних ВНЗ [42, с. 78]. Тому, за даними ЮНЕСКО, самостійна діяльність студентів за навчальними планами в Західній Європі складає 50-70%, а у США вона перевищує 65%.

З розвитком науково-технічного прогресу, комп'ютеризацією навчального процесу і використанням у навчанні інтернету на світовому рівні одержала поширення розробка „Європейського мовного портфоліо” – документа або пакета документів, в якому кожний, хто вивчає іноземну мову, може впродовж певного часу подати в систематизованому вигляді свідоцтво своєї кваліфікації, досягнення і досвід у вивченні іноземної мови, а також зразки самостійної мовленнєвої активності [29, с. 2]. У Західній Європі і США це також засіб отримання позитивних балів студентами під час здобуття педагогічної освіти, успішності професійної сертифікації і водночас демонстрація професійних умінь на ринку праці [240, с. 5; 241; 246; 247; 263].

„Портфоліо” також допомагає всім, хто вивчає іноземну мову, самостійно визначити досягнутий рівень, окреслити наступність у вивченні іноземної мови і більш активно брати участь у навчальному процесі. Викладачі іноземної мови можуть використовувати запропонований пакет документів як допоміжний засіб мотивації студентів для створення цілісного уявлення про їхні мовні потреби та для правильної орієнтації самостійної позааудиторної діяльності. Отже, існування „Портфоліо” є свідченням переваги самостійної діяльності, її значення у формуванні знань і навіть здобутті професійної освіти. У науковій літературі достатньо широко застосовується поняття „самостійна діяльність”. Цілком виправданим буде насамперед з'ясувати зміст поняття „діяльність”.

Так, у словниках (А. Грицанов, А. Данилов, Л. Марда-Хаєв) діяльність визначається як „специфічна форма людського активного ставлення до довкілля, зміст якого складає цілеспрямована його зміна та відтворення згідно інтересів людей” [188, с. 710; 187, с. 381; 186, с.160]. На думку О. Іваніна, діяльність – це „процес, упродовж якого людина творчо відтворює природу і таким чином робить себе діяльним об’єктом, а природні явища – об’єктом своєї діяльності” [199, с. 118]. Автори словників (С. Головін, О. Іванін, І. Фролов) розглядають діяльність як “акт взаємодії цілепокладального вільного бажання суб’єкта, з одного боку, та іманентних об’єктивних параметрів, з іншого [199, с. 272]; „форму активності, що характеризує здатність людини чи пов’язаних з нею систем бути причиною змін у бутті” [200, с. 162]; „динамічну систему взаємодії суб’єкта з середовищем, впродовж якого має місце виникнення та реалізація в об’єкті психічних образів” [185, с. 101]; „...суттєву визначеність способу буття людини у світі, здатність її вносити в дійсність зміни, опосередковані ідеальним”; основними компонентами діяльності є суб’єкт (носій) діяльності і об’єкт (предмет), на який спрямована діяльність [156, с. 146]. Як бачимо словникові джерела по-різному трактують означені поняття.

Поняття „діяльність” досліджувалося філософами (Л. Бугаєва, А. Брушлінський, В. Давидов, Н. Злобін, М. Каган, М. Кветний, Ю. Плетніков, А. Спірін, В. Швирєв), психологами (К. Абульханова-Славська, Я. Анцифірова, О. Бал, О. Леонтєв, Н. Нікіфоров, С. Рубінштейн), педагогами (В. Беспалько, В. Козаков, Г. Щукіна).

На думку Н. Л. Нікіфорова, важливою характеристикою діяльності є „попередня продуманість, оскільки після того, як мету поставлено, людина аналізує ситуацію, в якій відбувається дія, і обирає засоби досягнення мети, обирає послідовність майбутніх дій” [131, с. 54-55]. Своє завершення „діяльність” знаходить у продукті діяльності. Якщо кінцевий результат „діяльності” збігається з поставленою метою, це означає, що ідеальна схема „діяльності” є адекватним відображенням одного з можливих реальних

шляхів, які ведуть до мети”[131, с. 57].

О. Леонтьєв уважає, що „діяльність – це система, що має будову, свої внутрішні переходи та перетворення, свій розвиток” [97, с. 89]. Діяльність залежить від її місця в суспільстві, від умов, що випадають на її долю, від того, як вона складається у неповторних індивідуальних обставинах [97, с. 83]. Предметність – є основною ознакою діяльності. До складу діяльності обов’язково входить мотив, оскільки „діяльності без мотиву не буває” [97, с. 98], а також мета, завдання, дії, операції [97, с.83]. Діяльність насамперед характеризується її мотивом, дії визначаються метою, а операції – її мотивами [97, с. 27-28].

В. Беспалько у структурі діяльності виокремлює чотири етапи:

– орієнтувальний етап, у ході якого обираються правила і методи діяльності згідно визначеної мети:

– виконавчий етап, під час якого змінюється ситуація або об’єкт і досягається заданий метою результат;

– контрольний етап, протягом якого здійснюється порівняння результату й мети;

– коректувальний етап, за допомогою якого здійснюється аналіз підсумків контролю після завершення діяльності [10, с. 66].

Діяльність, на думку Г. Щукіної, – є основою процесу, впродовж якого здійснюється обмін досвіду діяльності, її видами, засобами, що спонукає до збагачення кожного з них; збагачується й мотивація (соціальна, моральна, пізнавальна і т.ін.). Розвиток діяльності в педагогічному процесі є результатом поступового розвитку особистості, оскільки змінюється її характер (спочатку виконавча, потім – активно виконавча, надалі – активно самостійна і творчо – самостійна). Оскільки учень є суб’єктом діяльності, поступово у процесі діяльності в нього формуються такі властивості, як активність, самостійність, пізнавальний інтерес, що допомагають усвідомленню свого розвитку [231, с. 16].

В. Козаков виокремив дев’ять структурних елементів діяльності: мета,

мотив, засіб, результат, суб'єкт, процес, предмет, умови, продукт [78; 79, с. 40]. Дослідник підкреслює, що вихідні структурні елементи діяльності можуть бути об'єднані у дві групи. Перша група включає елементи організаційної структури діяльності: суб'єкт, процес, предмет, умови та продукт. До другої – залучені соціально-психологічні елементи: мета, мотив, засіб та результат [78; 79, с. 40].

Отже, поняття „діяльність” ми можемо розглядати як активний процес поступового перетворення об'єкта відповідно до позиції суб'єкта діяльності, що відбувається під час існування певних умов і ситуації, потреб і у своїй структурі має такі компоненти: мета, мотив, засіб, суб'єкт, об'єкт (предмет), результат, продукт. Визначити сутність феномена „самостійна діяльність” неможливо без пояснення терміна „самостійність”. Звернемось до словникових джерел.

У словниках термін „самостійність” пояснюється як „загальна властивість особистості, що виявляється в ініціативі, критичності, адекватності, самооцінці та почутті особистісної відповідальності за свою діяльність і поведінку” [182, с. 251]; „одна з властивостей особистості; характеризується двома факторами: по-перше, сукупністю засобів – знань, умінь і навичок, якими володіє особистість; по-друге, ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, що складаються у процесі діяльності...” [47, с. 297].

Проблема самостійності була предметом дослідження психологів (К. Платонов, Г. Голубєв, С. Рубінштейн та ін.) і педагогів (А. Алексюк, С. Архангельський, Д. Богоявленський, Н. Бочкіна, М. Ганелін, Ю. Дмитрієва, В. Козаков, Т. Лобода та ін.). Так, С. Рубінштейн вважає, що самостійність суб'єкта ніяк не вичерпується здатністю виконувати ті чи інші завдання. Вона включає більш суттєву здібність свідомо ставити перед собою ті чи інші завдання, цілі, визначати спрямованість своєї діяльності, що „вимагає великої внутрішньої роботи, припускає здатність самостійно мислити і

пов'язане з формуванням цілісного світогляду” [163, с. 637]. На думку Г. Голубєва і К. Платонова, самостійність є „важливою якістю, що характеризує здатність систематизувати, планувати та регулювати свою діяльність без безпосереднього постійного керівництва та практичної допомоги з боку керівника” [150, с. 217]. За словами Т. Лободи, самостійність „можна визначити як інтегровану якість особистості, що формується в різних видах діяльності на основі свідомої мотивації на обґрунтованості дій...” [101, с.28]. Формування самостійності розглядається як процес, в якому цілеспрямовано розвивається здатність об'єкта в умовах відсутності безпосереднього і постійного керівництва з боку суб'єкта здійснювати такі основні дії: виділяти, класифікувати і узагальнювати інформацію, зіставляти поточний інформаційний образ із сталими і оцінювати її, приймати принципи та програми дії за програмою, коректувати їх після аналізу, самоконтролю [101, с. 28]. Як зазначає А. Алексюк, самостійність – це „оволодіння складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організувати власну самоосвіту, вміння по-новому підходити до вирішування питань, пізнавальну і розумову активність..., здатність до творчості” [2, с. 434].

На думку Ю. Дмитрієвої, самостійність – це органічна „властивість особистості, що виявляється у використанні знань для розв'язання на основі вольового зусилля поставлених життям завдань” [54, с. 146]. М. Заякіна під самостійністю вбачає „способи мислення й діяльності, які полягають у застосуванні засвоєних знань та вмінь у конкретних умовах, у здатності швидко орієнтуватися в новій обстановці, знаходити раціональні прийоми та способи при розв'язанні різних завдань [61]. На погляд А. Ісаєнко, самостійність – це якість, що характеризується потребою у знаннях, уміннях поставити перед собою завдання, сформулювати його, спланувати і організувати свою роботу впродовж її виконання і оцінити одержані результати [67, с. 5].

Н. Бочкіна виокремлює два компоненти самостійності в системі

самостійної діяльності: операційно-змістовий і емоційно-вольовий. На думку дослідниці, операційно-змістовий компонент самостійності включає опорні знання самостійної діяльності та поведінки і такі вміння:

- ставити цілі і планувати діяльність;
- знаходити і засвоювати необхідні для діяльності знання;
- вміння осмислювати, сприймати та передавати свій досвід;
- вміння самоконтролю;
- організаторські вміння.

Емоційно-вольовий компонент самостійності характеризується наявністю таких показників:

- позитивне ставлення до завдання, що вимагає самостійності дій, вольового напруження, необхідного для їх виконання;
- тривалість цього напруження;
- вміння подолати розсіювання уваги під час виконання самостійної роботи;
- ступінь емоційної напруги, захоплення роботою [20, с. 10-11].

За М. Ганеліним, самостійність характеризується наявністю таких умінь:

- застосовувати отримане в навчальній роботі, житті, на виробництві;
- працювати над формуванням науково-матеріалістичного світогляду;
- працювати над самоосвітою;
- відстоювати переконання, виявляти ініціативу, активність під час розв'язання завдань. Але найбільшу увагу науковець приділяє саме наявності самостійної думки [39, с. 10].

В. Козаков виокремлює такі дії-вміння, які б характеризували суб'єкта як самостійну особистість. А саме:

- виявляти, виділяти та класифікувати об'єкти за істотними ознаками;
- зіставляти, аналізувати та узагальнювати інформацію;
- здійснювати пошук, виявляти, систематизувати та узагальнювати інформацію, особливо у проблемній ситуації;
- зіставляти поточне інформаційне уявлення з еталоном та оцінювати

схожість між ними;

- коректувати моделі;
- вибирати еталонну гіпотезу чи розробляти її;
- приймати рішення щодо принципів та програм дій;
- здійснювати дії за програмою та проводити, в разі необхідності,

корекцію цих дій [78, с. 47-48].

Отже, аналіз досліджень дає можливість визначити поняття „самостійність” як властивість особистості, що формується в різних видах її діяльності і характеризується наявністю знань і вмінь, завдяки яким особистість спроможна швидко орієнтуватися в новій обстановці, знаходити способи розв’язання різних завдань.

Ми з’ясували поняття „діяльність” і „самостійність”. Відтепер з’ясуємо поняття „самостійна діяльність”. У науковій літературі відсутнє однозначне пояснення терміна „самостійна діяльність”. На думку Є. Бондарчука, самостійна діяльність – це діяльність, що здійснюється під час опанування таких прийомів:

- раціональна організація;
- вміння виокремлювати пізнавальні завдання і способи їх вирішення;
- виконувати вмілий і оперативний самоконтроль за правильним вирішенням поставлених завдань;
- вносити корективи в самостійну роботу;
- аналізувати загальний підсумок роботи;
- порівнювати результати з визначеними раніше, намічати шляхи їх подолання в подальшій роботі [16, с. 132].

Відповідно до поглядів більшості науковців, поняття „самостійна діяльність” ми визначаємо як активний процес поступового перетворення об’єкта в суб’єкт діяльності, що відбувається в певних умовах і ситуаціях, за наявності потреб і у своїй структурі має такі компоненти: мета, мотив, засіб, суб’єкт, об’єкт (предмет), результат, продукт, що здійснюється за наявності в об’єкта таких знань, навичок і вмінь, як уміння організувати свою

діяльність, виокремлювати пізнавальні завдання і засоби їх вирішення, виконувати самоконтроль, вносити корективи у свою самостійну роботу, аналізувати її підсумки, порівнювати досягнуті результати з поставленою метою і визначити шляхи подальшої роботи.

1.1.2. Специфіка самостійної діяльності студентів вищої педагогічної школи. Питання самостійної діяльності студентів постійно перебуває у сфері інтересів дослідників, оскільки проблема вдосконалення організації навчально-виховного процесу у ВНЗ залишається актуальною. Зазначимо, що і на державному рівні самостійна діяльність студентів також неодноразово була об'єктом особливої уваги. Так, упродовж 20-30 років у системі вищої освіти колишнього СРСР панували такі методи навчання, як Дельтон-план, бригадно-лабораторний метод, метод проектів. Основою навчання проголошувалась самостійна робота студентів з метою виховання самостійності, а викладачу в цьому процесі відводилося другорядне значення. Запропоновані методи навчання були спробою шляхом самостійної роботи залучити студентів до самостійної навчальної діяльності. Але оскільки переважну частину студентів складали вихідці із селян і робітників, які не могли самостійно подолати труднощів у навчанні, необхідно було повертатися до традиційних форм роботи таких, як семінари і лекції [36, с. 45].

У Постанові Мінвузу СРСР „Про роботу вищих навчальних закладів та про керівництво вищою школою” від 23 червня 1936 року зазначалося, що з метою підвищення наукового рівня викладання й підвищення якості навчальних занять у вищій школі, під час організації навчального процесу основну увагу необхідно звернути на самостійну роботу студентів у читальних залах, бібліотеках, архівах лабораторіях, кабінетах чи вдома із забезпеченням консультацій студентам [36, с. 8]. Фактично цією постановою створювались умови для самостійної діяльності через самостійну роботу з науковою літературою, з метою набуття навичок і вмінь здобувати необхідну

інформацію і самостійно доходити висновків, а викладач повинен був наглядати за роботою кожного студента і надавати необхідну допомогу.

Наказом Мінвузу РСРС № 267 від 10 жовтня 1937 року „Про покращання організації самостійної роботи студентів ВНЗ” визнавалася необхідність забезпечити належну допомогу студентам в організації їхньої самостійної роботи. Керівники кафедр повинні були стежити за тим, щоб викладач контролював, яким чином відбувається самостійна робота студентів, допомагав їм ефективно організовувати процес самостійної діяльності з метою набуття знань. Водночас обсяг домашніх завдань не повинен був перевантажувати студентів [36, с. 101].

Про те, що самостійна робота повинна бути провідною у процесі підготовки майбутніх фахівців у час, коли держава перебувала у стані війни, зазначалось у наказі „Про заходи щодо посилення самостійної роботи в 1943-44 роках”. Оскільки кількість викладачів і фінансові можливості держави були обмежені, семінарські, практичні і позааудиторні години повинні бути заповнені самостійною роботою. Тільки самостійна діяльність студентів могла забезпечити набуття знань [36, с. 100].

Наказом Мінвузу СРСР „Про покращання якості підготовки фахівців вищої та середньої кваліфікації” від 15 вересня 1954 року № 975 указувалося на необхідність доопрацювання навчальних планів з метою скорочення багатопредметності і переведення деяких дисциплін із числа обов’язкових у факультативні, а також виключення зайвого матеріалу у зв’язку з дублюванням у різних курсах з тим, щоб збільшити час для самостійної роботи студентів [1, с. 64]. Завдяки таким змінам передбачалося навчати студентів у процесі самостійної діяльності з науковою літературою виконувати завдання, вилучати необхідну інформацію, доходити висновків, вести самостійні дослідження.

Орієнтація на наукову самостійну діяльність у 70-80 роки була зумовлена впевненістю, що науково-дослідна і навчально-дослідна робота сприяє покращенню якості підготовки майбутніх спеціалістів. Тому в цей

період проводили конференції, тематикою яких були: „Бюджет часу викладачів і студентів, його соціальна зумовленість” (Каунас, 1974), „Дослідження об’єму і структури позааудиторної самостійної роботи студентів за весь період теоретичного навчання у ВНЗ” (Москва, 1979), „Планування і організація самостійної роботи студентів” (Харків, 1981), „Удосконалення планування і організація самостійної роботи студентів” (Мінськ, 1988) і т. ін.

Наказом Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР від 22 вересня 1986 року № 660 „Про розвиток ініціативи науково-педагогічних колективів ВНЗ, поширенні їх прав на здійснення перебудови навчального процесу” всім вищим навчальним закладам надавалося право встановлювати перелік і затверджувати програми дисциплін, які визначають спеціальну підготовку майбутніх фахівців; скорочувати обов’язкові аудиторні заняття шляхом заміни самостійною роботою під контролем викладача, результатом якої повинні бути курсові роботи, підготовка рефератів і т.ін.; вводити за рахунок годин самостійної роботи навчальні практикуми з метою оволодіння студентами методами і засобами роботи, необхідними для підготовки майбутніх фахівців; встановлювати на старших курсах індивідуальні плани підготовки [27, с. 5-6].

Наказом Державного комітету СРСР „Про затвердження тимчасових (орієнтовних) положень про навчальні заклади” від 7 липня 1989 № 565 наголошувалося, що вищий навчальний заклад є центром освіти, науки і культури, основною метою якого є розвиток особистості в інтелектуальному, культурному та професійному відношеннях. Наказ поширював права студентів, забезпечував матеріальну базу для навчання, створював умови для організації суспільних організацій, органів самоврядування, гуртків, клубів за інтересами, студій. Студентам надавалося право відвідувати додаткові заняття; бути обраними в раду і обирати вчену раду вищого навчального закладу; брати участь через суспільні організації у вирішенні важливих питань діяльності вищого навчального закладу; визначати набір дисциплін у

межах навчального плану, ставити питання про заміну викладача, який не може забезпечити якісне ведення навчальних занять [26, с. 3]. Викладачі повинні були забезпечити високу якість педагогічного і навчального процесу, розвивати у студентів самостійність, ініціативу, творчі здібності, активно залучати студентів до наукових досліджень.

Отже, державою створювались умови для організації самостійної діяльності не тільки для поліпшення навчання студентів, але й для суспільної самостійної іншомовної діяльності у вигляді гуртків і студій, де у студентів з'являлася можливість творчо реалізовувати і впроваджувати набуті знання, вміння та навички впродовж самостійної роботи.

Наказом від 2 червня 1993 року № 161 „Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах” зазначалося, що „самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять”. Навчальний час для самостійної роботи повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента. Самостійна робота студента забезпечується системою навчальних засобів для вивчення дисциплін і методичні матеріали повинні передбачати можливість самоконтролю. Викладачі повинні надавати студенту необхідну консультацію під час виконання ними самостійної роботи [26, с. 97]. Наказом зверталася увага не тільки на необхідність вважати самостійну роботу провідною формою навчання студентів, але й вносили корективи в кінцеву мету її використання – формування навичок самоконтролю. Саме вміння здійснювати самоконтроль, встановлювати недоліки у процесі набуття знань є важливим компонентом самостійної діяльності студента.

Отже, аналіз першоджерел, законодавчих актів, нормативних документів дає змогу стверджувати, що для ефективного навчання і якісної підготовки майбутніх фахівців самостійна діяльність є базовою. Здійснення такого процесу можливе тільки через якісно сплановану і вміло керовану самостійну роботу студентів, яка є важливою складовою всієї самостійної

діяльності. Ми з'ясували, що на державному рівні самостійна діяльність студентів уважалася неможливою без самостійної роботи, яку студенти повинні постійно здійснювати для набуття знань, навичок і вмінь.

У педагогічній літературі широко використовуються поняття „самостійна діяльність студентів” і „самостійна робота студентів”. Подекуди ці поняття вважають тотожними. Проте вони мають різне значення. З'ясуємо насамперед, як сучасні науковці тлумачать поняття „самостійна діяльність студентів”.

Проблема самостійної діяльності студентів була предметом дослідження багатьох учених, зокрема Н. Баловсяк, Л. Головка, І. Гініатулін, С. Заскалета, Н. Качалов, Р. Нізамов, П. Підкасистий, Н. Сидорчук, Ю. Хом'юк, С. Шатілов, В. Хрипун. Так, на думку вчених (Н. Качалов і С. Шатілов), самостійна діяльність студентів – „це складна система таких елементів, як взаємодія між студентом, викладачем і предметом навчання у процесі засвоєння знань, оволодіння навичками та вміннями в різних умовах (аудиторії і дома), внутрішній і зовнішній контроль (самоконтроль) за навчальною діяльністю, що виконується з різним ступенем самостійності...” [70, с. 3]. Л. Головка самостійну діяльність студентів вважає ефективним засобом самонавчання і самопідготовки, який допомагає засвоїти великий обсяг нового матеріалу, сприяє формуванню навичок самостійної навчальної діяльності [45, с. 2]. У структурі самостійної діяльності виокремлюють мету, предмет та засоби навчання. В основі її лежить комплекс цілеспрямованих дій, в якому заздалегідь визначено їх характер і послідовність, а також передбачений контроль [46, с. 22].

За словами С. Заскалети, самостійна діяльність студентів є системою спільних дій викладача і студента, що спрямована на реалізацію пізнавального циклу кожного студента, у процесі якого активну детермінуючу роль виконують студенти. Ефективність здійснення самостійної діяльності, досягнення мети і виконання залежить від індивідуальних можливостей студента [60, с. 8]. Дослідниця підкреслює,

що самостійна діяльність також передбачає самодетермінованість, самовмотивованість, самопрограмованість пізнавальної діяльності студента [60, с. 7]. В. Хрипун вважає, що самостійна діяльність студентів здійснюється цілями і мотивами, реалізація яких відбувається за допомогою самостійних дій, що вимагають розумових, вольових і фізичних зусиль і завершуються конкретними результатами [208]. І. Гініатулін розглядає самостійну діяльність як системну сукупність пізнавальних дій тих, хто навчається, і яка характеризується такими рисами:

– поєднує в собі дії різного ступеня самостійності: „від часткової до повної пізнавальної самостійності”;

– збігається в рамках навчання з навчанням студента, відбувається взаємодія з викладачем, який здійснює функцію зовнішнього управління прогресуючого внутрішнього самоуправління тих, хто навчається;

– виступає головною суб’єктивно-діяльнісною ланкою, що пов’язує всі форми безперервної освіти (навчання у школі, ВНЗ з наступними формами організації освіти, самоосвіти у зв’язку з різними формами навчання і за його межами) [4, с. 21].

П. Підкасистий виокремлює такі структурні компоненти самостійної діяльності: виокремлення мети діяльності або доцільність діяльності; визначення предмета діяльності; вибір засобів діяльності. Особливу увагу він приділяє саме самостійній роботі студентів у загальній системі самостійної діяльності, що є засобом організації і керівництвом самостійною діяльністю студентів. „Генетичною клітиною” самостійної роботи, її ядром є пізнавальне завдання, що пропонується в конкретній ситуації навчання. Завдання можуть мати різні форми: пошукові завдання, самостійні завдання, бесіди, пояснення, лекції і т.ін. Отже, саме завдання, що є основою будь-якої самостійної роботи, виступає стимулом самостійної діяльності студентів [146, с. 29]. Ефективність самостійної діяльності студента залежить від її організації, змісту і характеру знань, логіки навчального процесу,

взаємозв'язку знань у запропонованому виді самостійної роботи, результатів її виконання. Ю. Соколовський розглядає самостійну діяльність студентів як „систему дій студентів, що згідно навчального завдання і теми, на основі своїх здібностей, досвіду та знань, за допомогою навчальних засобів та методів, перетворюють матеріал з метою поширення і поглиблення досвіду і знань, формування та розвитку пізнавальних здібностей” [184, с. 36]. За І. Хом'юком, „розуміння самостійної діяльності дозволяє визначити вміння самостійної роботи як властивість особистості, що ґрунтується на раніше засвоєних знаннях і набутих навичках і виявляється у здатності виконувати самостійну діяльність у нових, змінених умовах [206, с. 75].

Р. Нізамов підкреслює, що самостійна діяльність студентів включає в себе:

- прийняття студентом усвідомленої мети та змісту роботи;
- правильне визначення та вибір ефективних засобів її виконання;
- своєчасний самоконтроль за ходом її виконання і виявлення необхідності внесення коректив у сам процес та пошук засобів її виконання [130, с. 28].

За словами Н. Баловсяк, „самостійна діяльність студентів – це форма пізнавальної активності: ініціативна позиція народження власної думки і виступає попереду самостійної роботи у вузькому розумінні цього слова, а в широкому розумінні самостійна діяльність містить самостійну роботу” [5, с. 110]. М. Махмутов розрізняє чотири типи самостійної діяльності:

- самостійна робота відтворювального типу, під час якої студент оперує вже наявними знаннями;
- самостійна робота пізнавально-пошукового характеру, впродовж якої студент отримує нові знання;
- самостійна робота творчого типу, коли студент створює щось нове;
- самостійна робота пізнавально-критичного характеру, що пов'язана з поширенням контактів навчання з життям [111, с. 129].

Отже, самостійна діяльність студентів – це складна система взаємодії

викладача, студента і предмета навчання, основною складовою якої є самостійна робота студента. Самостійна робота, її вмiла організація, наявність умов для ефективного виконання, використання різноманітних її типів і форм сприяє формуванню такої важливої риси, як самостійність. Завдяки самостійності набуття знань студент спроможний ставити мету, виокремлювати пізнавальне завдання та обирати засоби його вирішення, здійснювати самоконтроль за правильністю поставленого завдання, вносити корективи в самостійну роботу і спрямовувати її, встановлювати її недоліки, аналізувати загальний підсумок своєї роботи, порівнювати результати з визначеними раніше, прогнозувати наступні кроки у своїй подальшій самостійній самоосвітній діяльності.

1.1.3. Феноменологія „самостійної роботи студентів”.

Для з'ясування сутності поняття „самостійна робота студентів” звернемося до словникових джерел. У словнику В. Даля поняття „робота” пояснюється як „заняття, діло, справа, виконання” [193, с. 5]. В українському педагогічному словнику поняття „самостійна навчальна робота учнів” визначається як „різноманітні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності школярів, що здійснюється ними на навчальних заняттях або вдома за завданням учителя, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі” [47, с. 321].

У зарубіжній педагогічній літературі для визначення поняття „самостійна робота” вживають низку суміжних понять, що виокремлюють аспекти цієї роботи. Так, німецькі педагоги використовують термін „самостійна робота” (*selbststandige Arbeit*) у значенні „індивідуальна робота”. Подекуди зустрічаються поняття (*mittelbarer Unterricht*) – „опосередковане навчання”, тобто робота, що здійснюється під опосередкованим керівництвом викладача. У педагогічній літературі Австрії, Швейцарії функціонує термін (*Stillarbeit*) – „тиха робота”, що здійснюється на одинці. У французькій і англійській педагогічній літературі можна зустріти термін „індивідуальна робота” (*le travail individuel, the individual work*). У США

використовується термін „незалежне навчання” (independent study), що означає таку пізнавальну діяльність, упродовж якої студенти отримують навчальні плани-програми і їм надається свобода добору засобів і методів засвоєння [84].

У сучасній вітчизняній педагогічній літературі поняття „самостійна робота студентів” пояснюється вченими по-різному, а саме як: „форма індивідуальної роботи і відбувається вона без викладача” [127, с. 110]; „засіб навчання, форма організації навчально-наукового пізнання” [20, с. 17]; „активний навчально-пізнавальний процес, що керується викладачем” [4, с. 74]; „методична підсистема, що забезпечує умови навчання за умови наявності або відсутності безпосереднього керівництва з боку викладача” [25, с. 49]; „вид діяльності, спрямований на розвиток внутрішньої та зовнішньої самоорганізації майбутнього фахівця, активно-перетворювального ставлення до інформації, спроможності вибудувувати індивідуальну траєкторію самонавчання” [7, с. 105]; „праця студентів з оволодіння науковими знаннями та практичними навичками, їхня активна інтелектуальна діяльність у всіх формах навчально-виховного процесу та науково-дослідницької роботи як під безпосереднім керівництвом викладача, так і без його керівництва, де центральним елементом та рушійною силою виступає діяльність самого студента” [78, с. 175-176]; „складова будь-якої з форм організації навчального процесу, що допомагає активізувати розумову діяльність студентів у процесі викладання лекцій, семінарських занять, а також є однією з форм навчального процесу і спрямована на відповідне вивчення конкретних питань програми” [77, с. 45].

Як бачимо з аналізу наукової літератури, у тлумаченні терміна „самостійна робота студентів” відсутня єдність.

Проблема самостійної роботи була предметом дослідження багатьох науковців, зокрема досліджувались такі аспекти самостійної роботи: сутність самостійної роботи (М. Дайрі, Б. Есіпов, Л. Піменова, Я. Понамарьов, П. Підкасистий, Т. Шамова, І. Шимко); класифікація видів самостійної

роботи (Г. Асонова, Е. Голант, І. Малкін, В. Онищук, А. Усова); форми проведення самостійної роботи (А. Алексюк, А. Дьомін, Ю. Коверкін, П. Олійник, М. Скаткін); формування самостійності у студентів (Ю. Бабанський, В. Венера, В. Козаков, М. Махмутова, В. Тюріна, С. Яшанов); психолого-педагогічні основи організації самостійної роботи студентів (Л. Дергач, В. Кобзарьов, В. Ужик, С. Ярцева); організація самостійної роботи студентів на основі особистісно орієнтованого підходу (В. Луценко, М. Сичова, І. Шайдур); роль викладача в управлінні самостійною роботою студентів (В. Буряк, Л. Вяткін, Н. Журавська, Н. Румянцева, М. Шевандрін); аналіз бюджету часу студента під час самостійної роботи (К. Бабенко, М. Єрецький, В. Козаков, А. Молібог); педагогічні умови організації самостійної роботи студентів (В. Качурівський, Т. Лобода, Л. Онучак, І. Шимко, Н. Шишкіна); удосконалення форм контролю під час самостійної роботи (В. Бабкіна, А. Блаус, Н. Краєвська, Л. Русакова, В. Співак, З. Ямалдінова); використання технічних засобів під час самостійної роботи (О. Березюк, В. Горбенко, І. Коротяєва).

На думку І. Унт, самостійна робота – це засіб навчальної роботи, коли перед студентами ставляться завдання і подаються поради щодо його виконання, робота виконується без участі викладача, але під його керівництвом, і виконання завдання вимагає від учнів розумового напруження. Саме самостійна робота дає поштовх до активної розумової самостійної діяльності [198, с. 132].

За С. Зінов'євим, самостійна робота студентів визначається як обов'язкова форма діяльності студентів з оволодіння знаннями, вміннями і навичками за межами аудиторних занять. Основними ознаками самостійної роботи є: врахування її обов'язкового характеру, наявність спеціально відведеного для цього часу, індивідуальна форма виконання без неопосередкованої участі викладача, але під його керівництвом [64, с. 92].

За словами В. Клочко, самостійна робота студентів – це активна діяльність у позааудиторний час, що спрямована на набуття нових знань,

умінь і навичок у галузі загальнонаукової і професійної підготовки фахівців. Студенти самостійно виявляють певну закономірність у розвитку явищ і тим самим готують себе до організації наукового пошуку, творчого підходу до вирішення поставлених проблем [76, с. 36]. Найкращою формою її здійснення є гуртки, конференції, конкурси на кращу студентську роботу, участь у наукових дослідженнях і т.ін. [76, с. 37]. Л. Деркач вважає, що самостійна робота студента є спеціально організованою діяльністю, яка спрямована на самостійне виконання навчальних завдань як на аудиторних заняттях, так і в позааудиторний час. Однак під час організації такого виду діяльності, на думку вченого, необхідно враховувати тип самостійної роботи (робота з підручником, першоджерелом, робота в лабораторії і т.ін.) і ступінь труднощів. Завдання повинно бути раціонально дозоване і не викликати перевантаження [52, с. 9]. За словами І. Маринко і Г. Платонова, самостійну роботу студентів слід розглядати у двох аспектах: у вузькому та широкому розуміння слова. Перше – це індивідуальна робота студента поза аудиторією і без викладача під час виконання конкретного завдання з метою оволодіння визначеними знаннями, навичками і вміннями. Друге – особистісна робота студента (в аудиторії і за її межами під керівництвом викладача та без нього) з метою засвоєння знань і навичок, опанування спроможності творчо мислити, глибоко аналізувати факти і явища дійсності з метою виховання в себе потреби в постійному поновленню знань з формування наукового кругозору [109, с. 33].

На думку Ю. Палкіна, самостійна робота студентів – це цілеспрямована, свідома, творча трудова діяльність студента. Вона містить у собі весь комплекс самостійних занять, пов'язаних з навчанням, дослідницькою і суспільною роботою студента не тільки у ВНЗ, але і за його межами. Головним чином можливо виокремити три основні форми самостійної роботи студентів: навчальна самостійна робота, самостійна науково-дослідницька і самостійна робота в системі суспільно-політичної практики [139, с. 25]. Навчальна самостійна робота: підготовка до

семінарських занять, написання рефератів, підготовка до заліків та іспитів. Самостійна науково-дослідницька: студентські наукові гуртки, конкурси студентських робіт, студентські наукові конференції. Самостійна робота в системі суспільно-політичної практики: написання наукових доповідей та робіт [139, с. 25].

Розкриваючи сутність самостійної роботи, вчені (В. Козаков, І. Зоренко та ін.) приділяють увагу формуванню такої якості характеру особистості, як самостійність. За В. Козаковим, „...мета самостійної роботи студента – це розвиток такої риси особистості, як самостійність, тобто спроможність організувати та реалізувати свою діяльність без стороннього керівництва та допомоги” [78, с. 11]. Самостійність він пояснює як „спроможність індивіда під час відсутності безпосереднього керівництва з боку, наприклад, викладача, здійснювати прийом, оцінку, переробку інформації, приймати та реалізовувати прийняті рішення” [78, с. 27]. На думку Н. Сидорчук, самостійна робота студентів – це складний вид діяльності, впродовж якої відбувається формування особистості на основі досягнення цілей, що були поставлені іншою особою – викладачем. Саме зацікавлене ставлення до самостійної роботи тих, хто навчається, переростає в їхню самоосвітню діяльність, що є одним з механізмів підготовки майбутнього фахівця [173, с. 17]. За словами М. Бондаренко, самостійна робота студентів є засобом формування потреби до постійного самовдосконалення, самоосвіти, розширення світогляду [15, с. 16].

Самостійну роботу у вищій школі П. Підкасистий розглядає як специфічний педагогічний засіб організації і керівництва самостійною діяльністю студентів у навчальному процесі, тому і повинна мати і предмет, і метод навчального чи наукового пізнання. Предметом пізнавальної діяльності в будь-якому виді навчальної праці є завдання, що включається в той чи інший конкретний вид самостійної роботи [146, с. 31].

О. Барабанщіков і Б. Корочкін підкреслюють, що самостійна робота студентів включає в себе не тільки пізнавальну діяльність у позааудиторний

час, але й самостійну мисленнєву діяльність, що відбувається на лекціях, семінарах, практичних і лабораторних заняттях, іспитах і заліках, упродовж індивідуальних бесід. Самостійна робота є внутрішнім зв'язком усіх форм і методів навчання між собою. У психологічному плані самостійна робота студентів є упорядкованою динамічною системою прийомів сприймання, аналізу, синтезу, порівняння, абстракції, узагальнення, конкретизації, класифікації, систематизації, а також навичок читання, запису та інших дій, що поєднані однією установкою [6, с. 6-7]. В. Король і О. Савченко вважають, що самостійна робота студентів – це спланована, організаційно і методично спрямована пізнавальна діяльність, що здійснюється без прямої допомоги викладача для досягнення конкретного результату. Її складовою частиною є самостійна робота, що здійснюється під керівництвом і контролем викладача за рахунок скорочення обов'язкових аудиторних занять [84, с. 13]. Самостійна робота студентів виконує різні функції, серед яких важливе значення мають:

- навчальна, яка полягає в опрацюванні першоджерел, що сприяє більш глибокому усвідомленню вже засвоєної суми знань;
- пізнавальна, призначення якої полягає в опануванні новою сумою знань, розширенні меж світогляду;
- коригувальна, що передбачає усвідомлення новітніх теорій, концепцій, категорій, підходів до визначення сутності відомих понять, напрямків розвитку науки і т.ін.;
- стимулювальна, сутність якої полягає в такій організації самостійної роботи, коли студент отримує задоволення від результатів пізнавальної діяльності;
- виховна, що спрямована на формування таких якостей, як воля, цілеспрямованість, відповідальність;
- розвивальна, що спрямована на розвиток самостійності, творчості, дослідницьких умінь особистості [84, с. 12].

На думку Н. Ерастова, самостійна робота – це процес, що має певні

етапи реалізації. Так, він виокремлює підготовчий етап, виконавчий та завершувальний. На підготовчому етапі автор виокремлює такі дії: визначення мети, складання програми, складання плану, вибір умов, підготовка обладнання, підготовка робочого місця, психологічний настрій. На виконавчому етапі: реалізація програми, використання прийомів засвоєння, переробки, використання, передачі знань, фіксування результатів, самоорганізація процесу роботи. На завершувальному етапі виокремлюються такі дії: оцінка значущості і коректування результатів, їхня систематизація, оцінка ефективності програми і прийомів роботи, висновки стосовно напрямків оптимізації роботи і роботи над собою [57, с. 25].

У педагогічній літературі проблемі класифікації і систематизації самостійних завдань приділяли увагу багато вчених (А. Алексюк, Б. Єсіпов, В. Козаков, О. Нільсон, Ю. Палкін, П. Підкасистий, В. Стрекозін, Е. Усов та ін.). Аналіз педагогічної літератури засвідчує, що існують різні класифікації самостійної роботи студентів за:

- дидактичною метою (І. Аллайорова, Б. Єсіпов);
- видами організації навчальної діяльності (Р. Лозовська);
- характером навчальної діяльності (І. Малкіна, Б. Сахарова, М. Федоренко);
- засобом виконання (Н. Грекова, О. Нільсон);
- місцем виконання (А. Алексюк, Л. Клименко);
- часом виконання (Л. Клименко, І. Рейнгард).

Дослідниця В. Ужик виокремлює такі види самостійної роботи:

- класна, домашня (місце виконання);
- короткотривалі (прості), довготривалі (складні);
- самостійні завдання під час бесіди і спостереження за мовним матеріалом, робота з книгою, граматичний розбір, робота над схемами і таблицями (зміст і методика проведення) [197, с. 57].

У методичній літературі описані різні типи й види самостійної роботи у ВНЗ різного профілю. Так, наприклад, М. Мацюк докладно аналізує чотири

основні типи, в основу яких покладено характер роботи, що виконується у ВНЗ:

- робота за зразком – розв’язування завдань, вправ (знаходження готових відповідей у першоджерелах, підручниках, виокремлення головного, складання таблиць, систематизація фактичного матеріалу;

- реконструктивно-варіативна робота, що передбачає аналіз джерел, відбір найсуттєвішого, а також компонування, уточнення, формулювання висновків;

- евристичний тип самостійної роботи, тобто розв’язання навчальних, проблемних завдань; робота цього типу дозволяє набути досвід пошукової діяльності;

- дослідницька самостійна робота (може бути індивідуальною й колективною) [112].

Вчені (М. Ладигін і В. Луков) визначили етапи організації самостійної теоретичної роботи студентів. Опишемо їх.

- Вивчення матеріалів лекції (або підручника). Це початковий етап, коли студент використовує основний матеріал, що розглядався на лекції.

- Бібліографічна робота; здійснення цього виду роботи дозволяє студентам навчитися працювати в бібліотеках і використовувати довідникову літературу, робота з першоджерелами. На думку вчених, конспектування є важливим елементом роботи з теоретичним матеріалом, що дозволяє студентам у будь-який час освіжити в пам’яті вивчений матеріал і аргументувати свою відповідь на занятті. Також цей вид роботи дозволяє більш повно і глибоко розуміти зміст джерела [93, с. 56].

- Складання студентами плану своєї відповіді на попередньому занятті. Під час виконання цієї роботи студент уточнює термінологію, якою він буде оперувати, записує аргументацію відповідей на запитання, які були поставлені викладачем. На думку науковців, набуті таким чином знання будуть становити стійку систему, за допомогою якої студент зможе виконувати складні завдання на старших курсах [93, с. 57].

– Організація самостійної роботи студентів на самому занятті (доповіді студентів, мікроконференції, фронтальне опитування і т.ін.). Дослідники (М. Ладигін і В. Луков) звертають увагу на вимоги, що активізують студентів і стимулюють їхню роботу у процесі занять. А саме: колективне обговорення, підказки з місця за підготовленими конспектами, правильне ведення записів, а також записування запитань викладача, використання матеріалів домашньої підготовки. Ці елементарні вимоги до студентів не тільки полегшують їм самостійну роботу на занятті і підвищують їхню активність, але й дають можливість об'єктивно оцінити ступінь їхньої підготовки [81, с. 60].

– Продовження самостійної роботи студентів після занять. Автори пропонують складання планів уроку або факультативного заняття за темою, яка вивчалася, підготовка доповідей, рефератів, які можна обговорити на засіданні гуртків, проблемних груп, висунути на конкурс студентських робіт, на наукові студентські конференції. Деякі теми можуть бути матеріалом для курсових та дипломних робіт. Найкращі дослідження можуть бути заслухані на конференції вчених, наукових читаннях інститутів і т.ін. [23, с. 61].

На думку Н. Михальської, активізації і продуктивності самостійної роботи студентів сприяє характер лекції, що читається студентам. Важливим стимулювальним засобом у розвитку навичок самостійної роботи є проблемна побудова лекції. Науково-методичний рівень лекції, її структура, майстерність викладача визначають і спрямовують розумово-творчу діяльність студента не тільки під час сприймання ними матеріалу, але й спонукають його до подальших самостійних роздумів, дослідницьких пошуків, спостережень і висновків [121, с. 45]. Теоретична основа лекції – це те, що допоможе студенту в його самостійних заняттях, проблематика лекції допоможе його ідейній орієнтації, сконцентрована в ній інформація збагачує його знання. Тому в навчальному процесі лекція є важливою ланкою в системі управління самостійною роботою студента [121, с. 46].

Отже, на нашу думку, поняття “самостійна робота студентів” можна

розглядати як форму індивідуальної роботи, основою якої є навчальні завдання з різноманітними рівнями труднощів, які студенти виконують на аудиторних заняттях і в позааудиторний час, з метою засвоєння відповідної суми знань, умінь і навичок організовувати та реалізовувати свою самостійну діяльність без стороннього керівництва й допомоги, вносити корективи, здійснювати самоконтроль і самооцінку в процесі виконання завдань, а головне, з метою формування такої властивості характеру, як самостійність.

1.2. Дослідження самостійної іншомовної діяльності студентів на сучасному етапі

1.2.1. Самостійна іншомовна діяльність: компонентно-структурний аналіз. Іноземна мова як навчальний предмет має свою специфіку. Особливості іноземної мови (англійської) як навчального предмета досліджувалися багатьма вченими-методистами (В. Бухбіндер, І. Бессонова, І. Зимняя, Г. Китайгородська, Е. Пассов, Г. Рогова, Т. Труханова, О. Шерстюк, І. Шульга та ін.). Учені (Н. Гез, М. Ляховицький) вважають, що основна особливість іноземної мови як навчального предмета полягає в її комунікативній і освітньо-виховній функціях [119, с. 38].

На думку І. Верещагіної і Г. Рогової, специфіку предмета „іноземна мова” складає необхідність оволодіти мовою, що вивчається, як засобом спілкування і вміння нею користуватися в усній і письмовій формах. Усна форма містить сприйняття мовлення на слух – аудіювання і висловлювання своїх думок іноземною мовою. Письмова форма передбачає оволодіння графічним мовленням, тобто розуміння друкованого тексту – читання і використання графічної системи для висловлення думок – письма. Аудіювання, говоріння, читання і письмо – це види мовленнєвої діяльності, що повинні бути сформовані з метою забезпечення можливості здійснювати спілкування в усній та письмовій формах [160, с. 24-25]. За словами О. Вишневського, іноземна мова як навчальний предмет характеризується трьома аспектами: лінгвістичним, психологічним і соціальним.

Під лінгвістичним аспектом розуміють фізичні висловлювання мови у звуковій або граматичній формах, а також те, що називають значенням мовних знаків. Цей аспект включає поняття мовного матеріалу – звуки, букви, слова, формоутворювальні елементи, словосполучення, речення і тексти.

Психологічний аспект передбачає дію, процесуальність, завдяки яким мова стає мовленням і розглядається як діяльність. Розглядаючи предмет з цього боку, психологи і методисти в центр уваги ставлять мовленнєві вміння і навички.

Соціальний аспект реалізується в контексті соціальних контактів людини. Людина звертається до мови лише тоді, коли виникає потреба щось з'ясувати, чогось домогтись. У цьому випадку мова набуває комунікативної функції. Отже, поверхню предмета „іноземна мова” складає мовний матеріал, а серцевину – природна функція мови як інструмента немовної діяльності [33, с. 5-6].

Вчені-методисти (О. Миролюбов, І. Рахманов, В. Цетлін) вказують на такі особливості предмета „іноземна мова”:

- іноземна мова має зв'язок з навчанням засобів отримання і передачі інформації;
- основною метою навчання є комунікативна спрямованість, тобто формування практичних умінь і навичок усного мовлення, читання і письма;
- виховні і загальноосвітні завдання навчання реалізуються впродовж розв'язання практичних завдань;
- зміст навчання охоплює лексичний, граматичний, фонетичний матеріал; уміння і навички усного мовлення, читання і письма; тексти є зразком мовлення, що можуть бути почутими і написаними; тема є основою усного мовлення і читання [135, с. 38].

О. Бігич, Н. Бражник, С. Ніколаєва та ін. вважають, що специфіка іноземної мови як навчального предмета, полягає в необхідності формування в тих, хто навчається, іншомовної комунікативної компетенції, зміст якої

зумовлений такими видами компетенцій: мовною, мовленнєвою і соціокультурною. У свою чергу, мовна компетенція включає мовні знання (лексичні, граматичні, орфографічні) і відповідні навички. Мовленнєва компетенція включає чотири види компетенцій: уміння в аудіюванні, говорінні, читанні й письмі. Соціокультурна компетенція складається з країнознавчої компетенції (знання про культуру країни, мова якої вивчається; знання історії, географії, економіки, державного устрою і т.ін.). Лінгвокраїнознавча компетенція передає оволодіння особливостями мовленнєвої і немовленнєвої (міміка, жести) поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування [117, с. 42-43].

I. Зимняя виокремила п'ять провідних особливостей, які вирізняють предмет „іноземна мова” серед інших предметів. Опишемо їх.

– Іноземна мова є і метою, і засобом навчання. Мова є засобом формування, а надалі формою існування і висловлювання думки про об'єктивну дійсність, якості, закономірності, що є предметом інших дисциплін. У цьому випадку іноземна мова як навчальна дисципліна безпредметна. Вона тільки носій інформації, форма її існування в індивідуальній і суспільній свідомості. Тому виникає запитання в галузі викладання іноземних мов: чого навчати засобами іноземної мови і як організувати сам процес мовленнєвої діяльності [62, с. 33].

– Друга особливість – це необмеженість навчання. Особа не може знати тільки лексику, одну з тем граматики або вимовляти складні у фонетичному відношенні слова. Вона повинна знати всю граматику, всю лексику, що необхідні для спілкування. А ці компоненти, наприклад, у лексичному і граматичному планах, у мові не мають практичних обмежень [62, с. 34]. У зв'язку з цим необхідно виокремлювати сфери спілкування (розділи, теми, підтеми) для мовленнєвої діяльності зі сталим набором лексичних одиниць і мовним матеріалом, що відображається у навчальному плані предмета. Виокремлюють такі сфери: соціально-побутова, сімейна, професійно-трудова, соціально-культурна, сфера суспільної діяльності,

адміністративно-правова, сфера захопленості і театрально-масова. Саме виокремлення сфер спілкування є продуктивним напрямом для подолання безпредметності мови.

– Наступна особливість – неоднорідність. Мовленнєва діяльність індивіда і опанування нею є об'єктом навчання іноземної мови. Оскільки вона включає в себе такі поняття, як „мовна система”, „мовна спроможність” [62, с. 35].

– Особливістю іноземної мови є те, що порівняно з іншими дисциплінами, вона характеризується специфічним співвідношенням знань і вмінь. Згідно цієї ознаки іноземна мова займає проміжне місце між дисциплінами гуманітарного, суспільно-політичного циклу (історія, географія і т.ін.), природничо-науковими дисциплінами (математика, фізика, хімія) і дисциплінами естетичної, професійно-практичної, трудової, спортивної підготовки (музика, машинопис і т.ін.). Так, іноземна мова передбачає такий великий, як і практичні дисципліни (ремесла, спорт і т.ін.), обсяг формування мовленнєвих навичок (умінь). Водночас цей процес передбачає не менший, ніж для природничих наук, обсяг мовних знань, у вигляді правил, закономірностей, програм, рішень, різноманітних комунікативних завдань. Ці правила програми у зв'язку з безпредметністю іноземної мови стосуються побудови, реалізації самої мовленнєвої діяльності, тоді як в інших наукових дисциплінах вони самоцінні [62, с. 36].

– Однією з особливостей іноземної мови як навчального предмета є сформоване до нього негативне, суб'єктивне ставлення людей як до дуже складного, що практично не підлягає в умовах шкільного (та й інститутського) навчання оволодіння предметом. Оскільки іноземна мова вимагає тривалої щоденної і систематичної, крім того мотивованої роботи, в багатьох людей складається думка, що „вивчити” мову неможливо. Для того, щоб навчання мало успіх, учень повинен мати конкретну мету для оволодіння мовою. Так, перед організатором навчання (вчителем) стоїть завдання змінити стереотипне негативне ставлення до цієї навчальної

дисципліни, вилучити із свідомості учня настанову неподолання і пов'язаних з нею труднощів оволодіння іноземною мовою [62, с. 36-37].

С. Рябушко специфіку іноземної мови як навчального предмету вбачає в тому, що вона є засобом „за допомогою якого можна розширити і поглибити фахову підготовку майбутнього” спеціаліста, „залучити його природнім шляхом до нових досягнень науки і культури ...” і „тим самим сприяти збагаченню його культури педагогічного спілкування” [166, с. 12].

Отже, можна дійти висновку, що специфіка іноземної мови як навчального предмета полягає в тому, що вона є метою і засобом навчання. У зв'язку з цим постає необхідність набуття знань з таких аспектів мови, як фонетика, граматики, лексика, а також і формування навичок і вмінь з таких видів мовленнєвої діяльності, як мовлення, читання, письмо й аудіювання з метою здійснення процесу комунікації в межах означеної тематики.

1.2.2. Дослідження проблеми самостійної іншомовної діяльності студентів у педагогіці вищої школи. Оволодіння іноземною мовою неможливе без самостійної іншомовної діяльності студентів, без здійснення самостійної роботи з іноземної мови. Проблема організації самостійної іншомовної діяльності в педагогіці не є новою. Зауважимо, що необхідність створення умов для організації самостійної іншомовної діяльності через самостійну роботу з іноземної мови розглядалася на державному рівні. Так, у постанові РНК СРСР від 16 вересня 1940 року № 1696 „Про викладання іноземних мов” вказувалось, що для того, щоб кожен студент по закінченні ВНЗ міг вільно читати спеціальну літературу і володів розмовним мовленням, необхідно особливу увагу викладачів звернути на самостійну роботу студентів з іноземної мови, надавати їм необхідну допомогу і консультацію під час її здійснення [36, с. 88].

Наказом Міністерства вищої освіти СРСР від 21 вересня 1955 року № 953 „Про покращення викладання іноземних мов у вищих навчальних

зкладах” у ВНЗ на I, II, III і IV курсах уводилося викладання іноземної мови, основною метою якого було підготовка студентів до самостійної роботи над іншомовним текстом (збагачення словникового запасу, розвиток навичок перекладу) і використання одержаних на методичних курсах знань і навичок для самостійного читання і перекладу на старших курсах оригінальної іноземної літератури із спеціальності [36, с. 89]. У зв'язку з цим збільшувалась кількість годин на вивчення предмета, встановлювалась більш ретельна система контролю і оцінювання знань студентів, вказувалося на необхідність систематичного проведення масових заходів у вигляді гуртків розмовного мовлення і перекладу, випуску стінгазет, бюлетенів і т.ін. На факультетах іноземних мов передбачалося навчальним планом вивчення теоретичних дисциплін. До навчального навантаження викладачів входили години для надання студентам консультацій під час їхньої самостійної роботи з іноземної мови.

„Положення про кабінет іноземних мов”, яке було затверджено методичним управлінням Міністерства вищої освіти СРСР у 1951 році, було важливим кроком щодо покращення самостійної роботи студентів. У положенні наголошувалося, що кабінет іноземних мов – це навчально-допоміжний спосіб кафедри іноземних мов, основною метою роботи якого є поглиблення знань, розвиток умінь і навичок з іноземної мови шляхом системи гуртків:

- з удосконалення навичок правильної вимови і читання;
- читання і перекладу суспільно-політичної і художньої літератури іноземною мовою, науково-політичної літератури;
- з розмовної практики;
- з вивчення другої (факультативної) іноземної мови;
- з підготовки до наукових конференцій, вечорів самодіяльності іноземною мовою і т.ін.

Викладачі повинні були надавати групові та індивідуальні консультації студентам під час їхньої роботи з навчальним матеріалом, пояснювати

студентам як вести бібліографічну роботу з добору літератури для самостійного індивідуального читання, навчальної літератури для фахової підготовки; організувати виставки робіт студентів (зошити домашніх робіт, реферати, доповіді конференцій і т.ін.) [36, с. 91].

Отже, самостійна робота студентів, різні її форми розглядались управлінням вищою освітою колишнього СРСР важливою ланкою у процесі набуття знань з іноземної мови, базовим компонентом самостійної іншомовної діяльності. Тому вищезгаданими нормативними документами створювались умови для ефективного виконання студентами самостійної іншомовної діяльності через самостійну роботу з іноземної мови.

У науковій літературі достатньо широко використовуються поняття „самостійна іншомовна діяльність студентів” і „самостійна робота з іноземної мови студентів”. Подекуди вважають, що ці поняття мають однакове значення. З’ясуємо насамперед поняття „самостійна іншомовна діяльність студентів”.

Проблема самостійної іншомовної діяльності студентів була предметом дослідження багатьох учених (Г. Бурденюк, І. Гініатулін, Н. Говорова, Н. Качалов, О. Сімонова, Н. Чичеріна, С. Шатілов). Так, Г. Бурденюк під самостійною іншомовною діяльністю студентів розуміє „опанування навичками використовувати навчальний матеріал упродовж виконання мовленнєвих вправ під час самостійної роботи в позааудиторний час і є підвалиною обов’язкового етапу для розвитку творчих умінь упродовж виконання мовленнєвих вправ під час аудиторної самостійної діяльності студента” [23, с.140].

Н. Чичеріна вважає, що самостійна іншомовна діяльність студентів – це „система засобів самостійного вдосконалення навичок і вмінь за межами навчального процесу”. Згідно з видами мовленнєвої діяльності, авторка виокремлює такі особистісні стратегії вивчення мови під час самостійної іншомовної діяльності студентів:

– стратегія читання: читання книжок, газет, журналів, ділових листів і

т.ін.;

- стратегія аудіювання: сприймання на слух радіо- і телепередач, художніх фільмів, театральних вистав, аудіозаписів іноземною мовою;
- стратегія говоріння: спілкування з носіями мови впродовж особистісних контактів і телефону, перекладацька діяльність;
- стратегія писемного мовлення: написання ділових і приватних листів, факсів, електронних повідомлень [214, с. 23].

Під самостійною іншомовною діяльністю студентів О. Симонова розуміє діяльність студентів у позааудиторний час у формі гуртків з вивчення іноземної мови, перекладу спеціальної літератури за фахом, студентські клуби, конкурси, художню самодіяльність іноземною мовою, олімпіади, що здійснюється під керівництвом викладача або самими студентами, й індивідуальну роботу з посібниками, авторами яких є викладачі іноземної мови ВНЗ [170, с. 3].

За Н. Говоровою, самостійна іншомовна діяльність студентів – це форма позааудиторної самостійної роботи, що організовується самим студентом за запропонованою йому програмою діяльності, основною метою якої є поглиблення і доповнення аудиторної роботи і водночас підготовка до наступної роботи на занятті, наприклад, дискусії, рольової, ділової гри і т.ін. У структурі цієї діяльності авторка виокремлює такі компоненти:

- усвідомлення і дотримання мети своєї діяльності до моменту її реалізації;
- виокремлення предмета діяльності;
- сприймання навчального завдання;
- визначення сукупності навчальних дій для розв’язання завдань;
- самоконтроль і самооцінка кінцевих і поточних результатів;
- самоорганізація дотично часу [44, с. 107].

Вчені (Н. Качалов і С. Шатілов) вважають, що самостійна іншомовна діяльність студентів є складною системою взаємодії таких елементів, як викладач – студент і викладач – іноземна мова впродовж засвоєння знань

студентами, оволодіння навичками і вміннями в різних умовах (в аудиторії і вдома) (характер управління), зовнішній і внутрішній контроль (самоконтроль) за процесом діяльності, що виконується з різним ступенем самостійності [70, с. 3].

Отже, спираючись на дослідження вчених, під самостійною іншомовною діяльністю студентів ми будемо розуміти складну систему взаємодії викладача, студента й іноземної мови, основною складовою якої є самостійна робота з іноземної мови, за допомогою якої студент навчається набувати знання з іноземної мови, в нього формуються навички і вміння з усіх видів мовленнєвої діяльності, а головне, набуває таку важливу якість, як самостійність. Завдяки самостійності студент спроможний ставити мету, виокремлювати пізнавальні завдання та обирати засоби його вирішення, здійснювати самоконтроль за правильністю поставленого завдання, вносити корективи в самостійну роботу і виправляти її недоліки, аналізувати загальний підсумок своєї роботи, порівнювати результати з визначеними раніше, прогнозувати наступні кроки у своїй подальшій самостійній самоосвітній діяльності.

З'ясуємо поняття „самостійна робота з іноземної мови студентів”.

Самостійну роботу з іноземної мови вчені досліджували в таких напрямках: сутність самостійної роботи з іноземної мови (Г. Бурденюк, Г. Рогова, Л. Скопінська); організація самостійної роботи з іноземної мови (Р. Вінтайкіна, Н. Качалов, Г. Кузнєцова, В. Тюльніна, С. Шатілов). Увагу вчені приділили видам самостійної роботи з іноземної мови: самостійна робота з розвитку граматичного боку іноземного мовлення (М. Ачкасова, Л. Скопінська); самостійна робота під час вивчення лексики (Н. Баграмова, Н. Мандіч); самостійна робота під час навчання читання (І. Колеснікова, Т. Протасов); самостійна робота над оригінальним текстом (О. Ульянов); роль відеоматеріалу в самостійній роботі (М. Васільєв, М. Страхова).

По-різному тлумачать учені сутність самостійної роботи з іноземної мови. Так, О. Миролюбов і О. Пафахіна вважають, що самостійна робота з

іноземної мови передбачає вміння працювати з книгою і словником, вміння слухати і розуміти іноземне мовлення, говорити, використовувати знайомі граматичні форми і слова з іноземної мови, читати і розуміти прочитане. Поняття „самостійна робота” містить у собі не тільки виконання домашніх завдань, але й також усі види самостійних робіт з іноземної мови в аудиторії та за її межами [136, с. 174]. Інші вчені (Ф. Рабинович, Г. Рогова, Т. Сахарова,) пояснюють самостійну роботу з іноземної мови як діяльність, яка передбачає максимальну активність відносно предмета діяльності (іноземної мови), процесу засвоєння матеріалу, що забезпечує міцне оволодіння ним [160, с. 244].

Відомо, що надзвичайна активність викладача у процесі передачі знань студентам достатньо часто призводить до несприйняття ними навчального матеріалу. На думку вчених, завдання викладача полягає у створенні умов для самостійного „виходу” студентів „назустріч знанням”. Саме самостійна робота і є тим засобом, що спроможний викликати активність студентів у вивченні іноземної мови, свого роду поштовхом для самостійної іншомовної діяльності студентів. М. Г. Каспарова висловлює своє бачення на самостійну роботу з іноземної мови. За її словами, самостійна робота з іноземної мови є, з одного боку, передумовою успішної аудиторної роботи. З іншого, результат попереднього навчання студента викладачем прийомів роботи, критеріїв успішності, засобів саморегуляції, самоконтролю та самокорекції, моделює майбутню індивідуальну роботу з оригінальними джерелами інформації і тому є важливою ділянкою в загальному процесі навчання іноземної мови, вона повинна також ретельно продумуватись і плануватись як і аудиторне заняття [69, с. 27].

Оскільки самостійна робота з іноземної мови передбачає відсутність зовнішньої корекції, допомоги і організації з боку викладача, відсутність партнера по спілкуванню, що є важливою ланкою в навчальній іншомовній мовленнєвій діяльності, студенти повинні бути навчені, як виконувати домашнє завдання, як працювати з текстом, засвоювати лексику і т.ін.

Саме тому на аудиторних заняттях викладач повинен підтримувати активність студентів, пропонувати цікавий матеріал за змістом, достатньо складний, який би містив новизну і несподіваність. Шляхом зацікавленості навчити прийомів організації самостійної іншомовної діяльності через самостійну роботу, а також прийомів її самоконтролю [69, с. 120].

На думку Л. Скопинської, самостійна робота з іноземної мови є формою організації навчально-мовленнєвої діяльності студентів..., під час якої під керівництвом і згідно з інструктажем студенти виконують з різним ступенем творчості і самостійності послідовний цикл навчальних дій, спрямованих на формування мовленнєвих умінь і навичок [179, с. 37].

Самостійна робота з іноземної мови, за Е. Кузнецовою, є провідною формою навчання, що розвиває навички самостійної науково-інформаційної роботи, сприяє підвищенню наукової та творчої активності студентів, залученню їх до глибокого вивчення передових наукових досягнень та доцільного використання цих досягнень у повсякденній діяльності [88, с. 96]. Дослідниця вказує на те, що самостійна робота має виховне і освітнє значення, оскільки сприяє формуванню творчої дослідницької діяльності студентів, у процесі якої набуваються вміння аналізувати, синтезувати, узагальнювати, порівнювати. Все це є важливими факторами для розвитку позитивних мотивів учіння у процесі оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування і формування навичок здійснення самостійної іншомовної діяльності [88, с. 105].

За словами О. Муравйової, самостійна робота, що здійснюється студентами в позааудиторний час, є основним фактором розвитку творчої активності майбутнього спеціаліста у процесі професійно спрямованого навчання іноземної мови [125, с. 16]. Через самостійну роботу студент навчається вилучати необхідну інформацію із першоджерел, набуває навички критично осмислювати навчальний матеріал, що призводить до використання нестандартних оригінальних методів вирішення завдань, які постають перед студентом [125, с. 14]. О. Муравйова розглядає самостійну роботу з іноземної

мови з погляду професійної орієнтації навчання іноземних мов і вважає, що саме через самостійну роботу можливо покращити мовленнєву підготовку майбутніх фахівців, поступово залучити до самостійної іншомовної діяльності.

На думку Р. Мартинової і В. Плахотника, під самостійною роботою з іноземної мови слід розуміти систему „спеціально дібраних вправ, що допомагають сформувати мовленнєві навички, навички самостійного читання незнайомого матеріалу з метою формування вмінь самостійного вивчення іноземної мови ” [110, с. 16-17; 151, с. 8].

За Ф. Літвіним, самостійна робота з іноземної мови – це вид роботи над запропонованим матеріалом (розділом чи темою), коли методика, етапи, графік роботи визначається самим студентом. Викладач, при цьому, визначає орієнтовний обсяг матеріалу, тематику роботи та її загальний напрям [100, с. 279]. У зв'язку з великими часовими втратами на пояснення складного матеріалу під час аудиторних занять, менш складний, на думку вченого, навчальний матеріал доцільно переносити на самостійне розглядання [100, с. 279]. Отже, під час самостійного засвоєння знань студенти набувають навичок аналізувати, систематизувати, вилучати необхідну інформацію, доходити висновків і здійснювати самоконтроль. Всі ці навчальні дії сприяють залученню студентів до самостійної іншомовної діяльності.

Як багатопланове явище у процесі навчання розглядає самостійну роботу Г. Гнітецька [43, с. 16]. Автор вважає, що самостійна робота з іноземної мови – це така робота, в результаті якої ті, хто навчається, виявляють активність і самостійність, прагнуть досягти поставленої викладачем або із власної ініціативи мети. Ця робота здійснюється у спеціально відведений для цього час без безпосередньої чи опосередкованої участі викладача і завершується певними результатами, що підлягають контролю і самоконтролю. Самостійна робота проявляється в різноманітності видів індивідуальної і колективної навчальної діяльності [43, с. 7]. Саме поєднання аудиторної і позааудиторної форм роботи забезпечує побудову

оптимальної системи організації самостійної іноземної діяльності студентів.

Однією з форм пізнавальної діяльності студентів відповідно до самостійно визначеної мети Л. Онучак вважає самостійну роботу з іноземної мови, завдяки якій забезпечується більш високий рівень засвоєння матеріалу, завершується і узагальнюється завдання всіх видів навчальної діяльності з іноземної мови, формується самостійність і спостерігається вплив на інтелектуальний розвиток студентів. Це дозволяє їм, поєднавши міцну систему знань, умінь і навичок із сукупністю мислення, творчо ставитися до виконання навчальних завдань і активно використовувати свій багатий інтелектуальний потенціал на практиці; спонукає майбутніх фахівців до усвідомленої професійної самоактуалізації і самовдосконалення [137, с. 34].

У запропонованому визначенні дослідниця акцентує не стільки на самостійних діях студента, скільки на самостійному визначенні ними мети всієї самостійної іноземної діяльності в позааудиторний час. Тому завдання викладача зводиться до створення необхідних умов для самоактивізації студента як особистості, що дозволяє йому самому визначити додаткові цілі. Таке тлумачення сутності самостійної роботи з іноземної мови в позааудиторний час дає можливість розкрити нові її організаційні форми, а саме, робота на конференціях, семінарах, засіданнях наукового студентського товариства, ведення науково-дослідницької роботи, що є результатом здійснення студентом самостійної іноземної діяльності.

За словами О. Шерстка і І. Шульги, самостійна робота з іноземної мови – це особливий вид навчальної діяльності, який відбувається за межами безпосередньої участі викладача. Це організована викладачем активна діяльність тих, хто навчається, спрямована на виконання дидактичної мети у спеціально призначений для цього час, а саме: на пошук знань, їх осмислення, закріплення, формування та розвиток навичок і вмінь, узагальнення і систематизацію знань. Як дидактичне явище, самостійна робота – це, з одного боку, навчальне завдання, з другого – форма вираження

відповідної діяльності: пам'яті, мислення, творчої уяви при виконанні учнем навчального завдання, яке в кінцевому випадку призводить студентів або до отримання нових знань, або до поглиблення та розширення сфери застосування вже набутих [226, с. 15].

На думку вчених (Т. Горбунько, Н. Грачова, С. Золотницької), самостійна робота з іноземної мови – це виконання студентами самостійних дій, операцій з формування і вдосконалення мовленнєвих навичок, розвитку мовленнєвих умінь згідно поставленого дидактичного завдання, означеного логікою навчального процесу під наглядом викладача [68, с. 133]. Так, наприклад, у мовній лабораторії можливо організувати такі види самостійної роботи з іноземної мови на різних рівнях засвоєння мовного матеріалу: виконання різноманітних матеріалізованих дій і операцій з формування навичок семантизації нової лексики, мовної здогадки [68, с. 134]. Під час формування і вдосконалення лексичних, граматичних і фонетичних навичок: виконання усних вправ зі звукозаписом, виконання усних вправ у парах (з опорою на дидактичний матеріал). Під час творчих мовленнєвих умінь: індивідуальні види робіт (переказ прослуханого, прочитаних текстів, монологічне висловлення підготовленого і непідготовленого характеру), аудіювання фонозапису, роботу в парах (діалогічне висловлювання згідно різних ситуацій, підготовлених і непідготовлених); робота в групах (бесіда згідно різноманітних ситуацій підготовленого і непідготовленого характеру, рольові ігри) [68, с. 134].

Самостійна робота з іноземної мови, за В. Ужик, це – відтворювальна самостійна активність. Саме завдяки вмінням відтворювати студенти опановують навички самостійно набувати знання. До таких навичок дослідниця зараховує: виділяти мету, вибирати навчальні дії, встановлювати раціональну послідовність виконання, виконувати самоконтроль, раціонально використовувати час [197, с. 22-23]. Автор підкреслює, що формування навичок самостійної роботи студентів з іноземної мови залежить від низки факторів:

– належний відбір матеріалу для самостійного засвоєння, що сприяє формуванню навичок самостійної роботи:

- збігається з програмою і робочим планом;
- не зовсім новий для студентів або той, що раніше вже вивчавсь у школі;
- студенти спроможні засвоїти його самостійно;
- дозволяє використовувати технічні засоби навчання;
- піддається самоконтролю;
- не потребує привищення витрат часу, що відводиться на самостійну роботу;
- забезпечення студентів необхідною літературою і посібниками для самостійної роботи;
- навчання студентів раціональних прийомів і навичок самостійної роботи [197, с. 58].

На думку В. Ужик, завдяки таким факторам є можливість збільшити мотивацію навчання студентів як в аудиторії, так і за її межами і тим самим підвищити якість знань, забезпечити умови для здійснення студентом самостійної іншомовної діяльності [197, с.59]. Р. Вінтайкін і В. Тюльнін визначають самостійну роботу з іноземної мови як необхідну складову навчального процесу, оскільки вона доповнює аудиторну роботу, що проводиться під керівництвом викладача, виявляє ступінь активності і зацікавленості тих, хто навчається, і є резервом навчального процесу. Раціонально організована самостійна робота є основою ефективного викладання іноземної мови в цілому [31, с. 102]. Обмеженість часу на вивчення іноземної мови є основною причиною того, що студенти повинні розвивати навички самостійних дій з навчальним матеріалом у різноманітних видах мовленнєвої діяльності. Тому науковці розрізняють самостійну роботу з іноземної мови у ВНЗ за місцем її виконання: аудиторна самостійна робота, позааудиторна самостійна робота, самостійна робота, що виконується в лабораторії. Крім того, вони зазначають, що самостійна робота може бути

керована і некерована. Під керованою самостійною роботою вчені розуміють, з одного боку, управління викладачем, а з другого боку, управління за допомогою різного роду програм, ключів, опорних одиниць [31, с. 103].

Некерована самостійна робота з іноземної мови не передбачає управління, але підлягає контролю пізніше. На початкових етапах навчання (1-2 курси) переважає аудиторна і лабораторна самостійна робота. На III курсі акцент переміщується на позааудиторну самостійну роботу з іноземної мови. На I курсі навчання самостійна робота може виступати у вигляді аудиторної та позааудиторної діяльності студентів, але обов'язково керованою з боку викладача. Питома вага самостійної роботи на цьому етапі і послідовність колективно-групової і самостійної діяльності залежить від рівня знань у групі та індивідуально-психологічних характеристик студентів. У період адаптації планується позааудиторна самостійна робота за аудиторною частиною заняття. За змістом вона передбачає повторення матеріалу, який був пояснений в аудиторії. В кінці першого і на другому курсах позааудиторна самостійна робота з іноземної мови вже частково випереджає аудиторну [31, с. 104]. Для попереднього й індивідуального засвоєння студентам може бути запропонований граматичний матеріал, нові лексичні одиниці, текст для читання і перекладу, а в аудиторній частині заняття закріплення і вдосконалення первинних умінь і навичок, які були одержані в результаті самостійної роботи над конкретним матеріалом. На кожні 2 години аудиторної роботи повинно бути не менше однієї години позааудиторної самостійної роботи з іноземної мови [31, с. 105].

Орієнтація на практичний характер діяльності студентів – майбутніх фахівців у різних галузях господарства є основним напрямом процесу навчання іноземної мови у ВНЗ і це пояснює характер формування вмінь усіх видів мовленнєвої діяльності з орієнтацією на передбачену сферу діяльності в період практичного використання мови, що вивчається по закінченні курсу навчання. Тому особливе значення самостійна робота з іноземної мови має на

III курсі навчання, коли мова йде про організацію факультативних занять. Оскільки на перших двох курсах аудиторна і позааудиторна самостійна робота – це взаємопов'язаний блок з однією загальною метою – формування тих чи інших конкретних навичок на базі визначеного мовного матеріалу, то на III курсі цей блок модифікується на користь самостійної позааудиторної роботи з відстроченим контролем. Керована самостійна робота студентів перетворюється у некеровану позааудиторну роботу з відстроченим контролем. Це означає, що саме на позааудиторну самостійну роботу з іноземної мови переноситься попереднє засвоєння матеріалу, виробка первинних умінь, наступне ж закріплення, автоматизація одержаних навичок і контроль знань і вмінь здійснюється в аудиторії [31, с. 105].

На думку І. Зимньої, самостійна робота з іноземної мови – це організована робота тих, хто навчається, в силу його внутрішніх пізнавальних мотивів і організована ним у найбільш зручній, раціональній, з його точки зору, час, що контролюється ним самим у процесі і згідно результату діяльності, що здійснюється на основі позааудиторного опосередкованого системного управління нею з боку вчителя (навчальної програми, дисплейної техніки) [62, с. 111].

За І. Зимньою, самостійна робота з іноземної мови є:

– наслідком правильно організованої на уроці навчальної діяльності, що мотивує самостійне рішення того, хто навчається, поглиблення і продовження у вільний час. Таким чином, організована та керована викладачем навчальна робота того, хто навчається, виступає програмою його самостійної діяльності з оволодіння іноземною мовою;

– більш широке поняття, ніж домашня робота, оскільки це паралельно наявна зайнятість того, хто навчається, згідно обраної ним готової, чи ним самим обраної програми засвоєння будь-якого матеріалу;

– специфічна форма (вид) навчальної діяльності того, хто навчається, найвища його форма, по суті, – форма самоосвіти, що пов'язана з навчальною діяльністю того, хто навчається, в аудиторний час [62, с. 111].

І. Зимня описує провідні особливості самостійної роботи з іноземної мови і вказує, що на психологічному рівні вона повинна бути вільною за вибором і внутрішньо мотивованою діяльністю. Однак початковими компонентами для організації самостійної роботи з іноземної мови повинні бути:

- „інформаційний вакуум”, що створюється під впливом потреби дізнатися, „засвоїти щось нове, невідоме, необхідне, важливе”, а засоби задоволення цієї потреби в навчальному процесі відсутні. Задоволення потреби, таким чином, здійснюється на новому матеріалі у процесі рішення нових пізнавальних завдань;

- сам процес оволодіння новим матеріалом повинен бути захоплюючим [62, с. 112-113].

Оскільки, на думу І. Зимньої, самостійна робота з іноземної мови є найвищою формою навчальної діяльності, то вона обумовлюється індивідуально-психологічними особистісними особливостями того, хто навчається, як її суб'єкта. У нього повинна бути сформована цілісна система уявлень про свої можливості та вміння їх реалізувати. Тому необхідно не тільки розуміти запропоновану викладачем мету, але й формувати її самому; утримувати мету до її реалізації; вміти моделювати власну діяльність [62, с. 114]; визначати оптимальний розпорядок дня; усвідомлювати і встановлювати послідовність відпрацьовування раціональних прийомів у роботі з навчальним матеріалом [62, с. 117]. Автор також вказує на необхідність розробки спеціальної програми самостійної роботи з іноземної мови того, хто навчається, яка повинна включати такі компоненти:

- діагностування особистої пізнавальної потреби розширення, поглиблення, доповнення сукупності іншомовних знань до тих, які були одержані в школі;

- визначення своїх власних інтелектуальних, особистісних та фізичних можливостей, а саме, об'єктивна оцінка вільного від аудиторного часу;

- визначення мети самостійної роботи – найближча та найвіддаленіша,

тобто з'ясувати, чи необхідно задовольняти пізнавальні потреби;

- самостійний вибір тих, хто навчається, об'єкта навчання та його обґрунтування для себе; розробка конкретного плану-програми самостійної роботи на тривалий та короткий час;

- визначення форм і часу самоконтролю (переклади, реферати і т.ін.) з метою з'ясування результатів, важливих для того, хто навчається) [62, с. 119-120)]. Крім того, І. Зимняя визначає прийоми навчальної роботи, які мають значення під час організації самостійної роботи:

- прийоми культури читання і культури слухання, прийоми короткого та раціонального запису (виписки, плани, тези, конспекти, анотації, реферати, рецензії, загальні прийоми роботи з книгою);

- загальні прийоми запам'ятовування (структурування навчального матеріалу, використання особливих прийомів мнемотехніки з опорою на образну та слухову пам'ять);

- засоби зосередження уваги за допомогою різних видів самоконтролю, поетапну перевірку своєї роботи, виокремлення одиниць перевірки, порядку перевірки;

- загальні прийоми пошуку додаткової інформації (робота з бібліографічними довідниками, каталогами, словниками, енциклопедіями) та її зберігання у домашній бібліотеці;

- прийоми підготовки до іспитів, заліків, семінарів, лабораторних робіт;

- прийоми раціональної організації часу та обліку витраченого часу, дотепне чергування праці та відпочинку, складних та нескладних усних та письмових завдань, загальні правила гігієни праці (режим, прогулянка, порядок на робочому місці, його освітлення і т.ін.) [62, с. 117].

На думку Д. Петрової і В. Ужик, ефективність самостійної роботи з іноземної мови студентів залежить від таких загальних принципів організації: активність, систематичність і послідовність, індивідуалізація, посильність і доступність, розрахунок часу та дозування домашніх завдань, самоконтроль,

означеність і чіткість домашнього завдання, єдині вимоги до організації самостійної роботи студентів. Особливу увагу вчені приділяють принципу активності, що передбачає засвоєння та відпрацьовування первинних умінь самостійно та поглиблення їх й автоматизація на аудиторних заняттях [157, с. 1]. Тобто мова йде про те, що студент повинен засвоїти матеріал попереднього заняття самостійно, тоді як у середній школі пояснення нового матеріалу відбувається на уроці, а закріплення – вдома. Так, з граматики студенти самостійно перед аудиторним заняттям можуть: ознайомитись з теорією питання, скласти короткий конспект матеріалу, усно та письмово виконати вправи, виконати елементи самоконтролю. З фонетики: повторити правила читання, виконати тренувальні вправи; використати ТЗН для забезпечення правильного та біглого читання (читання тексту за диктором у паузах, читання тексту за диктором). З практики усного та писемного мовлення: відповідати на запитання, ставити запитання, складати плани переказу, переказувати текст англійською мовою за планом, робити повідомлення за темою, близькою до тієї, що вивчається [157, с. 1-2], систематичне виконання завдань веде до відпрацьовування навичок роботи самостійно за сталим прикладом [157, с. 3].

Запропоновані вченими принципи організації самостійної роботи з іноземної мови дозволяють не тільки раціонально спланувати процес засвоєння студентами іноземної мови, але й набути навичок та вмінь здійснювати самостійну іншомовну діяльність.

Отже, аналіз досліджень дає можливість з'ясувати поняття „самостійна робота з іноземної мови студентів”. Під самостійною роботою з іноземної мови студентів слід вважати індивідуальну форму роботи, основою якої є навчальні завдання з різними рівнями труднощів, які студенти виконують в умовах лабораторії, в аудиторний та позааудиторний час з метою набуття знань з фонетики, граматики, лексики та формування вмінь і навичок з основних видів мовленнєвої діяльності: читання, письма, аудіювання, говоріння без сторонньої допомоги та прямого керівництва з боку викладача, що передбачає наявність внутрішньої вмотивованості, знань прийомів

навчальної роботи і максимальної активності з боку студента, впродовж якої формується така якість, як самостійність у набутті знань з іноземної мови, і є важливим елементом самостійної іншомовної діяльності студентів.

1.3. Стан організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

Для з'ясування стану організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів нами було здійснено: а) аналіз навчальних планів, програм, підручників; б) анкетування студентів і викладачів; в) з'ясування стану організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів за картками їхньої самооцінки.

Відтак, нами був проаналізований навчальний план, за яким працюють дошкільні факультети ВНЗ України з метою підготовки фахівців зі спеціальності: 7.010101 Дошкільне виховання. Мова та література англійська (денна форма навчання). Кваліфікація: Вихователь дітей дошкільного віку з правом ведення занять англійською мовою.

З аналізу навчального плану спеціальність 7.010101 Дошкільне виховання. Мова та література англійська (денна форма навчання) видно, що для підготовки вихователя зі спеціалізацією „Мова та література англійська” передбачається вивчення професійно-орієнтованих дисциплін обсягом 1972 години, з яких 1278 – аудиторні заняття і 694 – години для самостійної роботи. Розподіл годин на дисципліни іншомовного циклу подано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Розподіл годин на дисципліни іншомовного циклу

№ п/п	Назва дисципліни	Загальна кількість годин	Кількість аудиторних годин	Години на самостійну роботу
1.	Практичний курс іноземної	1300 – 4-10 год. на тиждень	686	432

Продовження табл. 1.1

2.	Теоретичний курс з іноземної мови	192 – 2 год. на тиждень	128	64
3.	Методика навчання іноземної мови в дитячому закладі	140 – 2 год. на тиждень	70	70
4.	Література країн, мова яких вивчається	200 – 2-4 год. на тиждень	138	62
5.	Країнознавство	140 – 4-2 год. на тиждень	74	66
6.	Всього годин:	1972	1278	694

Як свідчить таблиця, за навчальним планом відводиться достатня кількість годин на самостійну роботу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Так, найбільшу кількість годин передбачено на „Практичний курс іноземної мову” – 432 години. На останні предмети значно менше: „Теоретичний курс англійської мови” – 64 години; „Методика навчання іноземної мови в дитячому закладі” – 70 годин; „Література країн, мова яких вивчається” – 62 години; „Країнознавство” – 66 годин. Співвідношення годин на самостійну роботу відносно загальної кількості годин, що передбачається на вивчення предметів, показує, що здебільшого самостійна робота складає 1/3 всього навчального матеріалу. Так, загальна кількість годин на вивчення „Практичного курсу іноземної мови” складає 1300 годин, з яких 432 години – самостійна робота; „Теоретичного курсу іноземної мови” – 192 години, з яких 64 години – самостійна робота; з курсу „Література країн, мова яких вивчається” – 200 годин, з яких 62 години – самостійна робота. Виключення складають дисципліни „Країнознавство” і „Методика навчання іноземної мови в дитячому закладі”. Аналіз навчального плану засвідчує, що години на самостійну роботу з означених предметів складають 1/2 години, що плануються на вивчення предметів. Так, загальна

кількість годин на вивчення „Країнознавства” складає 140 годин, із яких на самостійну роботу передбачається 66 годин, на вивчення „Методики навчання іноземної мови в дитячому закладі” – 140, із яких 70 годин – самостійна робота. Таке співвідношення годин під час планування теоретичних дисциплін на старших курсах можна пояснити тим, що студенти вже набули належних знань з англійської мови для того, щоб самостійно засвоїти теоретичні питання.

Співвідношення аудиторних годин і годин на самостійну роботу переважно становить 2:1. Так, кількість аудиторних годин з „Практичного курсу іноземної мови” – 868, з яких самостійна робота – 432 години, „Теоретичного курсу іноземної мови” 128, з яких самостійна робота – 64 години, „Літератури країн, мова яких вивчається” 200, з яких самостійна робота – 62 години. Тільки співвідношення аудиторних годин і годин на самостійну роботу предметів „Країнознавство” і „Методика навчання – іноземної мови в дитячому садку” становить 1:1.

Отже, можна дійти висновку, що для підготовки майбутнього вихователя дошкільних навчальних закладів із спеціалізацією „Мова та література англійська” навчальним планом передбачається достатня кількість годин для самостійної роботи.

Проаналізуємо програми, за якими навчаються студенти дошкільних факультетів (див. табл. 1.2). Як засвідчує таблиця, основною метою „Програми з англійської мови для немовних спеціальностей вищих навчальних закладів” (Упор. І. Берман, В. Блинов, В. Морозенко та ін. – М., 1984. – 16 с. (рос. мовою) є формування навичок і вмінь самостійного виконання завдань з основних видів мовленнєвої діяльності, що передбачається впродовж трьох етапів. Так, на першому, другому і третьому курсах у розділі „Письмо” від студентів вимагається володіти навичками і вміннями з письма для того, щоб правильно писати англійською мовою, виконувати різного роду письмові завдання і в кінці навчання коротко письмово передавати прочитане (з посиланням на текст).

У розділі „Мовлення” на першому етапі навчання передбачається формування навичок і вмінь з тим, щоб студент самостійно міг брати участь у діалогах різного виду і виступати з короткими доповідями, робити монологічні повідомлення, використовуючи форми ввічливості, погодження непогодження. Самостійно читати з метою розширення мовного матеріалу, використовуючи різні види читання, вимагається від майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у розділі „Читання”. Самостійних завдань у розділі „Аудіювання” програмою не передбачено.

На другому етапі навчання можна прослідкувати вимоги програми щодо більш досконалого володіння навичками і вміннями самостійної роботи студентів. Так, у розділі „Мовлення” передбачається формування вмінь у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів доповідати з питань, що пов’язані з вивченням спеціальності і суспільно-політичної тематики, брати участь у спланованій бесіді.

У розділі „Читання” майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів повинні вміти самостійно читати оригінальні тексти з метою повного і точного розуміння інформації або загального ознайомлення зі змістом тексту. Третій етап навчання за програмою передбачає досконале володіння навичками і вміннями з таких видів мовленнєвої діяльності, як мовлення і читання. У розділі „Мовлення” передбачено вміння студентів брати участь у бесіді з виконання різних ролей (мовець, слухач, лідер, партнер), робити повідомлення зі спеціальності, на суспільно-політичні теми з використанням одержаної під час читання інформації.

У розділі „Читання” майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів повинні вміти читати і самостійно виконувати такі завдання, як : переглянути текст, ознайомитись чи поглибити вивчений матеріал, перекласти, зробити реферативні доповіді. Отже, запропонована програма дає можливість сформувати навички і вміння для самостійного володіння такими видами мовленнєвої діяльності як письмо, мовлення, читання.

Проаналізуємо „Програми педагогічних училищ. Спеціальність:

50101001 Дошкільне виховання. Додаткова кваліфікація: Вихователь у дошкільному закладі з правом навчання англійської мови. Англійська мова / Укл. Т. Шкваріна (див. табл. 1.3). За програмою, навчання іноземної мови передбачається впродовж 4-х курсів. На кожному курсі майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів повинні набути навичок і вмінь з таких видів мовленнєвої діяльності, як письмо, мовлення, читання, аудіювання. Так, на першому курсі з письма студенти повинні вміти самостійно заповнювати формуляри чи анкети з основними відомостями про себе, складати і записувати плани тексту, робити короткі записи щодо прочитаного та прослуханого, писати твори чи реферати за темами, передбаченими програмою, писати листи. У розділі „Мовлення” передбачено формування вмінь самостійно висловлювати свої думки, передавати головний зміст прочитаного чи почутого, використовувати опис, переказ, вести бесіду з однією чи декількома особами, реагувати на зміни мовної поведінки співрозмовника, вести групове обговорення. Розділом “Читання” передбачається знання студентами літер та використання основних правил для самостійного читання слів, а розділом „Аудіювання” сприймання і розуміння нормативного англійського мовлення тривалістю до 2 хв.

На другому курсі з письма майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів повинні вміти самостійно писати короткі доповіді з теми, передбачені програмою та писати твори; з мовлення: обговорювати теми в межах сфер спілкування, висловлювати свою переконаність, наводити приклади і пояснення до висловленої думки, переказувати сюжет фільму, книги і висловлювати свою думку, вступати в бесіду на знайому тему, знаходити і передавати інформацію та отримувати у випадку необхідності; з читання: володіти різними видами читання з повним розумінням, з метою пошуку необхідної інформації, розумінням основного змісту тексту; з аудіювання: сприймати на слух і розуміти повідомлення оголошення і т.ін. тривалістю до 3 хв.

Впродовж третього курсу в розділі „Письмо” ставиться завдання

сформувати вміння самостійно писати листи з елементами опису за темою, обґрунтовувати свої думки, висловлювати ставлення до подій, описувати людей. У розділі „Мовлення” передбачено формування у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь самостійно обговорювати теми, наводити сталі приклади, підтримувати бесіду, перевіряти, підтверджувати фактичну інформацію. Уміння самостійно переглядати текст з метою пошуку необхідної інформації та її оцінки зазначені у розділі „Читання”, а в розділі „Аудіювання” передбачено вміння студентами самостійно сприймати на слух у формі монологу чи діалогу інформацію тривалістю 4 хв.

На останньому четвертому курсі, за програмою, потрібно сформувати у студентів вміння самостійно писати тексти за темами програми, писати доповіді з обґрунтуванням чи спростуванням певної думки, писати листи з висловленням особистого ставлення до події чи певної думки. Самостійно висловлювати свої думки відповідно ситуації, передавати головний зміст прочитаного чи почутого, наводити приклади, пояснення до висловленої події, переказувати сюжет фільму, вступати, підтримувати та продовжувати діалоги – такі вміння зазначено в розділі „Мовлення”.

Самостійне використання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів всіх відомих прийомів смислового опрацювання тексту (здогадка, аналіз, вибіркового переклад), розуміння змісту автентичних текстів різних жанрів і видів з виокремленням головної думки (ідеї тексту, суттєвих фактів і т. ін.) передбачається розділом „Читання”. У розділі „Аудіювання” від студентів вимагається сприймати нормативне англійське мовлення в монологічній формі (розповідь, доповідь, повідомлення на психолого-педагогічні літературні, побутові теми). Тривалість звучання до 5 хв. Аналіз програми дає можливість дійти висновку, що у студентів є можливість сформувати навички і вміння для самостійного виконання завдань з таких видів мовленнєвої діяльності, як письмо, мовлення, читання й аудіювання.

Отже, аналіз програм з англійської мови, за якими навчаються майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів на дошкільних факультетах, вказує на те, що ними передбачається формування вмінь і навичок самостійної роботи студентів.

Проаналізуємо підручники, за якими навчаються майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів на дошкільних факультетах ВНЗ України. За останній час на багатьох педагогічних (дошкільних) факультетах використовують підручники „Практичний курс англійської мови” (рос. мовою), розроблений колективом авторів під керівництвом Р. Мартинової для студентів I-IV курсів вищих педагогічних закладів і базуються на принципах системно-комунікативної методики навчання. Аналіз підручника засвідчує, що для формування навичок і вмінь з читання пропонуються такі завдання: прочитати текст, відповісти на запитання; прочитати слова, закрити праву частину сторінки і перекласти на рідну мову або закрити ліву частину сторінки і перекласти на англійську мову. Для того, щоб з’ясувати ступінь сформованості навичок з читання, пропонується певна тривалість часу; прочитати слова, перекласти їх, скласти як можливо більше словосполучень з виокремленими словами; прочитати слова самостійно, а потім за викладачем, звертаючи увагу на вимову певних звуків; перекласти речення на англійську мову за визначений час.

Для формування навичок і вмінь з усного мовлення для самостійної роботи майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів пропонуються такі завдання: підтвердити чи заперечити висловлення та аргументувати свою відповідь; уявити ситуацію і у зв’язку з цим у формі монологу висловити своє ставлення до події; запросити додаткову інформацію у зв’язку з висловлюваннями співрозмовника; описати малюнок, використовуючи запитання; закінчити діалог.

Оскільки авторами підручника письмо розглядається найважливішим засобом засвоєння лексичного матеріалу, виокремлюють такі самостійні завдання, як: написати речення вправи під диктовку викладача, перекласти на

англійську мову і повторити орфографічно запропоновані слова; написати твір з теми. Безумовно, запропонований підручник містить значну кількість завдань для самостійної роботи з таких видів мовленнєвої діяльності, як читання, письмо, мовлення. Однак, на нашу думку, в підручнику відсутні завдання, які б сприяли формуванню навичок і вмінь з такого важливого виду мовленнєвої діяльності, як аудіювання.

Одним з підручників, що застосовується на дошкільних факультетах, є підручник авторів Ю. Вауліної та О. Фрейдіної „Англійська мова для студентів факультету дошкільного виховання: Початковий курс: Підручник для студентів вищих навчальних закладів”. – М., 2003. – 240 с. (рос. мовою). В основу підручника покладені принципи комунікативної та професійної спрямованості. Саме ці принципи пояснюють наявність тематичних вокабулярів і текстів за темами: „Дитяча кімната”, „Ігри та іграшки”, „Англійська мова у дитячому закладі” і т. ін. Аналіз підручника засвідчує, що для формування навичок і вмінь з читання для самостійної роботи пропонуються такі завдання, як прочитати і перекласти речення чи текст. Після читання тексту майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів пропонується відповісти на запитання. Для самостійної роботи з мовленнєвої діяльності автори підручника пропонують такі завдання: описати ситуацію, в якій можливо використати запропоновані фрази; уявити ситуацію і висловити своє ставлення до події; обговорити з співрозмовником проблему, мотивуючи свою відповідь; описати малюнок; прокоментувати прислів'я; скласти діалог і драматизувати його. Тільки одне завдання – перекласти речення з рідної мови на англійську – студентам пропонується для самостійної роботи з письма. З аудіювання завдання для самостійної роботи відсутні.

Отже, запропонований підручник містить серію завдань для самостійної роботи, але кількість завдань і їх різноманітність з читання, недостатня. Аналогічне явище ми спостерігаємо під час планування завдань з письма. Відсутність завдань з аудіювання буде свідомим тому, що студенти

не зможуть сприймати на слух іноземне мовлення.

За останній час велику популярність на дошкільних факультетах ВНЗ України має підручник *Headway* – багаторівневий курс для старших підлітків та студентів, який був укладений викладачами Оксфордського університету. Він складається з п'яти рівнів: *Headway Elementary*, *Headway Pre-Intermediate*, *Headway Intermediate*, *Headway Upper – Intermediate* та *Headway Advanced*, що разом становлять досить повний та різнобічний обсяг матеріалу, забезпечують оволодіння основними навичками і вміннями (читання, письмо, аудіювання та говоріння). Кожен з рівнів включає книгу для занять (*Student's Book*), робочий зошит (*Workbook*), окремий підручник для роботи над фонетикою (*Pronunciation*) та блок касет, що доповнюють усі книги адитивним матеріалом.

Кожний з підручників має свою структуру залежно від мети, що висувається на кожному етапі навчання іноземної мови. Так, у підручнику *Headway Elementary* після вивчення 3, 4 розділів пропонується рубрика „*Stop and Check*” (Зупинись і перевір). Для самостійної перевірки ступеня набутих знань пропонуються такі граматичні завдання: перевірити, чи є помилка у реченні, вставити у реченні необхідне модальне дієслово, написати в одній з часових форм запропоновані дієслова; з лексики: поєднати слова за значенням, поєднати слова протилежні за значенням, перекласти речення на рідну мову і скласти речення із запропонованою часовою формою. Робочий зошит (*Workbook*) на даному етапі – це зошит для практичних завдань для майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Кожний розділ зошита збігається з розділами підручника і містить серію практичних завдань для закріплення знань з граматики, лексики і невеликої кількості з читання. Робочий зошит має в кінці відповіді для того, щоб студент міг перевірити себе чи правильно він виконав завдання.

Підручники *Headway Pre-Intermediate*, *Headway Intermediate*, *Headway Upper – Intermediate* та *Headway Advanced* мають більший за обсягом теоретичний матеріал і для самостійної роботи майбутніх вихователів

дошкільних навчальних закладів виокремлюються рубрики „Discussion” (Обговорення) і „Writing” (Письмо), де студентам пропонується поставити запитання, скласти діалоги і записати їх. Більш ретельна самотійна робота для студентів передбачається в робочому зошиті (Workbook). Так, з граматики студентам пропонується скласти запитання, поєднати слова з тими, які подано в таблиці, поставити слова у правильному порядку в реченні, дати відповіді на запитання; з лексики: знайти слова у словнику і назвати речі, що знаходяться на малюнку; з письма: написати листа, виправити помилки в реченні і записати правильно. Крім того, вже в робочому зошиті, а не в підручниках, ми спостерігаємо рубрику „Stop and Check” (Зупинись і перевір), яка має таку мету: встановити, що студент уже вивчив, повторити, що потребує більшого тренування. Тому для з’ясування майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів пропонується виконати такі завдання: скласти запитання з метою набуття необхідної інформації, поставити дієслова в дужках у правильну форму, скласти речення з використанням певних граматичних правил, поставити слова в певну часову форму, заповнити кросворд.

Отже, аналіз підручників дає можливість дійти висновку, що здебільшого самотійній роботі студентів приділяється велика увага. Рубрика „Зупинись і перевір” вимагає від студентів постійно здійснювати самоконтроль і планувати свої наступні кроки навчання. Водночас необхідно вказати на надзвичайно маленьку кількість самотійних завдань з фонетики, на, практично, відсутність завдань з аудіювання, на перших етапах навчання на невелику кількість завдань з читання, а головне – відсутність завдань на переклад з рідної мови на англійську оскільки основна увага приділяється граматиці і лексиці.

Наступним етапом пошуково-розвідувального експерименту було виявлення стану організації самотійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на дошкільних факультетах: а) за картами самооцінки студентів з організації їхньої самотійної діяльності з

англійської мови; б) за анкетами майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови; в) за анкетами викладачів з організації самостійної діяльності студентів з англійської мови.

Задля з'ясування ступеня організації самостійної діяльності з англійської мови на дошкільному факультеті 200 студентам III курсу спеціальності 7.010101 Дошкільне виховання. Мова і література англійська (денна форма навчання) Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського, Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, Херсонського державного університету, Рівненського державного гуманітарного університету було запропоновано заповнити карти самооцінки і анкети з організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови. Карта самооцінки заповнювалася за такими оцінками: висока, задовільна, незадовільна, невизначеність. Кількісні результати здобутих даних самооцінки щодо наявності в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації їхньої самостійної діяльності з англійської подано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Самооцінка наявності в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови

Оцінки	Організація самостійної діяльності з англійської мови, %			
	Висока	Задовільна	Незадовільна	Невизначеність
Групи				
ЕГ	6	70	14	10
КГ	4	66	18	12

Як свідчить таблиця, оцінкою „висока” наявності вмінь організації самостійної діяльності з англійської мови оцінили себе 6% студентів експериментальної і 4% – контрольної груп. 70% студентів

експериментальної і 66% контрольної груп оцінили себе оцінкою „задовільно”. Відповідно, оцінкою „незадовільно” оцінили себе 14% студентів експериментальної і 18% – контрольної груп. Не змогли визначитися щодо самооцінки наявності вмінь здійснювати самостійну діяльність з англійської мови 10% студентів експериментальної і 12% – контрольної груп.

Отже, у студентів III-х курсів факультетів дошкільного виховання зі спеціалізації „Англійська мова і література” одержані результати щодо самооцінки наявності в них умінь з організації самостійної діяльності з англійської мови виявилися досить низькими і незадовільними.

Наступним кроком пошуково-розвідувального експерименту було анкетування майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з метою виявлення стану організації ними самостійної діяльності з англійської мови (див. додаток А). Проаналізуємо одержані результати.

На перше запитання анкети „Що Ви розумієте під самостійною діяльністю з англійської мови студента?” 70% студентів відповіли, що це робота з поглиблення знань з англійської мови у вільний від занять час і без сторонньої допомоги; 30% студентів – що це читання іноземної літератури, прослуховування касет, самостійне вивчення граматичного матеріалу.

На друге запитання, чи є методична література для організації самостійної діяльності з англійської мови на кафедрі англійської мови, 90% студентів дали негативну відповідь і 10% студентів утрималися від відповіді.

На запитання, чи є будь-яка методична література з організації самостійної діяльності з англійської мови у студентів удома, 100% студентів дали негативну відповідь.

Наступне запитання передбачало з'ясувати, чи є будь-яка художня англійська література в домашній бібліотеці. З'ясувалося, що 50% студентів мають словники (англо-українські або українсько-англійські), 40% – різного роду підручники з англійської мови і 10% – художню літературу (оповідання англійських авторів, збірки віршів, кросворди і т. ін.).

На запитання „Скільки часу Ви витрачаєте на виконання завдань з англійської мови під час самостійної діяльності вдома?” 40% студентів відповіли, що витрачають 1-2 години на тиждень і 60% опитаних – 5-6 годин на тиждень.

Щодо відповідей на запитання „Скільки годин Ви витрачаєте на самостійну діяльність з англійської мови в бібліотеці?” було одержано таке: 70% студентів витрачають в бібліотеці на самостійну діяльність з англійської мови від 1 до 2 годин на тиждень, 20% студентів – не працюють у бібліотеці і 10% студентів працюють 1 годину на день.

На запитання „Скільки часу Ви працюєте в лінгафонному кабінеті?” 80% студентів відповіли, що не користуються під час підготовки, а на філфаці він завжди зайнятий; 20% опитаних пояснили, що не мають можливості працювати в лінгафонному кабінеті, проте вони самостійно вдома прослуховують аудіокасети навчального характеру.

Наступне запитання передбачало з'ясувати, чи використовують майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів комп'ютер та інтернет під час своєї самостійної діяльності з англійської мови. Як засвідчили їхні відповіді, 50% студентів взагалі не використовують ні комп'ютер, ні інтернет, 40% студентів здебільшого користуються електронним словником або перекладачем і 10% респондентів використовують їх тільки для перегляду фільмів англійською мовою.

Найефективнішими формами під час самостійної діяльності з англійської мови 60% студентів визнали конспектування, 20% – читання і ведення індивідуальних словників і ще 20% студентів – прослуховування аудіозаписів.

На запитання „Яким чином допомагають Вам викладачі організувати Вашу самостійну діяльність з англійської мови?” 40% студентів пояснили, що викладачі рекомендують додаткову літературу, яку необхідно опрацювати самим; 40% – викладачі дають додатковий матеріал і 20% студентів зауважили, що викладачі взагалі їм не допомагають.

Щодо запитання про участь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у гуртках чи клубах з англійської мови ми з'ясували, що 10% респондентів брали участь у роботі клубу шанувальників англійської мови на філфаці і 90% – ніколи не брали участі в будь-яких гуртках чи клубах, оскільки таких немає на факультеті.

Щодо запитання „Скільки разів майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів брали участь в олімпіадах, вікторинах чи місячниках з англійської мови”, то від усіх 100% студентів були одержані негативні відповіді.

На останнє запитання „Що потрібно для того, щоб покращити самостійну діяльність з англійської мови майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів?” 40% студентів зазначили необхідність збільшення кількості годин на вивчення англійської мови; 30% – зменшити години на зайві, на їхню думку, дисципліни, 20% студентів зазначили необхідність покращення матеріальної бази на факультеті (створення комп'ютерного класу, лінгафонного кабінету, користування підручниками зарубіжних авторів) і 10% студентів виявили бажання постійно спілкуватися з носіями англійської мови.

Наступним етапом пошуково-розвідувального експерименту було анкетування викладачів англійської мови (див. додаток Б). Було опитано 50 викладачів з різних вищих навчальних закладів (Миколаївський державний університет імені В. О. Сухомлинського, Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Херсонський державний університет, Рівненський державний гуманітарний університет). Наведемо аналіз даних анкети.

На перше запитання анкети „Що Ви розумієте під самостійною діяльністю майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови?” 10% викладачів вважають, що це виконання студентами певної роботи самостійно, але під керівництвом викладача, 30% опитаних визначили самостійну діяльність студентів як читання самостійно художньої

англійської літератури, 20% – як самостійний пошук і використання додаткової літератури і 40% – як аудіювання, перегляд художніх фільмів з виконанням завдань.

Щодо запитання „Які методичні рекомендації чи посібники для організації самостійної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови були розроблені особисто Вами?” було одержано такі відповіді: 20% викладачів підготували посібники з граматики для студентів 3 курсу, 20% – посібники з аудіювання для студентів 1 курсів і 60% – методичні рекомендації з домашнього читання для студентів 1-2 курсів.

На наступне запитання, чи є на факультеті методична література для організації самостійної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови, 20% викладачів пояснили, що це різноманітні посібники з граматики і домашнього читання, а 80% викладачів впевнені, що такої література, яка допомогла б студентам самим організувати свою самостійну діяльність на факультеті, не існує.

На запитання анкети, чи є на педагогічному факультеті лінгафонний кабінет, комп'ютерний клас, інтернет-бібліотека 90% викладачів відповіли стверджувально і 10% – дали заперечну відповідь.

На запитання „Які форми організації самостійної діяльності з англійської мови Ви вважаєте для майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів найбільш ефективними?” було одержано такі відповіді: 40% – це практика усного і писемного мовлення, 20% – це індивідуальне читання англійської літератури, 20% респондентів – написання рефератів і курсових робіт, 10% викладачів – перегляд телевізійних передач, і 10% – робота з додатковою літературою.

На наступне запитання „Яку роль, на Вашу думку, відіграє викладач під час організації самостійної діяльності з англійської мови студентів?” 100% опитаних упевнені, що викладач виконує корегувальну, організуючу і систематизуючу роль в організації самостійної діяльності з англійської мови

студентів.

На запитання анкети „Яким чином Ви допомагаєте майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів в організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови?” 40% опитаних написали, що допомагають їм наданням консультацій, 40% – пропонують студентам додаткову літературу для аудіювання й індивідуального читання і 20% – виставляють додаткові бали за самостійне виконання студентами певних завдань.

На запитання, чи очолюють викладачі гуртки й клуби з англійської мови на педагогічному факультеті і чи проводили олімпіади, вікторини чи місячники з англійської мови, 20% викладачів дали стверджувальну і 80% – заперечну відповіді.

На останнє запитання анкети „Які заходи, на Вашу думку, необхідні для того, щоб покращити самостійну діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови? Ваші пропозиції” 30% викладачів запропонувало розробити програму та методичні рекомендації для організації самостійної діяльності з іноземної мови для студентів, 40% – покращити матеріальну базу педагогічного факультету (лінгафонний кабінет, комп’ютерний клас і т. ін), 20% – збільшити години на вивчення англійської мови, а 10% – організувати гуртки з англійської мови.

Як видно з аналізу анкетних даних, викладачами іноземної мови ведеться недостатня робота з організації самостійної діяльності з англійської мови майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, подекуди педагоги не завжди правильно розуміють її специфіку.

Отже, на нашу думку, суттєвим недоліком наявної організації самостійної діяльності з англійської мови студентів дошкільного факультету є те, що студенти не можуть чітко визначити сутність самостійної роботи з іноземної мови і її основну мету. У них відсутня методична література з організації їхньої самостійної діяльності з професійною орієнтацією вивчення англійської мови і як результат – майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів не володіють вміннями і навичками організувати свою

самостійну діяльність з англійської мови. Вони практично не використовують відео і аудіотехніку, комп'ютер, інтернет, не беруть участі в олімпіадах, вікторинах, гуртках.

Висновки з розділу 1

Сучасні вимоги до випускників ВНЗ України потребують сформованості в них умінь організовувати свою самостійну діяльність з метою залучення до постійного процесу професійної самоосвіти та самовдосконалення.

Самостійна діяльність студентів – це складна система взаємодії викладача, студента і предмета навчання, основною складовою якої є самостійна робота студента. Самостійна робота її вміла організація, наявність умов для ефективного виконання, використання різноманітних її типів і форм сприяє формуванню такої важливої риси, як самостійність. Завдяки самостійності набуття знань студент спроможний ставити мету, виокремлювати пізнавальне завдання та вибирати засоби його вирішення, здійснювати самоконтроль за правильністю поставленого завдання, вносити корективи в самостійну роботу і спрямовувати її, встановлювати її недоліки, аналізувати загальний підсумок своєї роботи, порівнювати результати з визначеними раніше, прогнозувати наступні кроки в своїй подальшій самостійній самоосвітній діяльності.

Самостійна робота студентів – це форма індивідуальної роботи, основою якої є навчальні завдання з різноманітними рівнями труднощів, які студенти виконують на аудиторних заняттях і в позааудиторний час з метою засвоєння відповідної суми знань, умінь і навичок організувати та реалізувати свою самостійну діяльність без стороннього керівництва та допомоги, вносити корективи, здійснювати самоконтроль і самооцінку в процесі виконання завдань, а головне, з метою формування такої властивості характеру як самостійність.

Іноземна мова як навчальний предмет має свою специфіку. Оскільки вона є і метою, і засобом навчання, постає необхідність набуття знань з таких аспектів мови як фонетика, граматики, лексики і формування навичок і вмінь з таких видів мовленнєвої діяльності як мовлення, читання, письмо і аудіювання з метою здійснення процесу комунікації в межах означеної тематики.

Специфіка іноземної мови як навчального предмета пояснює особливості понять „самостійна іншомовна діяльність студентів” і „самостійна робота з іноземної мови студентів”. Так, під самостійною іншомовною діяльністю майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів слід розуміти складну систему взаємодії викладача, студента й іноземної мови, основною складовою якої є самостійна робота, за допомогою якої студент навчається набувати знання з іноземної мови, формувати навички і вміння з усіх видів мовленнєвої діяльності, а головне, набуває таку важливу якість, як самостійність. Завдяки самостійності студент спроможний ставити мету, виокремлювати пізнавальні завдання та вибирати засоби його вирішення, здійснювати самоконтроль за правильністю поставленого завдання, вносити корективи в самостійну роботу з іноземної мови та виправляти її недоліки, аналізувати загальний підсумок своєї роботи, порівнювати результати з визначеними раніше, прогнозувати наступні кроки в своїй подальшій самостійній самоосвітній діяльності.

Самостійна робота з іноземної мови студентів – це індивідуальна форма роботи, основою якої є навчальні завдання з різноманітними рівнями труднощів, що студенти виконують в умовах лабораторії, в аудиторний та позааудиторний час з метою набуття знань з фонетики, граматики, лексики та формування вмінь і навичок з основних видів мовленнєвої діяльності: читання, письма, аудіювання, говоріння без сторонньої допомоги та прямого керівництва з боку викладача, що передбачає наявність внутрішньої вмотивованості, знань прийомів навчальної роботи і максимальної активності з боку студента, впродовж якої формується така якість, як самостійність у

набутті знань з іноземної мови, і є важливою складовою самостійної іншомовної діяльності студентів.

Аналіз стану організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на дошкільних факультетах, що був здійснений за картками самооцінки студентів з організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови, за анкетами студентів з організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови та за анкетами викладачів з організації самостійної діяльності студентів з англійської мови, показав, що вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів організувати свою самостійну іншомовну діяльність були несформованими.

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

2.1. Характеристика рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності

Експериментальна робота із майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів відбувалася за трьома етапами: констатувальний, формувальний і прикінцевий. Кожний з них мав свою мету і методику дослідження.

Базою формувального експерименту виступили дошкільні факультети Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського, Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Констатувальному експерименту передувало визначення критеріїв і показників рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності та ступеня розвитку їхнього англійського мовлення.

Оскільки складниками показників виступили „вміння”, визначимо їх сутність. Вміння за словниковими джерелами трактуються як: „здатність здійснювати елементарну дію свідомо” [147, с. 71]; „здатність належно виконувати певні дії, що засновані на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок” [47, с. 338].

Науковець І. Каіров пояснює термін „вміння” як „підготовленість до практичних і теоретичних дій, що виконуються швидко, точно і свідомо” на основі життєвого досвіду людини [142, с. 511]. За В. Шапар, вміння – це засвоєний суб’єктом спосіб виконання дій, що формується шляхом вправ і

створює можливість виконання дії не тільки в звичних, але й в умовах, що змінилися [216, с. 554]. На думку Н. Ничкало будь-яке вміння містить знання і „навички концентрації, розподілу і переключення уваги, сприймання, мислення, самоконтролю і свідомого регулювання процесу діяльності” [154, с. 350].

Нами було визначено два критерії рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності: організаційно-навчальний і оцінно-регулятивний.

Перший критерій – організаційно-навчальний – з показниками: вміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови згідно інструкції; вміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови з використанням набутого досвіду; вміння організувати колективну, групову та індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови в позааудиторний час.

Другий критерій – оцінно-регулятивний – з показниками: вміння здійснювати самооцінку під час самостійної діяльності з англійської мови; вміння здійснювати самоконтроль під час самостійної діяльності з англійської мови; вміння організувати процес самовдосконалення під час самостійної діяльності з англійської мови.

До кожного критерію і показника було дібрано експериментальні завдання. Опишемо їх.

Організаційно-навчальний критерій

Показник: уміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови згідно інструкції

Завдання 1.

Мета: виявити сформованість умінь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійським текстом згідно інструкції в позааудиторний час.

Матеріал: англійський текст, прочитаний удома.

Процедура виконання: прочитайте текст удома. Виконайте письмово такі завдання:

1. Прочитайте текст, намагайтесь зрозуміти зміст навіть, якщо в ньому є слова, переклад яких ви не знаєте.
2. Дайте відповіді на запитання.
3. Розбийте текст на логічні частини, складіть опорний план прочитаного і будьте готові усно переказати за планом текст в аудиторії.
4. Опишіть одного з героїв, який вам сподобався (зовнішність, характер, позитивні і негативні риси, соціальне становище, можливе майбутнє і т. ін.)
5. Напишіть короткий переказ прочитаного.

Завдання 2.

Мета: виявити наявність умінь організувати індивідуальну самостійну діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійським текстом згідно інструкції в аудиторії.

Матеріал: англійський текст для переглядового читання.

Процедура виконання:

1. Ознайомтесь з передтекстовим завданням.
2. Прочитайте текст і дайте відповідь на передтекстові запитання.
3. Випишіть з тексту 5-10 речень, що склали б короткий його переказ.

Завдання 3.

Мета: виявити наявність умінь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійською газетною статтею згідно інструкції в аудиторний час.

Матеріал: англійська газетна стаття.

Процедура виконання: прочитайте статтю в аудиторії і виконайте такі завдання:

1. Прочитайте заголовок статті і визначте, яка проблема розглядається у статті.
2. Прочитайте першій і останній абзаци. Визначте проблему, що висвітлюється у статті.
3. Прочитайте статтю. Визначте її характер (опис, міркування, розповідь).
4. Напишіть анотацію статті.

Показник: вміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови з використанням набутого досвіду

Завдання 1.

Мета: виявити наявність умінь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів організувати індивідуальну самостійну діяльність з першоджерелами під час підготовки доповіді з англійської літератури.

Матеріал: першоджерела з англійської літератури, що самостійно знайдені студентами в бібліотеці (в електронній бібліотеці) інтернеті.

Процедура виконання: самостійно знайдіть матеріал, опрацюйте його і підготуйте англійською мовою доповідь з теми “С. Моем – видатний англійський письменник 20 століття”.

Завдання 2.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів організувати індивідуальну самостійну діяльність з першоджерелами країнознавчого характеру.

Матеріал: першоджерела країнознавчого характеру, що самостійно знайдені студентами в бібліотеці/ електронній бібліотеці/ інтернеті.

Процедура виконання: самостійно знайдіть матеріал, опрацюйте його і підготуйте реферат з теми “Видатні історичні місця Лондону”.

Завдання 3.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів організувати самостійну діяльність з англійської мови під час підготовки наочності (таблиці з вживання артиклів перед географічними назвами).

Процедура виконання: підготуйте наочність у вигляді таблиці з прикладами з теми „Основні правила вживання артиклів перед географічними назвами в англійській мові” для ознайомлення з новим граматичним матеріалом. Підготуйте вправи, які б сприяли автоматизації дій з новим матеріалом. Для контролю знань підготуйте граматичний тест з теми.

Показник: уміння організувати колективну, групову та індивідуально-групову діяльність з англійської мови в позааудиторний час

Завдання 1.

Мета: виявити наявність умінь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів організувати групову самостійну діяльність з англійської мови в позааудиторний час.

Процедура виконання: знайдіть самостійно в бібліотеці (електронній бібліотеці) інтернеті матеріал щодо організації гуртків з іноземної мови. Запропонуйте ваш власний варіант організації роботи гуртка з іноземної мови: тематика, план роботи, наочність і т.ін.

Завдання 2.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів організувати колективну самостійну діяльність з англійської мови в позааудиторний час.

Процедура виконання: самостійно знайдіть у бібліотеці (електронній

бібліотеці) інтернеті матеріал для проведення вікторин з іноземної мови. Підготуйте сценарій проведення вікторини з англійської мови для студентів 1-го курсу з теми “Англійська мова – мова міжнародної комунікації”.

Завдання 3.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів організувати індивідуально-групову діяльність з англійської мови в позааудиторний час.

Матеріал: англійська поезія XIX століття.

Процедура виконання: студенти були розподілені на невеликі групи (3-4 студенти), у групах визначаються, творчість якого англійського поета XIX століття їх цікавить. Кожен зі студентів обирає певний етап творчості поета, який вивчає самостійно. Після цього кожен студент групи знайомить членів своєї групи з вивченим періодом, читає вірші, які були написані поетом у цей час. Кожна група обирає найкращого читця, який буде брати участь у вечері англійської поезії під час проведення місячника англійської мови на факультеті.

Оцінно-регулятивний критерій

Показник: уміння здійснювати самооцінку під час самостійної діяльності з англійської мови

Завдання 1.

Мета: виявити наявність умінь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів здійснювати самооцінку під час самостійної діяльності з англійським текстом.

Матеріал: самостійно обраний студентами англійський текст.

Процедура виконання: доберіть англійський фабульний текст (об'єм 1000-1500 др. зн.). Використовуючи набутий вами досвід роботи з англійськими текстами, запропонуйте ваші завдання до дібраного тексту.

Після виконання завдання проконсультуйтеся з викладачем щодо логічності, послідовності, видів і кількості завдань. Оцініть свої вміння самостійно працювати з англійським текстом за 9-бальною системою:

- а) кількість дібраних завдань відповідає кількості балів;
- б) кількість видів завдань оцінюється відповідною цифрою.

Рівні виконання завдання визначаються за сумою балів „а” і „б”:

- „низький” – від 1 до 6 балів;
- „середній” – від 7 до 12 балів;
- „достатній” – від 13 до 18 балів.

Завдання 2.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів здійснювати самооцінку під час роботи з відеоматеріалом.

Матеріал: запис англійської пісні.

Процедура виконання: знайдіть запис англійської пісні, що вам подобається, на магнітофонній плівці і текст пісні в надрукованому вигляді. Запропонуйте серію завдань, які допомогли б вам засвоїти пісню. Проконсультуйтеся з викладачем щодо підготовлених завдань. Оцініть свої вміння працювати з аудіоматеріалом за рівнем запам'ятовування тексту пісні:

- „низький” – запам'ятали 1/3 тексту пісні;
- „середній” – запам'ятали від 1/3 тексту до половини;
- „достатній” – запам'ятали від половини тексту і більше.

Завдання 3.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів здійснювати самооцінку результатів своєї роботи з текстом.

Матеріал: оповідання англійських авторів.

Процедура виконання: доберіть оповідання англійського автора, який

вам подобається, прочитайте його. Напишіть есе після читання оповідання. Оцініть свої вміння писати есе після читання оповідання за п'ятибальною шкалою. Потім обміняйтеся завданнями з одногрупниками і оцініть роботу товариша.

Показник: уміння здійснювати самоконтроль під час самостійної діяльності з англійської мови

Завдання 1.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів здійснювати самоконтроль під час самостійної діяльності з граматичним матеріалом з англійської мови.

Матеріал: підручники, довідники і т. ін. з граматики англійської мови вітчизняних і зарубіжних авторів.

Процедура виконання: самостійно знайдіть матеріал для підготовки теми з граматики „Вживання доконаного часу в англійській мові”, опрацюйте його. Підготуйте запитання теоретичного характеру, що, на вашу думку, допомогли б проконтролювати ступінь засвоєння вами опрацьованого матеріалу. Підготуйте завдання практичного характеру (вправи, тести, кросворди і т. ін.), які, на вашу думку, допомогли б вам проконтролювати ваші вміння на практиці використовувати одержані теоретичні знання з теми. (Запитання і завдання на самоконтроль).

Завдання 2.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів здійснювати самоконтроль під час самостійної діяльності з відеоматеріалом, пов'язаним із темою „Моя сім'я”.

Матеріал: Howard Beckerman. „Family Album, USA”. Телевізійний курс англійської мови. Книга 1. – К.: Основи, 1995. – 168 с.

Процедура виконання: Продивіться епізод „3”, дія „3” відеокурсу англійської мови, в якому демонструється сцена спілкування двох літніх осіб.

Визначіть, яка інформація країнознавчого характеру міститься в запропонованому епізоді. Зіставте правильність вилученої вами інформації з поданою інформацією у підручнику Howard Beckerman. „Family Album, USA”. Телевізійний курс англійської мови. Книга 1. – К.: Основи, 1995. – 168 с.

Завдання 3.

Мета: виявити наявність умінь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів здійснювати самоконтроль під час роботи з аудіоматеріалом за темою „У крамниці”.

Матеріал: L. A. Hill. *Advanced Anecdotes in American English*. – Oxford University Press. – London, 1997. – 62 p.

Процедура виконання: прослухайте запис англійського тексту „У крамниці”. Підготуйте для себе запитання, що, на вашу думку, допоможуть проконтролювати ступінь розуміння тексту (запитання для самоконтролю).

Показник: уміння організувати процес самовдосконалення під час самостійної діяльності з англійської мови

Завдання 1.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів планувати організацію процесу самовдосконалення самостійної діяльності з англійської мови на місяць.

Процедура виконання: визначіть основні прогалини і труднощі вашої загальної підготовки з англійської мови і організації самостійної діяльності. Складіть перспективний план на місяць поступового вдосконалення своїх знань з англійської мови у процесі самостійної діяльності. Опишіть основні напрями вдосконалення своєї самостійної діяльності з англійської мови.

Завдання 2.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів складати бібліографію, робити виписки, анотації, тези з метою

підвищення рівня організації самостійної діяльності з англійської мови.

Процедура виконання: визначіть, які теми з граматики англійської мови у вас викликають труднощі. Доберіть у бібліотеці необхідну літературу, складіть перелік першоджерел, що вам необхідно опрацювати з метою покращення ваших знань. Під час опрацювання літератури зробіть виписки, анотації з метою закріплення опрацьованого матеріалу.

Завдання 3.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів планувати роботу з відео- і аудіоматеріалом з метою підвищення рівня організації самостійної діяльності з англійської мови (часові форми, збагачення словника, правильна вимова голосних і приголосних звуків і т.ін.).

Процедура виконання: визначіть, які теми з граматики, фонетики, лексики викликають у вас труднощі. Складіть перспективний план на півроку поступового вдосконалення знань з англійської мови у процесі самостійної діяльності з аудіо- і відеоматеріалів.

Оцінка результатів виконання запропонованих завдань здійснювалася за бальною системою. Результати кожного показника оцінювалися від 12 до 1 балів. Найвища кількість балів становила – 72 бали. Оцінку рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності за ознаками їх прояву подано в таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Оцінка рівнів сформованості в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності за ознаками їх прояву

Критерії рівнів сформованості	Ознаки та їх прояви	Бали

Організаційно-навчальний	- вміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови згідно інструкції;	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1
	- вміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови з використанням набутого досвіду;	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1
	- вміння організувати колективну, групову і індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови в позааудиторний час;	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1
Оцінно-регулятивний	- вміння здійснювати самооцінку під час самостійної діяльності з англійської мови;	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1
	- вміння здійснювати самоконтроль під час самостійної діяльності з англійської мови;	12,10,11,9,8,7,6,5,4,3,2,1
	- вміння організувати процес самовдосконалення під час самостійної діяльності з англійської мови.	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1

Кожен студент одержував по 12 оцінок, середнє арифметичне яких вираховувалося за формулою:

$$X = Z_x : N,$$

де X – середнє арифметичне;

Z_x – сума балів за всіма показниками;

N – число оцінок.

Нами було визначено й охарактеризовано рівні сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності, як-от: високий, достатній, задовільний, низький. Кількісну і якісну характеристику рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності подано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Характеристика рівнів сформованості в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності

№ п/п	Рівні	Кількість балів	Якісна характеристика рівнів сформованості вмінь з організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів
1.	Високий	72-54 балів	Майбутні вихователі вміють організувати свою індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови шляхом раціонального планування і розподілу свого вільного і навчального часу; вміють працювати з бібліографією і першоджерелами (робити правильно виписки, анотації, тези), аудіо- і відеотехнікою (магнітофоном, комп'ютером, інтернетом) з метою набуття і закріплення знань з основних аспектів англійської мови (фонетика, граматики, лексики) та формування навичок з основних видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, говоріння й аудіювання); уміють

Продовження табл. 2.2

			здійснювати адекватну самооцінку і самоконтроль під час індивідуальної самостійної діяльності з

			англійської мови; уміють організувати групову і колективну форми самостійної діяльності з англійської мови в позааудиторний час (організовувати різні види мовних гуртків і проводити їх заняття), вміють розробляти сценарії вікторин з англійської мови і їх проводити; уміють виявляти недоліки своєї роботи і планувати процес самовдосконалення (уміння складати перспективні плани самостійної діяльності з англійської мови).
2.	Достатній	53-36 балів	Майбутні вихователі вміють організувати свою індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови шляхом раціонального планування і розподілу свого вільного і навчального часу; вміють працювати з бібліографією і першоджерелами (робити правильно виписки, анотації, тези), аудіо- і відеотехнікою (магнітофоном, комп'ютером, інтернетом) з метою набуття і закріплення знань з основних аспектів англійської мови (фонетика, граматики, лексики) та формування навичок з основних видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, говоріння й аудіювання); але не вміють здійснювати адекватну самооцінку і самоконтроль під час індивідуальної самостійної діяльності з англійської мови; уміють організувати групову і колективну форми самостійної діяльності з англійської мови в позааудиторний час (організовувати різні види мовних гуртків і

Продовження табл. 2.2

			проводити їх заняття), вміють розробляти сценарії

			вікторин з англійської мови і їх проводити; але не вміють виявляти недоліки своєї роботи; вміють планувати процес самовдосконалення (уміння складати перспективні плани самостійної діяльності з англійської мови).
3.	Задовільний	35-18 балів	Майбутні вихователі не вміють раціонально розподілити час з метою ефективної організації індивідуальної самостійної діяльності з англійської мови; вміють складати бібліографію і працювати з першоджерелами, але в них відсутні вміння складати тези, писати анотації; уміють працювати з аудіо- і відеотехнікою, але не використовують комп'ютер і інтернет; у них неадекватні самооцінка і самоконтроль; не володіють навичками групової і колективної організації самостійної діяльності з англійської мови; не мають бажання самі організувати мовні гуртки і проводити їх заняття, хоча беруть активну участь у їх роботі; не вміють готувати сценарії для вікторин і проводити їх; уміють визначати недоліки своєї роботи, але не вміють планувати процес самовдосконалення (труднощі викликає складання перспективного плану організації своєї самостійної діяльності з англійської мови).
4.	Низький	17 балів і нижче	Майбутні вихователі не вміють раціонально і спланувати і розподілити час з метою ефективної організації індивідуальної самостійної діяльності з англійської мови; уміють складати бібліографію, хоч їм важко працювати з першоджерелами; уміють під

Продовження табл. 2.2

			час самостійної діяльності користуватись аудіо- і відеотехнікою, використовувати інтернет, але завдання добирають нескладні, насичені простою лексикою; не вміють організувати мовні гуртки і проводити їх заняття, проте беруть активну участь у розробці сценаріїв вікторин, хоча не наважуються їх самостійно проводити; не вміють планувати процес самовдосконалення.

Проаналізуємо одержані результати за кожним критерієм і показником.

Організаційно-навчальний критерій

Кількісні дані сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь за показником „вміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови згідно інструкції” подано в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Вміння організувати майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови згідно інструкції

Рівні	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	-	-	-	-	-	-	-	-
Достатній	53-36	10	12	10	6	8	6	9,3	8
Задовільний	35-18	64	60	52	54	52	50	56	54,7
Низький	17-0	26	28	38	40	40	44	34,7	37,3

Як видно з таблиці, високого рівня сформованості умінь організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови згідно інструкції не було виявлено ні в експериментальній, ні в контрольній групах; достатній

рівень було виявлено у 9,3% студентів експериментальної і 8% – контрольної груп. На задовільному рівні в експериментальній групі перебувало 56%, у контрольній – 54,7% студентів. Низьким рівень організації самостійної діяльності з англійської мови згідно інструкції був у 34,7% студентів експериментальної і 37,3% – контрольної груп.

Кількісні дані рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь за показником „вміння організовувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови з використанням набутого досвіду” подано в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Вміння організовувати майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови з використанням набутого досвіду

Рівні	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	-	-	-	-	-	-	-	-
Достатній	53-36	10	12	6	4	12	14	9,3	10
Задовільний	35-18	52	48	52	50	62	54	55,3	50,7
Низький	17-0	38	40	42	46	26	32	35,3	39,3

Як видно з таблиці, високий рівень сформованості вмінь організовувати свою самостійну діяльність з використанням набутого раніше досвіду був відсутній у студентів як експериментальної, так і контрольної груп; на достатньому рівні перебувало 9,3% студентів експериментальної і 10% – контрольної груп. Задовільний рівень виявили 55,3% студентів експериментальної і 50,7% – контрольної груп. На низькому рівні перебувало 35,3% студентів експериментальної і 39,3% – контрольної груп.

Кількісні дані сформованості в майбутніх вихователів дошкільних

навчальних закладів умінь за показником „вміння організувати колективну, групову та індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови в позааудиторний час” подано в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Вміння організувати майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів колективну, групову та індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови в позааудиторний час

Рівні	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	-	-	-	-	-	-	-	-
Достатній	53-36	2	4	6	4	12	16	6,7	8
Задовільний	35-18	48	48	42	46	78	70	56	54,7
Низький	17-0	50	48	52	50	10	14	37,3	37,3

За даними таблиці, високого рівня сформованості вмінь організувати колективну, групову та індивідуальну діяльність з англійської мови в позааудиторний час не було виявлено в обох групах; на достатньому рівні було виявлено 6,7% студентів експериментальної і 8% – контрольної груп. Задовільний рівень мали 56% студентів експериментальної і 54,7% – контрольної груп. На низькому рівні знаходилося 37% студентів в експериментальній і контрольній групах.

На основі середньоарифметичних даних, що були одержані за показниками „вміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови згідно інструкції” (1-й показник), “вміння організувати індивідуальну діяльність з англійської мови з використанням набутого досвіду” (2-й показник), „вміння організувати колективну, групову та індивідуальну діяльність з англійської мови в позааудиторний час” (3-й показник) було визначено кількісні дані рівнів сформованості в майбутніх

вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності за організаційно-навчальним критерієм (констатувальний етап).

Кількісні дані рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності за організаційно-навчальним критерієм (констатувальний етап) подано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Рівні сформованості в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності за організаційно-навчальним критерієм

Рівні	Бали	Виконання завдань за показниками, %						Загальне середнє арифметичне, %	
		1-й показник		2-й показник		3-й показник			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	-	-	-	-	-	-	-	-
Достатній	53-36	9,3	8	9,3	10	6,7	8	8,4	8,7
Задовільний	35-18	56	54,7	55,3	50,7	56	54,7	55,8	53,4
Низький	17-0	34,7	37,3	35,3	39,3	37,3	37,3	35,8	38

Як засвідчує таблиця, високий рівень сформованості вмінь з організації самостійної іншомовної діяльності за організаційно-навчальним критерієм був відсутній як у студентів експериментальної, так і контрольної груп; достатній рівень було виявлено 8,4% студентів експериментальної і 8,7% – контрольної груп. 55,8% студентів експериментальної і 53,4% контрольної груп мали задовільний рівень сформованості вмінь. На низькому рівні перебувало 35,8% студентів експериментально і 38% – контрольної груп.

Оцінно-регулятивний критерій

Кількісні дані виконання майбутніми вихователями дошкільних

навчальних закладів завдань за показником „вміння здійснювати самооцінку під час самостійної діяльності з англійської мови” подано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Вміння здійснювати майбутніми вихователями самооцінку під час самостійної діяльності з англійської мови

Рівні	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	-	-	-	-	-	-	-	-
Достатній	53-36	14	12	6	4	8	6	9,3	7,3
Задовільний	35-18	56	52	58	62	52	50	55,3	54,7
Низький	17-0	30	36	36	34	40	44	35,3	38

За даними таблиці, високого рівня сформованості в майбутніх вихователів умінь здійснювати самооцінку під час самостійної діяльності з англійської мови не було виявлено; на достатньому рівні було в експериментальній групі 9,3% студентів, у контрольній – 7,3%. На задовільному рівні в експериментальній групі перебувало 55,3% студентів, у контрольній – 54,7%. Низький рівень сформованості вмінь був у 35,3% студентів експериментальної та 38% контрольної груп.

Кількісні дані виконання майбутніми вихователями завдань за показником „уміння здійснювати самоконтроль під час самостійної діяльності з англійської мови” подано в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Уміння здійснювати майбутніми вихователями самоконтроль під час самостійної діяльності з англійської мови

Рівні	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ

Високий	72-54	-	-	-	-	-	-	-	-
Достатній	53-36	6	6	10	6	12	10	9,3	7,3
Задовільний	35-18	42	46	46	54	52	50	46,7	50
Низький	17-0	52	48	44	40	36	40	44	42,7

Як видно з таблиці, високого рівня сформованості вмінь студентів здійснювати самоконтроль під час самостійної діяльності з англійської мови не було виявлено як і при виконанні інших завдань; на достатньому рівні в експериментальній групі було 9,3% студентів, у контрольній – 7,3%. На задовільному рівні перебувало в експериментальній – 46,7% студентів, у контрольній групах – 50%. На низькому рівні в експериментальній групі було виявлено 44% студентів, у контрольній – 42,7%.

Кількісні дані виконання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів завдань за показником „уміння організувати процес самовдосконалення під час самостійної діяльності з англійської мови” подано в таблиці 2.9.

За даними таблиці, високий рівень сформованості в майбутніх вихователів умінь організувати процес самовдосконалення під час самостійної діяльності з англійської мови був відсутній в обох групах; на достатньому рівні в експериментальній групі було 12,7% студентів, у контрольній – 13,3%. На задовільному рівні відповідно 48% – в експериментальній групі, у контрольній – 46% студентів. На низькому рівні перебувало в експериментальній групі 39,3% студентів, у контрольній – 40,7%.

Таблиця 2.9

Уміння організувати майбутніми вихователями процес самовдосконалення під час самостійної діяльності з англійської мови

Рівні	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователям дошкільних навчальних закладів, %			Середнє арифметичне, %
		1	2	3	

		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	-	-	-	-	-	-	-	-
Достатній	53-36	12	14	12	10	14	16	12,7	13,3
Задовільний	35-18	44	46	52	50	48	42	48	46
Низький	17-0	44	40	36	40	38	42	39,3	40,7

На основі середньоарифметичних даних, що були одержані за показниками „вміння здійснювати самооцінку під час самостійної діяльності з англійської мови (1-й показник), „вміння здійснювати самоконтроль під час самостійної діяльності з англійської мови” (2-й показник), „вміння організувати процес самовдосконалення під час самостійної діяльності з англійської мови” (3-й показник) було обчислено кількісні дані рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності за оцінно-регулятивним критерієм (констатувальний етап).

Кількісні дані рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності за оцінно-регулятивним критерієм (констатувальний етап) подано в таблиці 2.10.

Як засвідчує таблиця, високого рівня сформованості в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності за оцінно-регулятивним критерієм не було виявлено; достатнього рівня досягли в експериментальній групі 10,4% студентів, у контрольній – 9,3%. На задовільному рівні було в експериментальній групі 50% студентів, у контрольній – 50,2%. Низький рівень організації самостійної іншомовної діяльності був у 39,5% студентів експериментальної і 40,5% контрольної груп.

Таблиця 2.10

Рівні сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності

за оцінно-регулятивним критерієм (констатувальний етап)

Рівні	Бали	Виконання завдань за показниками, %						Загальне середнє арифметичне, %	
		1-й показник		2-й показник		3-й показник			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	-	-	-	-	-	-	-	-
Достатній	53-36	9,3	7,3	9,3	7,3	12,7	13,3	10,4	9,3
Задовільний	35-18	55,3	54,7	46,7	50	48	46	50	50,2
Низький	17-0	35,3	38	44	42,7	39,3	40,7	39,5	40,5

Відтепер проаналізуємо загальні рівні сформованості в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на констатувальному етапі (за середньоарифметичними розрахунками).

Кількісні дані загальних рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності за організаційно-навчальним і організаційно-регулятивним критеріями на констатувальному етапі (за середньоарифметичними розрахунками) подано в таблиці 2.11.

Як засвідчує таблиця, на високому рівні сформованості в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на констатувальному етапі не було виявлено жодного студента експериментальної і контрольної груп; достатнього рівня досягли в експериментальній групі 9,4% студентів, у контрольній – 9%. На задовільному рівні перебувало в експериментальній групі 52,9% студентів, у контрольній 51,8%. На низькому рівні сформованості в майбутніх вихователів умінь було 37,7% студентів експериментальної і 39,2% контрольної груп.

Таблиця 2.11

Загальні рівні сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної

діяльності на констатувальному етапі

Гру пи	Рівні, %											
	Високий			Достатній			Задовільний			Низький		
Критер ії	ОН	ОР	За- галь- ний	ОН	ОР	За- галь- ний	ОН	ОР	За- галь- ний	ОН	ОР	За- галь- ний
ЕГ	-	-	-	8,4	10,4	9,4	55,8	50	52,9	35,8	39,5	37,7
КГ	-	-	-	8,7	9,3	9	53,4	50,2	51,8	38	40,5	39,2

Отже, кількісні дані засвідчили, що у більшості студентів дошкільних факультетів уміння організувати свою самостійну іншомовну діяльність не були сформовані. Більша частина студентів перебувала на задовільному та низькому рівнях сформованості вмінь організувати свою самостійну іншомовну діяльність.

Наступним етапом констатувального експерименту було визначення критеріїв і показників ступеня розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Нами було визначено два критерії ступеня розвитку іншомовного мовлення: когнітивно-лінгвістичний і комунікативно-конструктивний.

Перший критерій – когнітивно-лінгвістичний – з показниками: фонетична компетенція; граматична компетенція; лексична компетенція.

Другий критерій – комунікативно-конструктивний – з показниками: вміння сприймати на слух і розуміти розмовне англійське мовлення; вміння будувати діалоги залежно від комунікативної ситуації; вміння використовувати писемне мовлення як форму комунікації.

До кожного показника було розроблено по три завдання. Опишемо їх.

Когнітивно-лінгвістичний критерій

Показник: фонетична компетенція

Завдання 1.

Мета: виявити знання майбутніх вихователів дошкільних навчальних

закладів з транскрипційного співвідношення англійських слів.

Матеріал: фонетичний тест.

Процедура виконання: доберіть правильне транскрипційне написання з варіантів А,В,С до запропонованих слів:

1. A car (картуз)

a) [kær];   b) [kæp];   c) [kæb]

2. Time (час)

a) [taim];   b) [daim];   c) [baim]

3. Coal (вугілля)

a) [goul];   b) [kel];   c) [koul]

4. Alive (живий)

a) [ˈlaɪv];   b) [ˈlaɪv];   c) [ˈlaɪf]

5. Short (короткий)

a) [ʃ o:d];   b) [ʃ o t];   c) [ʃ o:t]

6. A thing (річ, дрібниця)

a) [θɪŋ];   b) [sɪn];   c) [sɪŋ]

7. Those (ті – вказівний займенник множини)

a) [zouz];   b) [ðouz];   c) [ðous]

8. A violet (фіалка)

a) [ˈvaɪˈlɪt];   b) [waɪˈlɪt];   c) [vaɪˈlɪd]

9. A window (вікно)

a) [ˈwɪndou];   b) [ˈvɪndou];   c) [wɪnˈdou]

10. Wisdom (мудрість)

a) [ˈwɪzdʒm];   b) [ˈwɪzdʒm];   c) [wɪsdʒm]

Завдання 2.

Мета: виявити наявність знань майбутніми вихователями правил читання в 4-х типах складів в англійській мові.

Процедура виконання: розташуйте запропоновані слова у 4 колонки згідно правил читання голосних (а, о, у, е, у, і) у I, II, III, IV типів складів у наголошеному складі. Запишіть під кожним словом у колонках

транскрипційний знак голосного звука:

- 1) a park, a cake, a hare, a bat;
- 2) a nose, a store, a fox, a fork;
- 3) pure, a cup, fur, tune;
- 4) her, here, a pen, me.

Завдання 3.

Мета: виявити в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів знання транскрипційного написання англійських слів.

Процедура виконання: напишіть у транскрипційному вигляді подані слова. Поясніть правила читання голосних і приголосних у цих словах:

A notebook, a puppy, a horse, clean, an engineer, a kitchen, a bookcase, an exercise, a picture, private, a gardener, trousers, a supermarket, strawberry, a pensioner.

Показник: граматична компетенція

Завдання 1.

Мета: виявити наявність граматичних навичок майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови.

Матеріал: граматичний тест.

Процедура виконання: виберіть з чотирьох варіантів А, В, С, D одну правильну відповідь. (Choose one correct answer (A), (B), (C), (D)).

1. My brother ____ at home till he ____ his homework. (Мій брат залишиться вдома до тих пір, поки він не зробить домашнє завдання).
  - a) stays, will not do;
  - b) will stay, does;
  - c) will stay, doesn't do;
  - d) stays, will do.
2. When ____ Mary last? I ____ her since he ____ to another village. (Коли ти бачив Мері останнього разу? Я не бачив її з тих пір, як вона переїхала в інше село).
  - a) have you seen, didn't see, has moved;

- b) did you see, haven't seen, moved;
c) have you seen, haven't seen, has moved;
d) did you see, didn't see, moved.
3. Look, what Mike ____ on the blackboard. He ____ three mistakes.
(Подивись, що Майк пише на дошці. Він вже зробив три помилки).
- a) has been writing, is mistaking;
b) is writing, has made;
c) writes, made;
d) has written, had made.
4. While we ____ at ____ dinner, a telegram ____ to me from my brother.
(Коли ми були на обіді, телеграма була доставлена від мого брата).
- a) were, the, had been delivered;
b) were, ____, was delivered;
c) have been, ____, has been delivered;
d) had been, a, was being delivered.
5. While our tea ____, I ____ her our sad story which impressed her ____.
(Коли нам готували чай, я розказав їй сумну історію, що дуже вразила її).
- a) had been made, told, great;
b) was making, told, greatly;
c) was being, said, greatly;
d) was being maid, told, greatly.
6. As she ____ living room that evening, Helen ____ up the letter which she ____.
(Коли вона зайшла до вітальні того вечора, Хелен тримала в руках листа, якого вона щойно отримала).
- a) entered, was holding, had just received;
b) has entered, held, has just received;
c) was entered, was holding, had just received;
d) was entering, has held, has just received.
7. We felt sorry for Ann. If anybody ____ such a thing to me, I ____ hurt.

(Нам було шкода Ганну. Якщо б мені хтось сказав таке, я б образився).

- a) will say, will feel;
- b) said, would feel;
- c) would say, felt;
- d) had said, would feel.

8. If I ____ you, I ____ him. It's high time Ann ____ his advice. (На твоєму місці я б встановив зв'язок з ним. Ганні давно пора прийняти його пораду).

- a) am, will contact, will take;
- b) were, would have contact, would have taken;
- c) were, would contact, took.

9. He ____ a lot of time reading novels. (Він витрачав багато часу на читання романів).

- a) used to spend;
- b) used spending
- c) used on spending;
- d) used to spending.
- e)

10. Ann ____ this book all day but she hasn't finished it yet. (Анна читала цю книгу впродовж цілого дня, але ще не закінчила її читати).

- a) am reading;
- b) has been reading;
- c) read;
- d) was reading.

Завдання 2.

Мета: виявити знання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів щодо вживання ними видо-часових форм в англійській мові.

Матеріал: текст „Лисиця і птах”. (Text „The Fox and the Bird”).

Процедура виконання: прочитайте текст, розкрийте дужки (поставте

дієслова в потрібному часі).

The Fox and the Bird.

A Hawk (to doze) on the sun warmed stones of a river bank when a cunning red-brown Fox (to slink) upon him unawares and (to catch) him.

“Oh! Don’t devour me”, (to cry) the Hawk, if you only (to let) me go, I (to lay) an egg for you as big as your head!”

As this the Fox (to think) he (to have) indeed (to get) hold of the King of the birds, and eager to have such a marvellous treasure for himself, he immediately (to loose) his grasp of the bird’s soft throat

Immediately the Hawk (to fly) up into the safety of a tree branch, where he (to begin) to mock the foolish Fox.

“I (not to lay) an egg for you as big as your head!” (to say) the bird, “for I cannot do it. But I (to give) you three pieces, and if you (to observe) them, they (to do) you more good in the future. First: never (to believe) an unlikely story from an unreliable authority. Second: never (to make) a great fuss about a small matter. And third:”- the bird (to look) down at the hungry Fox and (to paused) – “Third: whatever you (to get) hold of, (to take) a firm grip of it!”

And saying this, he (to flew) away and (to leave) the Fox with empty jaws.

Завдання 3.

Мета: виявити знання майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з граматики англійської мови

Процедура виконання: знайдіть помилку в поданих реченнях, що позначені буквами А,В,С,Д. У кожному реченні може бути тільки одна помилка.

1. She didn’t understood their speech because her knowledge of German was

A

B

C

derived from her public school.

D

(Вона не розуміла, що вони говорять, тому що її знання німецької були одержані в загальноосвітній школі).

2. The letter was hers and she wouldn’t want anybody else but her sister

D

(Кейт сказала, вона піде провідати свою подругу наступного дня. Вона запропонувала Ніку піти з нею. Нік погодився).

10. She made me to repeat new words several times. I agreed and

A

B

said I would repeat them very fast.

C

D

(Вона примусила мене повторити нові слова декілька разів. Я погодивсь і сказав, що повторю їх дуже швидко).

Показник: лексична компетенція

Завдання 1.

Мета: виявити сформованість лексичних навичок майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови.

Матеріал: текст „Коротка історія”.

Процедура виконання: прочитайте слова перед текстом, перекладіть їх. Прочитайте текст і заповніть пропущені місця необхідними словами. Кожне слово використовуйте тільки один раз.

Слова: to reach, grew, decided, to remain, stated, to pay, lived, to amuse, took, was allowed, to remember.

A Short Tale.

Along ago near a banyan-tree there (1) ____ an elephant, a monkey and a partridge. For some time they (2) ____ no notice of one another, but at last they said: “We ought to be friends and live together, and as our Eastern custom is, the youngest must (3) ____ respect to the eldest”. Who was the youngest? That had to be decided, so each (4) ____ his case.

“My friends”, said the elephant, “when I was very young this banyan-tree was only enough (5) ____ my belly. Therefore I am eldest.

The monkey said, “Friends, I used to (6) ____ myself by eating shoots of this tree when it was only a plant. Thus I am the eldest”.

Then the partridge said, “I (7) ____ when there was no banyan-tree here. It (8) ____ from a seed I dropped from my mouth”.

That (9) ____ it. Thus the partridge (10) ____ to live in the topmost twig of the tree; the monkey lived in the fork of the lowest branch; the elephant, as the youngest, had (11) ____ under the tree altogether.

Завдання 2.

Мета: виявити рівень сформованості лексичних навичок у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів англійської мови.

Матеріал: запис магнітофонний, перелік синонімів.

Процедура виконання: викладач (диктор) повільно читає словосполучення. Студентам необхідно вибрати з чотирьох запропонованих слів (A), (B), (C), (D) тільки одне слово, що найбільш підходить за значенням до словосполучень. (Словосполучення див. у додатку В).

1. a) sad; b) horrible; c) old; d) new
2. a) strange; b) interesting; c) wonderful; d) foolish
3. a) actress; b) title; c) object; d) plot
4. a) castle; b) cottage; c) hotel; d) building
5. a) ashamed; b) astonished; c) grateful; d) amazed
6. a) press; b) shout; c) agree; d) persuade
7. a) stories; b) chairs; c) blossoms; d) trees
8. a) privately; b) loudly; c) simply; d) previously
9. a) go on; b) start; c) finish; d) hate
10. a) like; b) desire; c) refuse; d) act.

Завдання 3.

Мета: виявити рівень сформованості лексичних навичок майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови.

Матеріал: лексичний тест.

Процедура виконання: побудуйте речення зі словами, що позначені літерами A, B, C, D.

1. My grandmother lives ____ in a distant village but she never seems to be ____ (Моя бабуся живе в далекому селі, але вона не відчуває себе самотньою)

- a) lonely, alone;

- b) alone, lonely;
- c) alone, alone;
- d) lonely, lonely.

2. Tom was _____ to the University and granted a scholarship (Том вступив до університету і одержав стипендію).

- a) admitted;
- b) received;
- c) adopted;
- d) entered.

3. Helen was so _____ in her thoughts that she didn't _____ me enter (Олена так була занурена у свої думки, що не помітила, як я зайшов).

- a) attentive, hastened;
- b) attracted, hear;
- c) absorbed, notice;
- d) seized, listened.

4. Mr. Dale has been teaching German for ages, though he hasn't got any _____ (Містер Дейл викладав німецьку багато років, хоча в нього не було диплому).

- a) information;
- b) news;
- c) experience;
- d) diploma.

5. The most _____ mistake pupils make is absence of the article (Найбільш звичайна помилка, якої припускаються студенти, – це відсутність артикля).

- a) easy;
- b) often;
- c) usual;
- d) common.

6. German is the _____ language of the Germans (Німецька – це рідна мова німців).

- a) national;
- b) native;

- c) relative;
- d) town.

7. When Tom and his wife arrived the party was in full _____ (Коли Том і його дружина прибули, вечірка була в повному розпалі).

- a) swing;
- b) order;
- c) meal;
- d) load.

8. The car is in good _____ but if I were you I would change the tyres (Машина в гарному стані, але на твоєму місці я б замінив шини).

- a) position;
- b) recommendation;
- c) condition;
- d) circumstances.

9. _____ what you have decided we'll go home (Не має значення, що ти вирішив, ми підемо додому).

- a) no mean;
- b) doesn't mean;
- c) no matter;
- d) without mean.

10. Helen was dressed in a beautiful red blouse which _____ her perfectly (Олена була одягнена в чарівну червону блузку, що дуже їй підходила).

- a) matched;
- b) suited;
- c) accompanied;
- d) looked.

Комунікативно-конструктивний критерій

Показник: уміння сприймати на слух і розуміти розмовне англійське мовлення

Завдання 1.

Мета: виявити сформованість у майбутніх вихователів дошкільних

навчальних закладів умінь аудіювання.

Матеріал: магнітофонний запис тексту.

Процедура виконання: прослухайте текст. Дайте відповіді на запитання. (Текст для аудіювання і запитання див. у додатку Д).

Завдання 2.

Мета: виявити сформованість у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь аудіювання.

Матеріал: магнітофонний запис тексту.

Процедура виконання: прослухайте тест. Погодьтесь чи не погодьтесь з запропонованими висловленнями. (Текст і висловлення див. у додатку Ж).

Завдання 3.

Мета: виявити сформованість у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь аудіювання.

Матеріал: магнітофонний запис тексту.

Процедура виконання: прослухайте запропонований текст і перекажіть його. (Текст див. у додатку З).

Показник: уміння будувати діалоги залежно від комунікативної ситуації

Завдання 1.

Мета: виявити сформованість у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь складати діалоги залежно від ситуації з використанням структурно-мовленнєвої схеми.

Процедура виконання: до вас у гості приїхав друг за листуванням із США і бажає ознайомитись з видатними місцями вашого міста. Розпитайте, що йому подобається, чим він цікавиться, чи хотів би він відвідати театр, кіно, музеї, виставки. Скористайтесь таблицею:

Питання	Відповіді
- What are you fond of?	- I'm fond of ... .
- Would you like to go to ...?	- I would you like to go to... .
- Would you like to visit ...?	- I would you like to visit/see ... .

- What are you interested in...?	- I am interested in ... .

Завдання 2.

Мета: виявити сформованість у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь складати власні діалоги на основі прослуховування діалогу-зразка.

Матеріал: діалог-зразок викладача зі студентом.

Процедура виконання: викладач розповідає про своє захоплення читанням книжок. Студент користується початком фрази і дає свій варіант завершення речення. Студенти працюють парами, користуються зразком-діалогом і складають свої діалоги. Наприклад:

T: I'm interested in reading of ..... (humour stories).

S: I'm interested in reading of ..... (detective stories).

T: I prefer ..... (to buy books in bookshops).

S: I prefer ..... (to take books in the library).

T: I like .....

S: I like ... ..

T: Let me read some your books.

S: That's OK.

Завдання 3.

Мета: виявити сформованість у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь будувати самостійно діалоги залежно від ситуації без мовних схем.

Процедура виконання: Складіть діалог, використовуючи рольові картки:

Рольова картка № 1

Ви продавець великої книгарні в Лондоні. У крамниці є велика кількість книг письменників усіх країн. Ви розмовляєте з представником книжкового товариства України, що захоплюється творчістю англійських та американських письменників. Розпитайте, яких англійських та

американських письменників він знає, які твори читав, порекомендуйте книги для його особистої колекції.

Рольова картка № 2

Ви представник книжкового товариства України. Ви приїхали в Лондон самостійно. Ви захоплюєтесь творчістю англійських та американських письменників. У Вас дома є велика колекція книг. Розпитайте, які книги є у книгарні, розкажіть, щоб ви хотіли придбати для книжкового товариства та для вашої особистої колекції.

Показник: уміння використовувати письмо як форму комунікації

Завдання 1:

Мета: виявити в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів уміння використати писемне мовлення для викладення власних думок щодо прочитаного.

Матеріал: текст.

Процедура виконання: прочитайте текст. Напишіть своєму другу, які думки викликав у вас текст і попросіть його викласти письмово своє ставлення до прочитаного.

Завдання 2.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів використовувати писемне мовлення для висловлення подій своїми словами.

Матеріал: малюнки.

Процедура виконання: розташуйте малюнки у відповідному порядку. Складіть самостійно розповідь “Запрошення на обід” згідно малюнків і порівняйте вашу версію з версією вашого друга. (Малюнки див. додаток II).

Завдання 3.

Мета: виявити вміння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів використовувати писемне мовлення для розповіді про минулі події.

Процедура виконання: напишіть листа своєму другу, який живе у США та розкажіть йому як ви відсвяткували свій день народження та

розпитайте як він відсвяткував свій.

Оцінювання результатів виконання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів запропонованих завдань здійснювалося за ознаками прояву визначених нами показників у балах (див. таблицю 2.12).

До початку експериментальної роботи нами було визначено й охарактеризовано ступені розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів. Опишемо їх.

Таблиця 2.12

Оцінювання ступеня розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та ознаки їх прояву

Критерії ступенів	Ознаки та їх прояви	Бали
Когнітивно-лінгвістичний	- фонетична компетенція;	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1
	- граматична компетенція;	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1
	- лексична компетенція.	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1
Комунікативно-конструктивний	- уміння сприймати на слух і розуміти розмовне англійське мовлення;	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1
	- уміння будувати діалоги залежно від комунікативної ситуації;	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1
	- уміння використовувати писемне англійське мовлення як форму комунікації.	12,11,10,9,8,7,6,5,4,3,2,1

Високий ступінь розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів характеризується високими якісними і кількісними показниками. Студенти володіють міцними знаннями з основних аспектів англійської мови – фонетика, граматики, лексики; – в них наявні навички правильної вимови англійських голосних і приголосних, уміння зображати їх у транскрипційному вигляді; наявні знання основних правил буквосполучень голосних і приголосних англійської мови,

інтонаційних моделей найбільш поширених простих і складних речень; студенти добре знають правила використання видо-часових форм англійської мови та узгодження часів і вміннями використовувати їх на практиці. У майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів цього ступеня змістовий, багатий активний словник, вони вміють використовувати відповідні лексичні одиниці згідно навчальної ситуації; відмінно володіють навичками основних видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, мовлення, читання, і письмо; мають добре розвинутий фонематичний слух, вільно сприймають на слух і розуміють будь-яку інформацію; вміють експромтно і грамотно висловлюватись у формі монологу з елементами роздуму, опису; будувати діалоги згідно ситуації з використанням великої кількості лексичних одиниць; володіють високою технікою читання і вміннями перекладу; навичками грамотного написання з англійської мови; вміють писати твори з елементами опису, роздуму і т. ін. Студенти цього ступеня виявляють зацікавленість і вмотивованість вивчення іноземної мови. Кількість балів – 72-54.

Для майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів **достатнього ступеня розвитку англійського мовлення** характерні глибокі знання з фонетики, граматики, лексики англійської мови. Вони знають основні правила буквосполучень голосних і приголосних англійської мови, вміють зображати їх у транскрипційному вигляді; знають інтонаційні моделі найбільш поширених простих і складних речень, натомість у студентів цього ступеня спостерігаються помилки у вимові голосних і приголосних звуків англійської мови. Майбутні вихователі мають належні знання правил видо-часових форм англійської мови, хоча подекуди припускаються помилок під час використання правил узгодження часів. Має місце певна обмеженість активного словника, що є причиною виникнення труднощів підбору лексичних одиниць згідно навчальної ситуації. Майбутні вихователі достатнього ступеня спроможні сприймати на слух інформацію, але у розумінні тексту спостерігаються окремі труднощі. Англійському

монологічному мовленню характерна змістовність, водночас має місце обмеженість словника; вони вміють будувати діалоги згідно комунікативної ситуації, але відчуються труднощі щодо підбору необхідних лексичних одиниць. Майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів достатнього ступеня володіють навичками читання, натомість навички перекладу недосконалі; недосконалими є і навички письма; студенти вміють писати твори з елементами опису, роздуму, але мають місце орфографічні помилки. Майбутні вихователі цього ступеня зацікавлені у вивченні англійської мови і впевнені в необхідності покращення своїх знань з англійської мови. Кількість балів – 53-36.

Майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів **задовільного ступеня розвитку англійського мовлення** характерні слабкі знання з фонетики, граматики, лексики англійської мови. Вони знають основні голосні і приголосні звуки англійської мови, але не вміють записати їх у транскрипційному вигляді. Припускають помилки щодо правил читання буквосполучень голосних і приголосних звуків англійської мови, як от: правил вживання інтонаційних моделей; використання видо-часових форм та правил узгодження часів; загальноживаних лексичних одиниць згідно навчальної ситуації. Труднощі виникають під час сприймання на слух і розуміння інформації. Майбутні вихователі задовільного ступеня можуть висловлюватись у формі монологу і діалогу, але в них обмежений словниковий запас. Їм важко висловлюватись спонтанно, їм необхідний час для підготовки. Техніка читання є низькою, і спостерігається велика кількість помилок під час читання і перекладу. Володіють недосконалими навичками з письма англійської мови, що є причиною великої кількості помилок у написанні. У студентів задовільного ступеня відсутня зацікавленість вивчення англійської мови. Кількість балів – 35-18.

Низький ступінь розвитку англійського мовлення характеризується досить низькими знаннями з основних аспектів англійської мови – фонетика, граматика, лексика. Майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів

цього ступеня знають голосні і приголосні звуки англійської мови, але не вміють їх транскрипційно записати, не знають основних інтонаційних моделей. У них є знання щодо наявності видо-часових форм та правил узгодження часів в англійській мові, але відсутні вміння використовувати їх на практиці. Словниковий запас бідний, практично не володіють навичками усного мовлення у формі монологу чи діалогу. Не сприймають на слух і не розуміють інформацію, володіють недосконалими навичками читання і перекладу, практично відсутні навички з письма. Вмотивованість і зацікавленість вивчення англійської мови практично відсутня. Кількість балів – 17 і нижче.

Характеристику ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів педагогічного факультету подано в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Характеристика ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

№ п/п	Ступені розвитку	Кількісна характеристика	Якісна характеристика ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів
1.	Високий	72-54 балів	Бездоганне володіння знаннями з усіх аспектів англійської мови: фонетика, граматики, лексики. Відмінне володіння навичками з основних видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, письмо, говоріння.
2.	Достатній	53-36 балів	Гарне володіння знаннями з усіх аспектів англійської мови: фонетика, граматики, лексики. Відмінне володіння навичками з основних видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, письмо, говоріння.

3.	Задовільний	35-18 балів	Слабкі знання з основних аспектів англійської мови – фонетика, граматики, лексики – і недосконалість навичок з основних видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання, письмо.
4.	Низький	17-0 балів	Відсутність знань з основних аспектів

Продовження табл. 2.13

			англійської мови і основних видів мовленнєвої діяльності.

Проаналізуємо одержані результати виконання експериментальних завдань майбутніми вихователями на константувальному етапі за кожним критерієм і показником.

Когнітивно-лінгвістичний критерій

Кількісні дані виконання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів завдань за показником „фонетична компетенція” подано в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Фонетична компетенція

Ступені	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	15	10	10	10	15	15	13,3	11,7
Достатній	53-36	20	15	15	15	20	15	18,3	15
Задовільний	35-18	50	60	60	65	55	65	55	63,3
Низький	17-0	15	15	15	10	10	5	13,3	10

Як видно з таблиці, на високому ступені розвитку англійського мовлення за показником “фонетична компетенція” було в експериментальній

групі 13,3% студентів, у контрольній – 11,7%. На достатньому ступені в експериментальній групі перебувало 18,3% студентів, у контрольній – 15%. На задовільному ступені було більшість студентів: у експериментальній групі – 55%, у контрольній групі – 63,3%. На низькому ступені виявилось в експериментальній групі 13,3%, у контрольній – 10% студентів.

Кількісні дані виконання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів завдань за показником “граматична компетенція” подано в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15

Грамматична компетенція

ступені	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3		ЕГ	КГ
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ		
Високий	72-54	-	-	5	-	10	5	5	1,7
Достатній	53-36	20	15	15	10	10	10	15	11,7
Задовільний	35-18	55	55	60	65	60	70	58,3	63,3
Низький	17-0	25	30	20	25	20	15	21,7	23,3

Як засвідчує таблиця, на високому ступені розвитку англійського мовлення за показником “граматична компетенція” було 5% студентів експериментальної і 1,7% контрольної груп. На достатньому ступені відповідно – 15% студентів експериментальної і 11,7% контрольної груп. На задовільному ступені було 58,3% студентів експериментальної і 63,3% – контрольної груп. На низькому ступені перебувало 21,7% студентів експериментальної і 23,3% – контрольної групи.

Кількісні дані виконання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів завдань за показником „лексична компетенція” подано в таблиці 2.16.

За даними таблиці, на високому ступені розвитку англійського

мовлення за показником „лексична компетенція” було 5% студентів експериментальної і 3,3% – груп. На достатньому ступені було виявлено 21,7% студентів експериментальної і 20% – контрольної груп. Задовільний ступінь розвитку показали 61,7% студентів експериментальної і 66,7% – контрольної груп. Результати виконання завдань на низькому ступені розвитку англійського мовлення виявилися такими: 11,7% студенти експериментальної і 10% – контрольної груп.

Таблиця 2.16

Лексична компетенція

Ступені	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	10	5	-	-	5	5	5	3,3
Достатній	53-36	15	10	25	30	25	20	21,7	20
Задовільний	35-18	70	85	65	55	50	60	61,7	66,7
Низький	17-0	5	-	10	15	20	15	11,7	10

На основі середньоарифметичних даних, що були одержані за показниками „фонетична компетенція”, „граматична компетенція”, „лексична компетенція, були виведені кількісні дані ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів за когнітивно-лінгвістичним критерієм на констатувальному етапі.

Кількісні дані ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (констатувальний етап) за когнітивно-лінгвістичним критерієм подано в таблиці 2.17.

Як засвідчує таблиця, на високому ступені розвитку англійського мовлення за когнітивно-лінгвістичним критерієм в експериментальній групі було 7,8% студентів, у контрольній – 5,6%. Достатній ступінь розвитку мали 18,3% студентів експериментальної і 15,6% – контрольної груп. На

задовільному ступені знаходилося 58,3% студентів експериментальної і 64,4% – контрольної груп. Низький ступінь мали 15,6% студентів експериментальної і 14,4% – контрольної груп.

Таблиця 2.17

**Ступені розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів
дошкільних навчальних закладів за когнітивно-лінгвістичним
критерієм (констатувальний етап)**

Ступені	Бали	Показники, %						Загальне середнє арифметичне, %	
		Фонетична компетенція		Граматична компетенція		Лексична компетенція		ЕГ	КГ
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ		
Високий	72-54	13,3	11,7	5	1,7	5	3,3	7,8	5,6
Достатній	53-36	18,3	15	15	11,7	21,7	20	18,3	15,6
Задовільний	35-18	55	63,3	58,3	63,3	61,7	66,7	58,3	64,4
Низький	17-0	13,3	10	21,7	23,3	11,7	10	15,6	14,4

Комунікативно-конструктивний критерій

Кількісні дані виконання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів завдань за показником „уміння сприймати на слух і розуміти розмовне англійське мовлення” подано в таблиця 2.18.

Таблиця 2.18

**Уміння майбутніх вихователів сприймати на слух і розуміти розмовне
англійське мовлення**

Ступені	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне %	
		1		2		3		ЕГ	КГ
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ		
Високий	72-54	10	15	-	-	-	-	3,3	5
Достатній	53-36	15	5	20	25	25	20	20	16,7
Задовільний	35-18	60	60	55	45	45	40	53,3	48,3
Низький	17-0	15	20	25	30	30	40	23,3	30

Як видно з таблиці, на високому ступені розвитку англійського мовлення за показником „уміння сприймати на слух і розуміти розмовне англійське мовлення” в експериментальній групі було 3,3%, у контрольній – 5% студентів. Достатній ступінь розвитку мали 20% студентів експериментальної і 16,7% – контрольної груп. На задовільному ступені відповідно – 53,3% студентів експериментальної і 48,3% – контрольної груп. Низьким ступінь розвитку виявився у 23,3% студентів експериментальної і 30% – контрольної груп.

Кількісні дані виконання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів за показником „уміння будувати діалоги залежно від комунікативної ситуації” подано в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19

Уміння майбутніх вихователів будувати діалоги залежно від комунікативної ситуації

Ступені	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	10	5	-	-	-	-	3,3	1,7
Достатній	53-36	20	25	25	30	20	20	21,7	25
Задовільний	35-18	60	55	55	55	65	65	60	58,3
Низький	17-0	10	15	20	15	15	15	15	15

Як видно з таблиці, на високому ступені розвитку англійського мовлення за показником „уміння будувати діалоги залежно від комунікативної ситуації” було 3,3% студентів експериментальної і 1,7% – контрольної груп. На достатньому ступені перебувало 21,7% студентів експериментальної і 25% – контрольної групи. 60% студентів експериментальної і 58,3% студентів контрольної групи знаходилися на задовільному ступені розвитку англійського мовлення. Низьким ступінь був у 15% студентів експериментальної і контрольної груп.

Кількісні дані виконання майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів завдань за показником „уміння використовувати письмо як форму комунікації” подано в таблиці 2.20.

Таблиця 2.20

Уміння майбутніх вихователів використовувати письмо як форму комунікації

Ступені	Бали	Виконання завдань майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів, %						Середнє арифметичне, %	
		1		2		3		ЕГ	КГ
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ		
Високий	72-54	-	-	10	5	-	5	3,3	3,3
Достатній	53-36	20	15	25	15	20	20	21,7	16,7
Задовільний	35-18	50	60	50	55	55	55	51,7	56,7
Низький	17-0	30	25	15	25	25	20	23,3	23,3

Як свідчить таблиця, на високому ступені розвитку англійського мовлення за показником „уміння використовувати письмо як форму комунікації” в експериментальній і в контрольній групах було 3,3% студентів. Достатнім ступінь виявився у 21,7% студентів експериментальної 16,7% – контрольної груп. 51,7% студентів експериментальної і 56,7% студентів контрольної групи перебували на задовільному ступені розвитку англійського мовлення. Низьким ступінь був у 23,3% студентів експериментальної і контрольної груп.

На основі середньоарифметичних даних, що були одержані за показниками „уміння сприймати на слух і розуміти розмовне англійське мовлення” (1-й показник), „уміння будувати діалоги залежно від комунікативної ситуації” (2-й показник), „уміння використовувати письмо як форму комунікації” (3-й показник) були виведені кількісні дані ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів за комунікативно-конструктивним критерієм (констатувальний етап).

Кількісні дані ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх

вихователів дошкільних навчальних закладів за комунікативно-конструктивним критерієм (констатувальний етап) подано в таблиці 2.21.

Таблиця 2.21

Ступені розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів за комунікативно-конструктивним критерієм (констатувальний етап)

Ступені	Бали	Показники, %						Загальне середнє арифметичне, %	
		1		2		3			
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	72-54	3,3	5	3,3	1,7	3,3	3,3	3,3	3,3
Достатній	53-36	2	16,7	21,7	25	21,7	16,7	21,1	19,5
Задовільний	35-18	53,3	48,3	60	58,3	51,7	56,7	55	54,4
Низький	17-0	23,3	30	15	15	23,3	23,3	20,5	22,8

Як видно з таблиці, на високому ступені розвитку англійського мовлення за комунікативно-конструктивним критерієм (констатувальний етап) перебувало 3,3% студентів експериментальної і контрольної груп. Достатнього ступеня досягли 21,1% студентів експериментальної і 19,5% – контрольної груп. На задовільному ступені було 55% студентів експериментальної і 54,4% – контрольної груп. Низьким виявився ступінь розвитку англійського мовлення у 20,5% студентів експериментальної і 22,8% – контрольної груп.

Відтепер проаналізуємо загальні ступені розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів на констатувальному етапі за когнітивно-лінгвістичним і комунікативно-конструктивним критеріями (за середньоарифметичними розрахунками).

Кількісні дані загальних ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на констатувальному етапі за комунікативно-лінгвістичним і комунікативно-конструктивним

критеріями (за середньоарифметичними розрахунками) подано в таблиці 2.22.

Таблиця 2.22

Загальні ступені розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів (констатувальний етап)

Групи	Ступені, %											
	Високий			Достатній			Задовільний			Низький		
Кри-терії	КЛ	КК	За-галь-ний	КЛ	КК	За-галь-ний	КЛ	КК	За-галь-ний	КЛ	КК	За-галь-ний
ЕГ	7,8	3,3	5,55	18,3	21,1	19,7	58,3	55	56,7	15,6	20,5	18,05
КГ	5,6	3,3	4,45	15,6	19,5	17,55	64,4	54,4	59,4	14,4	22,8	18,6

Як свідчить таблиця, на високому ступені розвитку англійського мовлення на констатувальному етапі перебувало 5,55% студентів експериментальної і 4,45% – контрольної груп. Достатнім ступінь розвитку виявився у 19,7% студентів експериментальної і 17,5% – контрольної груп. 56,7% студентів експериментальної і 59,4% контрольної груп були на задовільному рівні розвитку англійського мовлення. Низьким ступінь розвитку був у 18,05% студентів експериментальної і у 18,6 – контрольної груп.

Отже, кількісні дані свідчать, що ступінь розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на констатувальному етапі був невисоким. Основна частина студентів перебувала на задовільному та низькому ступені розвитку.

Відтак, було встановлено, що недостатня сформованість умінь майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів дошкільних факультетів організувати свою самостійну іншомовну діяльність очевидно була однією із причин невисокого ступеня розвитку їхнього англійського мовлення.

2.2. Експериментальна методика організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

2.2.1. Дидактична модель формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності.

Започатковуючи експериментальну роботу на формувальному етапі, нами було розроблено дидактичну модель формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності (див. схему 2.1). Опишемо її.

Розроблена модель обіймала чотири взаємопов'язаних етапи: когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-відтворювальний, продуктивно-творчий, регулятивно-рефлексивний.

Метою першого – когнітивно-збагачувального етапу – було озброєння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів теоретичними знаннями з методики організації їхньої самостійної іншомовної діяльності. У зв'язку з цим було розроблено спецкурс „Організація самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів” (див. додаток К). На першому етапі студентів навчали використовувати комп'ютер, аудіо і відеотехніку як засоби навчання англійської мови; інтернет для пошуку навчальної інформації; виконувати різнорівневі самостійні завдання під час аудиторних занять; писати реферати, анотації, резюме, тези.

На першому етапі реалізовувалась така педагогічна умова як індивідуально-диференційований підхід до організації самостійної аудиторної діяльності майбутніх вихователів.

Метою другого – репродуктивно-відтворювального етапу – було формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь організовувати їхню самостійну (аудиторну і позааудиторну) іншомовну діяльність згідно інструкції. На цьому етапі в майбутніх вихователів формувалися вміння: виконувати самостійні різнорівневі завдання зі спецпрактикуму „Самостійна діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови” (див. додаток Л) в позааудиторний час; організовувати самостійну діяльність з „кейсами” в позааудиторний час; самостійно виконувати завдання на заняттях мовленнєвих гуртків; готувати доповіді на засідання мовленнєвого гуртка.

На даному етапі реалізовувалася педагогічна умова – взаємозв’язок навчальної (аудиторної) і самостійної (позааудиторної) іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Аудиторна самостійна іншомовна діяльність студентів – це складна система взаємодії викладача, студента й іноземної мови, що відбувається в аудиторії чи лабораторії в аудиторний час під керівництвом викладача, основною складовою якої є самостійна робота з іноземної мови (англійської), за допомогою якої майбутній вихователь дошкільних навчальних закладів навчається набувати знання з іноземної мови, в нього формуються навички і вміння з усіх видів мовленнєвої діяльності, а головне, набуває таку важливу якість, як самостійність. Завдяки самостійності студент спроможний ставити мету, виокремлювати пізнавальні завдання та обирати засоби його вирішення, здійснювати самоконтроль за правильністю поставленого завдання, вносити корективи в самостійну роботу і виправляти її недоліки, аналізувати загальний підсумок своєї роботи, порівнювати результати з визначеними раніше, прогнозувати наступні кроки у своїй подальшій самостійній самоосвітній діяльності.

Позааудиторна самостійна іншомовна діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів – це складна система взаємодії викладача, студента й іноземної мови, що відбувається в позааудиторний час під

керівництвом, або завданням викладача, основною складовою якої є самостійна робота з іноземної мови, за допомогою якої майбутній вихователь навчається набувати знання з іноземної мови, в нього формуються навички і вміння з усіх видів мовленнєвої діяльності, а головне, набуває таку важливу якість, як самостійність. Завдяки самостійності студент спроможний ставити мету, виокремлювати пізнавальні завдання та обирати засоби його вирішення, здійснювати самоконтроль за правильністю поставленого завдання, вносити корективи в самостійну роботу і виправляти її недоліки, аналізувати загальний підсумок своєї роботи, порівнювати результати з визначеними раніше, прогнозувати наступні кроки у своїй подальшій самостійній самоосвітній діяльності.

Метою третього – продуктивно-творчого етапу було – формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь організовувати індивідуальну самостійну іншомовну діяльність з використанням набутого досвіду. У них формувалися такі вміння: самостійно знаходити навчальний матеріал згідно тематики з різних видів джерел; обробляти, систематизувати і репрезентувати в письмовій формі самостійно знайдений навчальний матеріал у вигляді буклетів, путівників; в усній формі у вигляді доповіді, екскурсій представляти самостійно зібраний навчальний матеріал; самостійно готувати доповіді на засідання клубу шанувальників англійської мови за темою; самостійно спланувати, підготувати і провести засідання клубу шанувальників англійської мови; самостійно розробити тематичний план роботи клубу шанувальників англійської мови на місяць, на півроку, рік; самостійно спланувати, підготувати і провести заняття мовленнєвого гуртка; самостійно розробити тематичний план роботи мовленнєвого гуртка на місяць, півроку, рік; самостійно готувати плани проведення тижнів і місячників англійської мови і проводити їх; самостійно готувати стінгазети, стенди та інші наочні матеріали для проведення тижнів і місячників англійської мови; самостійно готувати завдання до вікторин, конкурсів, олімпіад з англійської мови, організовувати і проводити їх.

На цьому етапі реалізовувалась така педагогічна умова, як максимальне занурення майбутніх вихователів в іншомовне позааудиторне спілкування.

Метою четвертого – регулятивно-рефлексивного етапу – було формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь контролювати і адекватно оцінювати свою самостійну іншомовну діяльність. На цьому етапі у студентів формувалися вміння: самостійно організовувати, здійснювати і контролювати проектну роботу з професійно-спрямованої тематики; самостійно знаходити, систематизувати і оформляти у вигляді методичних рекомендацій навчальний професійно-спрямований матеріал; розробляти конспекти занять з англійської мови для дошкільних закладів освіти; добирати відео і аудіоматеріал з метою навчання англійської мови дітей дошкільного віку; розробляти тематичний план роботи професійно-спрямованого гуртка на місяць, півроку, рік; самостійно планувати, готувати і проводити заняття професійно-спрямованого гуртка; оцінювати професійну діяльність своїх товаришів під час проходження навчально-виробничої практики; адекватно оцінювати, контролювати і коректувати свою самостійну іншомовну діяльність під час проходження навчально-виробничої практики; організовувати процес самовдосконалення під час самостійної іншомовної діяльності.

На цьому етапі реалізовувалась така педагогічна умова як особистісна зацікавленість майбутніх вихователів щодо їхньої майбутньої професії.

Опишемо зміст формування в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної.

2.2.2. Зміст формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності. На першому – когнітивно-збагачувальному етапі провідними формами діяльності були аудиторні заняття, на яких майбутні вихователі були ознайомлені з методикою організації самостійної іншомовної діяльності.

Насамперед нами було розроблено спецкурс „Організація самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів”, до якого ввійшли такі теми лекцій „Проблема самостійної діяльності і самостійної роботи в наукових дослідженнях вищої школи”, „Дослідження проблеми самостійної іншомовної діяльності на сучасному етапі”, „Особливості самостійної діяльності студентів з англійської мови”, „Методика роботи з першоджерелами та бібліографією під час самостійної діяльності студентів”, „Використання інтернету, комп’ютеру, відео та аудіотехніки як засобів навчання англійської мови”, „Методика написання рефератів, анотацій, резюме, тез студентами під час самостійної діяльності”.

Видами самостійної діяльності на даному етапі були: завдання для самостійної діяльності з бібліографією, першоджерелами; креслення схем і таблиць; написання рефератів, тез, анотацій і резюме; різноманітні завдання для самостійної діяльності на аудиторних практичних заняттях.

Педагогічна умова – індивідуально-диференційований підхід до організації самостійної аудиторної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів – на першому етапі здійснювалась у вигляді різноманітних самостійних завдань під час аудиторних практичних занять з англійської мови.

Наводимо приклад лекцій з теми „Дослідження проблеми самостійної іншомовної діяльності на сучасному етапі” та „Особливості самостійної діяльності студентів з англійської мови” спецкурсу „Організація самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів”.

Лекція

Тема: Дослідження проблеми самостійної іншомовної діяльності на сучасному етапі

Мета: визначити особливості навчального предмета „англійська мова”, ознайомити студентів з дослідженнями проблеми самостійної іншомовної

діяльності студентів на сучасному етапі, з'ясувати сутність самостійної іншомовної діяльності студентів.

План

1. Особливості навчального предмета „англійська мова”.
2. Дослідження проблеми самостійної іншомовної діяльності в педагогіці вищої школи.
3. Сутність самостійної іншомовної діяльності студентів на сучасному етапі.

Завдання для аудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

1. Передивіться свої записи лекції і назвіть основні особливості навчального предмета “англійська мова”.
2. Передивіться свої записи лекції і поясніть, у чому полягає сутність самостійної іншомовної діяльності студентів на сучасному етапі.

Завдання для позааудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

1. Опрацюйте матеріали лекції та рекомендовані першоджерела і поясніть особливості навчального предмета „англійська мова”.
2. Опрацюйте матеріали лекції та рекомендовані першоджерела і з'ясуйте, як ученими пояснювалося поняття „самостійна іншомовна діяльність студентів”.
3. Опрацюйте матеріали лекції та рекомендовані першоджерела і розкрийте сутність самостійної іншомовної діяльності студентів на сучасному етапі.

Лекція

Тема: Особливості самостійної діяльності студентів з англійської мови

Мета: з'ясувати сутність понять „самостійна діяльність студентів з англійської мови” і „самостійна робота студентів з англійської мови”, визначити специфіку, мету та загальні принципи організації самостійної роботи і самостійної діяльності студентів з англійської мови.

План

1. Проблема самостійної діяльності студентів з англійської мови в дослідженнях сучасних науковців.

2. Специфіка і мета самостійної роботи і самостійної діяльності студентів з англійської мови.

3. Загальні принципи організації самостійної роботи і самостійної діяльності майбутніх вихователів з англійської мови.

Завдання для аудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

1. Передивіться свої записи лекції і визначить, у чому полягає специфіка і мета самостійної роботи і самостійної діяльності студентів з англійської мови.

2. Передивіться свої записи лекції і назвіть загальні принципи організації самостійної роботи і самостійної діяльності студентів

Завдання для позааудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

1. Опрацюйте матеріали лекції та рекомендовані першоджерела і визначить, як ученими пояснювалося поняття „самостійна діяльність студентів з англійської мови” і „самостійна робота студентів з англійської мови”.

2. Опрацюйте матеріали лекції та рекомендовані першоджерела і визначить специфіку і мету самостійної роботи і самостійної діяльності студентів з англійської мови.

3. Опрацюйте матеріали лекції та рекомендовані першоджерела і назвіть загальні принципи організації самостійної роботи і самостійної діяльності студентів з англійської мови.

Наведемо приклад аудиторного практичного заняття з англійської мови з різнорівневими завданнями для самостійної діяльності студентів.

Практичне заняття з теми “Родина Бретта Рида”

Мета: ознайомити студентів з різнорівневими завданнями для самостійної діяльності на практичному занятті (в аудиторії); закріпити лексичний матеріал з теми, закріпити навички використання форми to have got у теперішньому неозначеному часі.

Матеріал: Плахотнік В. М., Мартинова Р. Ю. та ін. Практичний курс англійської мови. Книга 1. – Одеса, 1998. – 280 с. (рос. мовою)

Завдання для аудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

1. Прочитайте слова транскрипції і перекладіть їх українською мовою (впр. 2, с. 59). Завдання для самостійної діяльності для студентів достатнього (Д), задовільного (З) та низького (Н) рівнів:

Д – накресліть запропоновану таблицю зі звуками [o:], [i:], [ɜ:] та [o], [ɪ], [ɜ].

[o:]	[i:]	[ɜ:]	[o]	[ɪ]	[ɜ]

Прослухайте слова і самостійно запишіть їх у транскрипційному вигляді в таблицю згідно наявності згаданих коротких та довгих голосних звуків. Слова: long, short, fork, girl, cheap, quick, healthy, cupboard, splendid, livingroom, tramstop, expensive, mirror.

З – запишіть під диктовку запропоновані слова спочатку відповідно до орфографічних норм, а потім у транскрипційному вигляді. Слова: long, short, fork, girl, cheap, quick, healthy, cupboard, splendid, livingroom, tramstop, expensive, mirror.

Н – подайте письмово транскрипційний варіант поданих слів: long, short, girl, cheap, quick, healthy, cupboard, splendid, livingroom, expensive, mirror.

2. Прочитайте текст “Родина Бретта Рида” і перекладіть його (впр. 5, с. 60).

Д – знайдіть у тексті речення з запропонованими словами. Поясніть значення запропонованих слів у реченнях англійською мовою:

- to be married;
- a wife;
- to be fond of;
- cosy;
- in front of the TV set;
- at home .

З – знайдіть у тексті речення із запропонованими словами, прочитайте їх і перекладіть. Дайте 2-3 приклади речень із запропонованими словами:

- to be married;
- a wife;

- to be fond of;
- cosy;
- in front of the TV set;
- at home.

Н – знайдіть у тексті речення із запропонованими словами, прочитайте та перекладіть їх. Наведіть власний приклад вживання запропонованих слів у реченні:

- to be married;
- a wife;
- to be fond of;
- cosy;
- in front of the TV set;
- at home.

3. Знайдіть у тексті речення, в яких використовуються структура *to have got* і виконайте завдання:

Д – прочитайте їх і перекладіть. Доберіть до них всі можливі спеціальні запитання. Наведіть приклади самостійного вживання структури *to have got* у реченнях.

З – прочитайте їх і перекладіть. Подайте речення у заперечній та питальній формах. Наведіть приклади самостійного вживання структури *to have got* у реченнях.

Н – прочитайте їх і перекладіть. Наведіть приклади самостійного вживання структури *to have got* у реченнях.

4. Виконайте завдання:

Д – поставте письмово власні запитання до тексту.

З – дайте відповіді на запитання, не використовуючи текст. Робота в парах.

Н – дайте письмово відповіді на запитання, що подані після тексту. В разі необхідності використовуйте текст.

5. Виконайте завдання:

Д – перекажіть запропонований текст, використовуючи власні запитання до

нього.

З – перекажіть запропонований текст, використовуючи запитання, що подані після нього.

Н – перекажіть запропонований текст, використовуючи запитання, що подані до нього та власні записи.

б. **Д, З, Н** – відповідно до плану, що поданий після тексту, самостійно підготуйте розповідь про свого друга і його квартиру. (Приклад: впр. 6, с. 61).

Завдання для позааудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

Д, З, Н – Схематично накресліть розташування кімнат у квартирі вашого друга. Напишіть повідомлення про нього та його квартиру.

На другому етапі – репродуктивно-відтворювальному – провідними формами діяльності були аудиторні заняття, до яких майбутні вихователі готували самостійні різнорівневі завдання в позааудиторний час і позааудиторні заняття мовленнєвого гуртка під керівництвом викладача.

Основними видами самостійної діяльності на даному етапі були: позааудиторні підготовчі самостійні завдання з „кейсами”, різнорівневі підготовчі самостійні завдання зі спецпрактикуму „Самостійна діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови”, доповіді студентів на позааудиторних заняттях мовленнєвого гуртка.

На другому етапі реалізовувалась педагогічна умова – взаємозв’язок навчальної (аудиторної) і самостійної (позааудиторної) іншомовної діяльності майбутніх вихователів.

Нами був розроблений спецпрактикум „Самостійна діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови”, основною метою якого було формування в майбутніх вихователів умінь на аудиторних заняттях і в позааудиторний час організовувати свою навчальну самостійну діяльність з англійської мови. До спецпрактикуму ввійшли такі теми: „Вправління студентів у вимові англійських монофтонгів”, „Вправління студентів у вимові англійських дифтонгів”, „Вправління

студентів у вимові англійських приголосних”, „Вправляння студентів інтонуванню англійського речення”, „Формування вмінь аудіювання”.

Подамо приклади занять за темами „Вправляння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у вимові англійських монофтонгів” (Практичне заняття № 1) та „Формування вмінь аудіювання” (Практичне заняття № 5), в яких подано самостійні завдання для студентів теоретичного характеру до практичного аудиторного заняття та різнорівневі практичні (тренувальні) завдання для самостійної діяльності студентів у позааудиторний час.

Практичне заняття №1

Тема: Вправляння студентів у вимові англійських монофтонгів

Мета: ознайомити майбутніх вихователів з роботою органів мовлення та пояснити правила артикуляції англійських монофтонгів, автоматизувати дії студентів з голосними звуками англійської мови.

Завдання для аудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

1. Ознайомтеся з органами мовлення, що подані на рис. 1. (Возна М. О., Гапонів А. Б., Акулова О. О. і ін. Англійська мова для перекладачів і філологів. 1 курс. Підручник для студентів і викладачів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 480 с.). Назвіть їх. Прочитайте пояснення процесу звукоутворення під час видиху. Які звуки називаються ротовими? Які звуки називаються носовими? Які органи мовлення називаються активними? Які органи мовлення називаються пасивними?
2. Поясніть правила артикуляції англійських монофтонгів [i:], [ɪ], [e], [æ], [o:], [ɒ], [ɜ:], [z], [u], [u:], [a:], [ʌ].
3. Які основні правила запобігання помилок під час артикуляції англійських монофтонгів.

Завдання для позааудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

1. Прочитайте правила артикуляції англійських монофтонгів. Запишіть і вивчіть їх. Виконайте тренувальні вправи в підручнику:

[ɪ] – с. 28, впр. 1; [i:] – с. 29, впр. 2; [e] – с. 30-31, впр. 3; [æ] – с. 32, впр. 4; [z] – с. 33, впр. 5; [ʌ] – с. 34, впр. 6; [a:] с. 34-35, впр. 7; [z:] с. 36, впр. 8; [o] – с. 36-37, впр. 9; [o:] – с. 38, впр. 10; [u] – с. 38-39, впр. 11; [u:] – с. 40, впр. 12.

2. Виконайте практичні (тренувальні) вправи в фонетичному практикумі Колихалової О. О., Махмурян К. С. “Учитесь говорить по-английски”. – М.: 2000. – 232 с. (Завдання подані для студентів достатнього рівня (Д), задовільного (З), і низького рівнів (Н)).

Тренування звуків [i:] – [ɪ]. (Д) – впр. 5 (2-4), с. 16; (З) – впр. 5 (1), с. 15; (Н) – впр. 1, 2, 3, с. 14-15;

Тренування звуків [e] – [æ]. (Д) – впр. 5 (1-4), с. 20-21; (З) – впр. 4., с. 19; (Н) – впр. 1, 2, 3, с. 18-19.

Тренування звуків [o:] – [o]. (Д) – впр. 5 (1-3), с. 24-25; (З) – впр. 4, с. 23; (Н) – впр. 1, 2, 3, с. 22-23;

Тренування звуків [z:] – [o:]. (Д) – впр. 6, 7, с. 29-30; (З) – впр. 5, с. 28-29; (Н) – впр. 1, 2, 3, с. 27;

Тренування звуків [a:] – [ʌ]. (Д) – впр. 5 (2, 3), с. 31, 32; (З) – впр. 5 (1), с. 31, 32; (Н) – впр. 1, 2, 3, с. 3-31.

Тренування звуків [u] – [u:]. (Д) – впр. 6 (1-3), с. 35-36; (З) – впр. 5, с. 35; (Н) – впр. 1, 2, 3, с. 34-35.

Тренування звуків [z:] – [i:]. (Д) – впр. 6, с. 40; (З) – впр. 4, (с. 39); (Н) – впр. 1, 2, 3, с. 38-39.

Практичне заняття

Тема: „Формування вмінь аудіювання”

Мета: ознайомити майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з видами вправ, що спрямовані на формування граматичних, лексичних навичок та на розвиток мовленнєвих умінь під час навчання аудіювання; формувати навички аудіювання під час самостійної діяльності майбутніх вихователів.

Матеріал: підручники для аудіювання Caroline Gramm. Stream Line and Jazz. Elementary Book. Oxford University Press, London. – 46p, L.A. Hill.

Intermediate Stories for Reproduction. Oxford University Press, London., 1997. – 45 p., аудіокасети.

Завдання для аудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

1. Назвіть види вправ, що сприяють формуванню навичок аудіювання;
2. Які види вправ використовуються для формування граматичних і лексичних навичок аудіювання?
3. Які види вправ використовуються для розвитку мовленнєвих умінь під час аудіювання?
4. Які види вправ використовуються для формування вмінь передбачення змісту тексту, визначення логічної послідовності подій, розуміння основної думки тексту під час аудіювання?

Завдання для позааудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів

(Д) – виконайте завдання: а) прослухайте текст № 7. (Hill L. A. Advanced Stories for Reproduction. Oxford University Press, London, 1997. – 62 p.); б) завершіть запропоновані речення після тексту; в) перекажіть текст у деталях.

(З) – виконайте завдання: а) прослухайте текст № 2, с. 2. (Hill L. A. Intermediate Stories for Reproduction. Oxford University Press, London, 1997. – 45 p.); б) визначіть, погоджуєтесь Ви чи не погоджуєтесь із запропонованими висловленнями після тексту; в) перекажіть загальний зміст тексту.

(Н) – виконайте завдання: а) прослухайте текст № 14. (Caroline Gramm. Stream Line and Jazz. Elementary Book. Oxford University Press, London. – 46 p.); б) дайте відповіді на запитання після тексту.

Оскільки аудиторних годин недостатньо для вивчення основного та додаткового мовленнєвого матеріалу на практичних заняттях з англійської мови, на другому – репродуктивно-відтворювальному етапі – ми використовували „кейсовий метод” навчання. Слово „a case” з англійської мови перекладається як сумка, валіза. Сутність запропонованого методу полягала в тому, що студенти одержували „кейс” – збірник підготовлених викладачем вправ і завдань, які вони повинні були виконувати під час самостійної діяльності в позааудиторний час з метою підготовки до

аудиторного практичного заняття з англійської мови. Наводимо приклади різнорівневого „кейсу” для самостійної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у позааудиторній час з теми „My University Life” („Моє університетське життя”) з метою підготовки їх до аудиторного практичного заняття з англійської мови .

Різнорівневий „кейс” для позааудиторної самостійної іншомовної діяльності студентів з теми „Моє університетське життя” для підготовки до аудиторного практичного заняття з англійської мови

Вправа 1.

Finish up these sentences. You may use the conjunction “because” and the arguments given after the sentences (Завершіть речення. Ви можете використовувати сполучник “тому що” та докази, що подані після речень).

1. Students like studying computer programming ...

Д – to discover new things;

- to learn interesting computer programmes;
- to get a lot of information from the internet;
- to play different computer games;
- to send e-mail letters;
- to learn education sites.

З – to discover new things;

- to get a lot of information from the internet;
- to play different computer games;
- to learn education sites.

Н – to learn interesting computer programmes;

- to get a lot of information from the internet;
- to play different computer games.

2. Students have to pass exams ...

Д – to get the best marks;

- to revise different material;
- to prepare for working at the university;
- to check up mistakes;
- to control students’ knowledge.

З – to get the best marks;

- to revise different material;
- to prepare for working at the university;

Н – to check up mistakes;

- to control students' knowledge.

3. Students don't like to pass exams ...

Д – to be (to feel) nervous;

- to prepare a lot;
- to learn difficult material;
- to have little time to finish a test;
- to get bad marks.

З – to be (to feel) nervous;

- to prepare a lot;
- to learn difficult material;

Н – to learn difficult material;

to have little time to finish a test;

4. Students like learning English ...

Д – to be interested in culture of English people;

- to read books written by English writers in the original;
- to learn English songs and poems;
- to learn to write e-mail letters;
- to improve English;
- to talk to a foreign friend.

З – to be interested in culture of English people;

- to read books written by English writers in the original;
- to learn English songs and poems;
- to talk to a foreign friend.

Н – to learn to write e-mail letters;

- to improve English;
- to talk to a foreign friend.

Вправа 2.

Read the following comments made by pupils. Do you agree with their opinion?

What do think about these arguments? You may use the following phrases to express you opinion (Прочитайте запропоновані судження студентів. Ви погоджуєтесь з їхньою думкою? Ви можете використовувати запропоновані фрази для того, щоб висловити свою думку) :

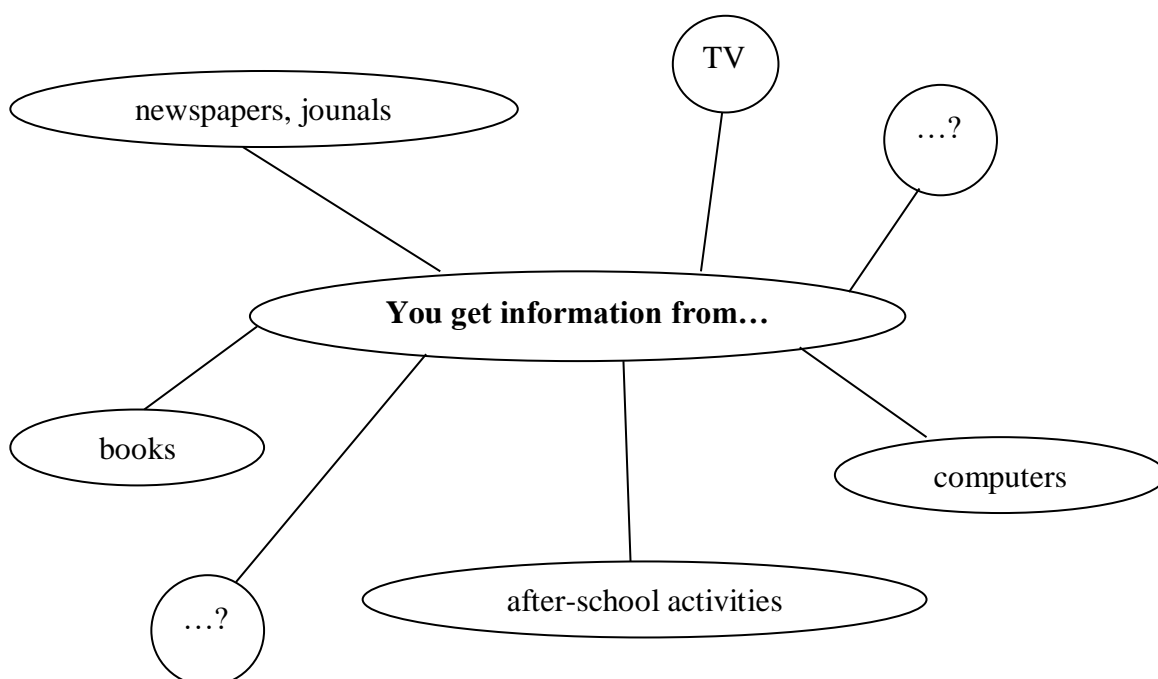
Д, З, Н – I think the same...;

- That's true...;
- Exactly:
- I agree with ...;
- I'm sure ...;
- No, I can't say ...;
- I doubt it somehow;
- To my mind ...;
- In my opinion.

Вправа 3.

Д, З, Н. Be ready to comment the proverb: “Live and Learn”.

First of all, think of its equivalent in your native language and tell your classmates about it. Can you remember where we may get information on a lot of subjects from? The following scheme will help you (Будьте готові прокоментувати прислів'я „Live and Learn”. Насамперед подумайте, який варіант перекладу воно має у вашій рідній мові та скажіть про це своєму товаришу. Пригадайте, звідки ми можемо одержати інформацію за багатьма темами? Схема допоможе вам.

На другому етапі експерименту велика увага надавалася такій формі самостійної позааудиторної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, як заняття мовленнєвого гуртка під керівництвом викладача.

Наводимо приклад тематичного плану роботи гуртка з англійської мови для майбутніх вихователів другого курсу на навчальний рік (керівник: викладач).

**Тематичний план роботи гуртка з англійської мови студентів 2-го курсу
на навчальний рік
(керівник: викладач)**

I. Вересень-жовтень

Тема: „Історія виникнення Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського”.

1. а) знайомлення майбутніх вихователів з опорною лексикою;
- б) закріплення лексичного матеріалу в мікродіалогах;
2. Демонстрація відеофільму „Виникнення Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського”, виконання самостійних завдань студентами після перегляду відеофільму.
3. Підготовка та проведення прес-конференції „Факультети Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського”.

Самостійна підготовка доповідей студентами до прес-конференції.

1. Проведення прес-конференції „Факультети Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського”. Підведення підсумків.
2. Проведення конкурсу на кращу доповідь до прес-конференції.

II. Листопад-грудень

Тема: „Різдво у Великобританії”.

1. а) ознайомлення студентів з опорною лексикою;
- б) виконання студентами вправ на автоматизацію лексичних одиниць;
- в) застосування лексичного матеріалу в діалогічному мовленні.
2. Перегляд відеофільму „Різдво у Великобританії”, виконання самостійних завдань студентами.

3. Підготовка та проведення конкурсу „Що ти знаєш про Різдво у Великобританії та Україні”.

4. Підготовка та проведення театрального новорічного шоу учасниками мовленнєвого гуртка.

III. Січень-лютий

Тема: „Я – вихователь дошкільного закладу освіти”.

1. Добір лексичного матеріалу з теми.

2. Створення навчальних ситуацій під час рольової гри „Заняття з англійської мови в дошкільному закладі освіти”. Складання діалогів.

3. Підготовка та проведення вікторини „Професійна підготовка вихователя дошкільного закладу освіти”.

4. Підготовка доповідей майбутніми вихователями та проведення прес-конференції „З досвіду роботи вихователів України з навчання англійської мови дітей дошкільного віку”.

IV. Березень-квітень

Тема: „Мистецтво Великобританії”.

1. Добір лексичного матеріалу з теми.

2. Демонстрація відеофільму „Лондонська художня картинна галерея”, виконання студентами самостійних завдань.

3. Підготовка студентами доповідей про мистецтво видатних художників Великобританії.

4. Підготовка та проведення вікторини „Мистецтво видатних художників Великобританії”.

5. Рольова гра „Подорож видатними місцями Великобританії”.

IV. Травень-червень

Тема: „Відомі крамниці Лондона”.

1. а) ознайомлення з опорною лексикою;

б) закріплення лексичного матеріалу в мікродіалогах.

2. Прослуховування аудіотексту „Сучасна крамниця Лондона”. Виконання самостійних завдань студентами.

3. Гра „Експерсія по відділам лондонського супермаркету”.

4. Рольова гра „Добір і купівля дарунку для друга”.

Проілюструємо приклад плану проведення заняття гуртка з англійської мови в позааудиторний час для студентів II курсу в межах теми „Мистецтво Великобританії” із залученням лексичного матеріалу з теми „Подорож” (керівник: викладач).

План

проведення заняття гуртка з англійської мови для студентів 2-го курсу в межах теми „Мистецтво Великобританії” з залученням лексичного матеріалу з теми „Подорож” (керівник: викладач)

1. Знайомство з лексичними одиницями з теми „Мистецтво Великобританії” та „Подорож”.
2. Виконання студентами вправ на автоматизацію лексичних одиниць:
  - на рівні словоформи;
  - на рівні словосполучення/фрази, речення.
3. Виконання студентами вправ на застосування лексичних одиниць у діалогічному мовленні.
4. Рольова гра „Подорож видатними місцями Великобританії”.

(Родина з України має можливість поїхати до Великобританії. Члени родина Тарасюк: бабуся, мати, дочка Ганна та син Богдан висловлюють своє ставлення щодо маршруту подорожі та добору галерей та музеїв, як вони бажають відвідати. Висловлення кожного члена родини міститься на рольовій картці, що пропонується майбутнім вихователям:

Картка № 1

Grandmother doesn't like travelling by plane and by car. But she travels because she likes to go sightseeing.

Granny can use the following words and combinations: I am afraid; so cold; expensive; air crash; car crash; ; I don't know English well; I like visiting museums; I like shopping.

Картка № 2

Ann likes traveling by ship. She also likes different kinds of entertainment. She plays tennis well.

Ann can use the following words and combinations: new friends; entertainment; restaurant; shopping; tennis court; museums; art galleries.

Картка № 3

Mother wants to know more about history, traditions of British people.

Mother can use the following words and combinations: I suppose; customs; traditions; old provincial towns; ancient castles; museums; art galleries.

Картка № 4

Bogdan is a fan of the English group “The Beatles”. He wants to visit the native country of this group. He dreams of getting education in England. He is a good sportsman.

Bogdan can use the following words and combinations: legendary; Liverpool; cultural; museums; yachting; football; old universities.

Картка № 5

Father tries to understand the interests and the wishes of everybody in his family. He doesn't know how to plan the holiday. He asks the questions.

На третьому – продуктивно-творчому етапі експерименту провідними формами діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів були позааудиторні заходи, що допомогали максимально занурити майбутніх вихователів в їхню самостійну іншомовну позааудиторну діяльність.

Видами самостійної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів були їхні творчі проекти; самостійно підготовлені буклети та путівники; творчі презентації проектних робіт, що були підготовлені та проведені самими студентами; підготовка і проведення

студентами екскурсій по музеях; підготовлені студентами відеофільми; розроблені майбутніми викладачами плани проведення тижнів і місячників англійської мови на дошкільному факультеті; написані студентами сценарії вікторин, конкурсів; самостійно підготовлені майбутніми вихователями доповіді на засідання клубу шанувальників англійської мови; самостійно розроблені студентами плани проведення засідань клубу шанувальників англійської мови, роботою якого керували самі студенти.

Педагогічна умова, що реалізовувалась на даному етапі, – це максимальне занурення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів в іншомовне позааудиторне спілкування.

На третьому етапі експерименту особлива увага надавалась проектному методу навчання майбутніх вихователів англійської мови в позааудиторний час. В основі цього методу покладено творчий розвиток пізнавальних навичок студентів, умінь самостійно розв'язувати завдання із залученням знань з різних галузей науки, вмінь орієнтуватися в інформаційному середовищі, вмінь добувати необхідну інформацію, систематизувати та узагальнювати її, умінь прогнозувати і досягати результатів своєї діяльності. В експериментальній роботі проектний метод навчання майбутніх вихователів англійської мови був засобом залучення їх до активної цілеспрямованої самостійної навчальної діяльності в позааудиторний час, що планувалася та реалізовувалася студентами і була спрямована на вирішення дослідницьких проблем та отримання конкретного матеріального результату: самостійно підготовлені буклети, путівники, проведення екскурсій, підготовка відеофільмів і т.ін.

На третьому курсі майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів були підготовлені два проекти „A Sightseeing Tour Round the Native Town” („Екскурсія по рідному місту”) та „Micolayiv V. V. Vereschagin Art Museum” („Миколаївський художній музей ім. В. В. Верещагіна”) на основі теми „My Native Town” („Моє рідне місто”). Наведемо приклад роботи студентів над проектом „A Sightseeing Tour Round the Native Town”

(„Екскурсія по рідному місту”), над яким майбутні вихователі працювали в позааудиторний час.

Оскільки робота над будь-яким творчим проектом передбачає засвоєння відповідних тем з фонетики, граматики, лексики, то на занятті мовленнєвого гуртка в позааудиторний час майбутнім вихователям були запропоновані підготовчі, тренувальні вправи:

I. З фонетики – з метою відпрацювання назв визначних місць Миколаєва:

– прослухайте назви, що записані на плівці, запишіть їх на дошці, відпрацюйте назви хором та індивідуально .

II. 1) З граматики – з метою повторення правил вживання прийменників:

– Look at the map of Mikolayiv. Can you find these places of interest? Were are they situated? Use the following propositions: in front of, by, in, on, at, towards, along, forward, between, across.

2) З метою повторення правил вживання пасивного стану в англійській мові. Майбутні вихователі були розподілені на дві команди. Кожна з команд отримувала речення в активному стані, які вони повинні були репрезентувати своїм суперникам у пасивному стані, погодившись чи не погодившись з запропонованою інформацією. Наприклад:

Team 1.

Prince Potyomkin gave the name Mikolayiv to our town in 1789. (The name Mikolayiv *was given* to our town by Prince Potyomkin in 1789).

The main commander of Black Sea Fleet and Ports vice-admiral N. S. Mordvinov signed the first plan of Mikolayiv in 1795. (The first plan of Mikolayiv *was signed* by the main commander of Black Sea Fleet and Ports vice-admiral N. S. Mordvinov. The famous architect I. Y. Starov designed the Potyomkin’s Spaskiy Palace. (The Potyomkin’s Spaskiy Palace *was designed* by the famous architect I.Y. Starov).

The chief of city police Fyodorov worked out the project of Mikolayiv main streets’ names. (The project of Mikolayiv main streets’ names *was worked out* by the chief of city police Fyodorov).

Team 2.

The chief of city police Fyodorov brought the project to the main commander of Black Sea Fleet and Ports, Mikolayiv military governor, vice-admiral A. S. Graig. (The project *was brought* to the main commander of Black Sea Fleet and Ports, Mikolayiv military governor, vice-admiral A. S. Graig by the chief of city police Fyodorov).

Vice-admiral A. S. Graig considered Admiralskaya Street the main street in Mikolativ. (Admiralskaya Street *was considered* the main street by vice-admiral A. S. Graig in Mikolativ).

Sobornaya street changed its name several times. (The name Sobornaya street *was changed* several times).

The address-calendar mentioned the first tram in Mikolativ in 1914. (The first tram in Mikolativ *was mentioned* in 1914 by the address-calendar).

III. З метою активізації лексичного матеріалу :

1) З виразами, що означають напрям, складіть речення: *straight ahead, on the right, on the left, to go towards, to move on to, to go away from, to go along, to go over, to turn right, to turn left.*

2) Доберіть до іменників прикметники описового характеру:

a) picturesque	atmosphere
peaceful	center
polluted	landscape
romantic	park
charming	view
noisy	palace
grand	street
crowded	evening
spectacular	performance

б) antique   brilliant   luxurious

Buildings

grand

remarkable

outstanding

high

prominent

magnificent

picturesque

Робота над проектом „A Sightseeing Tour Round the Native Town” („Екскурсія по рідному місту”) включала три етапи початковий, основний, прикінцевий:

I. Початковий етап

Для того, щоб з'ясувати тему майбутнього проекту на занятті мовленнєвого гуртка в позааудиторний час майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів було запропоновано дати відповіді на такі запитання: Do we get many foreign tourists in Mikolayiv? What do they come to see? What museums do they come to see? What exhibitions are being held in our town now? Do you think it is possible to get to know our town in only two days? What images are traditionally considered to be the symbols of Mikolayiv? What are the most popular places of historical and architectural interest?

Під час дискусії майбутні вихователі визначили, що їх цікавить, з'ясували тему свого майбутнього проекту і об'єднались у групи по 3-4 особи.

II. Основний етап

Після об'єднання в групи, майбутні вихователі самостійно обрали такі теми: „Monuments of Mikolayiv” („Пам'ятники Миколаєва”), „Churches of Mikolayiv” („Церкви Миколаєва”), „Places of Interest in Mikolayiv” („Визначні місця Миколаєва”), „Mikolayiv Theatres” („Театри Миколаєва”). Під час роботи над проектом студенти самостійно використовували довідкову літературу, матеріали краєзнавчого характеру, журнали, карти, путівники та інші види першоджерел, що знаходили самі. Майбутнім вихователям надавалися консультації та з метою виявлення типових помилок збиралися їхні чернетки. Після аналізу помилок, яких припускались студенти, для кожного студента було розроблено тренувальні вправи, які вони повинні були самостійно виконувати вдома.

III. Прикінцевий етап

Захист проекту „A Sightseeing Tour Round the Native Town” („Експерсія по рідному місту”) відбувався в усній та письмовій формах у позааудиторний під час творчої проектної презентації, що була підготовлена і проведена майбутніми вихователями. Групи студентів підготували для творчої проектної презентації путівники: „Monuments of Mikolayiv” („Пам’ятники Миколаєва”), „Churches of Mikolayiv” („Церкви Миколаєва”), „Places of Interest in Mikolayiv”) („Визначні місця Миколаєва”), „Mikolayiv Theatres” („Театри Миколаєва”). Майбутній вихователь кожної групи представляв в усній формі путівник і розповідав його зміст. Після представлення в кожній з груп був обраний найкращий студент для проведення екскурсії для студентів своєї групи та інших груп. Завершенням проектної роботи було підведення її підсумків на занятті мовленнєвого гуртка в позааудиторний час. Були виявлені основні недоліки та висловлені побажання майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів.

Наводимо приклад роботи майбутніх вихователів над проектом „Mikolayiv V. V. Vereschagin Art Museum” („Миколаївський художній музей імені В. В. Верещагіна”). Проект „Mikolayiv V. V. Vereschagin Art Museum” („Миколаївський художній музей ім. В. В. Верещагіна”) був логічним продовженням проекту “A Sightseeing Tour Round the Native Town” („Експерсія по рідному місту”). Граматичний матеріал не викликав у студентів труднощів, але лексичний матеріал вимагав опрацювання. На занятті мовленнєвого гуртка в позааудиторний час з метою активізації лексичного матеріалу майбутнім вихователям було запропоновано :

а) слова и словосполучення, що характеризують жанри мистецтва: *an oil painting, a water-colour/pastel picture, a self-portrait, a seascape, full-length portrait;*

б) слова і словосполучення, що характеризують мистецтво художників: *a fashionable/self-taught/mature artist; a portrait/landscape painter; to paint from nature/memory/imegination; to paint mythological/histirical subjects; to specialize*

in portraiture/still life;

в) слова і словосполучення, що використовуються для характеристики кольору та світлових ефектів у мистецтві: *subtle/gaudy colouring; the colours may be cool and restful/hot and agitated/soft and delicate/dull, oppressive, harsh; the delicacy of tones may be lost in a reproduction.*

Робота над проектом складалася з трьох етапів: початковий, основний, прикінцевий.

I. Початковий етап

Для того, щоб з'ясувати, що знають майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів про Миколаївський художній музей ім. В. В. Верещагіна, їм було запропоновано дати відповіді на такі запитання:

What do know about foundation of Mikolayiv V. V. Vereschagin Art Museum? What do know about V. V. Vereschagin? How many halls are there in the museum? What are they devoted to? What do you know about artist whose works are represented in the halls?

Оскільки кожен із залів музею експонує шедеври мистецтва у хронологічній послідовності, починаючи з 17 століття і продовжується до початку 19 століття, майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів розподілялися на групи і кожна обирала певні зали.

II. Основний етап

Під час підготовки матеріалу для проекту майбутні вихователі користувалися довідковою літературою, путівниками, знімали на відеоплівку картини у кожній залі, до яких пізніше готували позакадровий опис. Майбутнім вихователям надавалися консультації та перевірялися їхні чернетки опису картин.

III. Прикінцевий етап

Захист проекту відбувався на творчому вечорі „Шедеври Миколаївського художнього музею ім. В. В. Верещагіна”, який був підготовлений і проведений майбутніми вихователями. Майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів були підготовлені

відеофільми та буклети з описами кожної зали музею. У кожній з груп були обрані найкращі студенти, які за допомогою буклетів озвучували відеофільми. Був оголошений конкурс на найкращий буклет і відеофільм. Після проведення презентації проектної роботи студенти самі підводили підсумки своєї роботи, визначали основні її недоліки на занятті мовленнєвого гуртка в позааудиторний час.

На продуктивно-творчому етапі з метою залучення майбутніх вихователів до іншомовного спілкування була активізована діяльність клубу шанувальників англійської мови, засідання яких планувалися і проводилися майбутніми вихователями. Майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів були підготовлені плани і проведені заняття з таких тем: „Британські острови. Географічне розташування”, „Політична система в Великобританії”, „Історія освіти у Британії”, „Культурні традиції та звичаї у Британії”, „Захоплення сучасної молоді в Україні, Великобританії та США”, „Медичне обслуговування”, „Відомі англійські та американські письменники”. Майбутні вихователі готували доповіді, проводили конкурси, вікторини, мікроконференції.

Наводимо приклад плану засідання клубу шанувальників англійської мови з теми „Культурні традиції та звичаї у Великобританії”, підготовлений і проведений студенткою 3 курсу Л. Тетяною.

План засідання англійського клубу з теми „Культурні традиції та звичаї у Великобританії” (керівник: студент)

План

1. Організаційний момент. (Привітання, пояснення теми, оголошення послідовності роботи засідання клубу).
2. Демонстрація фільму „Святкування Дня Подяки в Англії та США”.
3. Обговорення фільму за запитаннями:
  - а) Чому День Подяки святкується в Англії і у США?;
  - б) Як святкували цей день у минулому?;
  - в) Як святкують День Подяки сучасні англійці та американці?

4. Рольова гра „За святковим столом у День подяки”.

(Заздалегідь майбутні вихователі готували традиційні страви, що зазвичай готують американські та англійські родини для святкування „Дня подяки”. Студенти презентували кожен страву і розповідали рецепт її приготування. Решта присутніх смакували страви і обирали найсмачнішу).

Підготовка планів і проведення тижнів і місячників англійської мови студентами на третьому етапі експерименту вважалися важливими засобами залучення майбутніх вихователів до активного іншомовного позааудиторного спілкування. Наводимо приклад плану проведення тижня англійської мови на дошкільному факультеті, який був підготовлений студентом 3-го курсу Д. Александром.

План проведення „Тижня англійської мови” на дошкільному факультеті (підготував: студент)

1 день – проведення розширеного засідання клубу шанувальників англійської мови з теми „Історія Великобританії та Північної Британії”. Проведення конкурсу знавців на найкращі знання з історії країни.

2 день – демонстрація кінофільму „Королева Елізавета і її Англія”. Підготовка завдань до змісту кінофільму.

3 день – підготовка програми і проведення зустрічі з представниками Британської Ради.

4 день – проведення вечора „Мистецтво в Англії. Вплив мистецтва Томаса Гейнсборо на світову культуру”. Підготовка доповідей студентів.

5 день – проведення конкурсу на найкращий переклад віршів Байрона.

6 день – проведення творчого вечора „Літературна спадщина Шарлотти Бронте”.

Наводимо приклад плану проведення місячника англійської мови на дошкільному факультеті, який був підготовлений студенткою 3-го курсу Н. Ганною.

План проведення „Місячника англійської мови” на дошкільному факультеті (підготував: студент)

I тиждень – Знайомство з іншомовними країнами. Демонстрація фільмів „Сполучні Штати Америка”, „Великобританія та Північна Ірландія”, „Нова Зеландія”, „Австралія”. Підготовка студентами та випуск стінгазет країнознавчого характеру. Конкурс на найкращу стінгазету. Оформлення студентами стендів країнознавчого характеру. Конкурс на найкращий стенд. Підготовка і проведення студентами конкурсу „Подорож іншомовними країнами”.

II тиждень – Культурна спадщина Англії. Підготовка і проведення студентами вікторини „Культурна спадщина Англії”. Інсценування народних звичаїв Англії. Підготовка та проведення студентами вечора „Історія і сучасна Англія”.

III тиждень – Література, музика і кіно у Великобританії. Оформлення студентами стендів, випуск стінгазет. Проведення конкурсу на найкращий стенд і стінгазету. Підготовка та проведення конкурсу на найкращий переклад обраних студентами літературних уривків. Підготовка та проведення конкурсу на найкращого виконавця англійських пісень. Підготовка та проведення вікторини „Історії англійського кіно”.

IV тиждень – Університетське життя у Великобританії. Оформлення студентами стендів „Відомі університети Великобританії”. Проведення конкурсу на найкращий стенд. Підготовка та випуск студентами стінгазет. Проведення конкурсу на найкращу стінгазету. Демонстрація фільмів „Відомі університети Великобританії”. Проведення вікторини „Освіта у Великобританії”. Підготовка та проведення вечорів з представниками Корпусу Миру в Україні.

На останньому – регулятивно-рефлексивному етапі – було задіяно позааудиторні іншомовні професійно-спрямовані заходи, що готувались і проводилися самими майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів.

Видами самостійної діяльності студентів були: професійно-спрямований творчий проект студентів; підготовлені майбутніми

вихователями методичні рекомендації, щодо навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти; розроблені студентами конспекти занять з англійської мови в дошкільних закладах; плани проведення майбутніми вихователями занять професійно-спрямованих гуртків; розроблена студентами програма навчально-виробничої практики в дошкільному закладі; звітна документація майбутніх вихователів після проходження ними навчально-виробничої практики.

На прикінцевому етапі реалізовувалася така педагогічна умова, як особистісна зацікавленість майбутніх вихователів щодо їхньої професії.

Оскільки навчально-виробнича педагогічна практика майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на 4 курсі є засобом закріплення знань з фахових методик, то з метою самостійної фахової підготовки майбутніх вихователів був підготовлений проект „The English Language for Children” („Англійська мова для дітей”) в позааудиторний час.

Наводимо приклад роботи студентів 4-го курсу над проектом „The English Language for Children” („Англійська мова для дітей”) у позааудиторний час.

Робота над проектом „The English Language for Children” („Англійська мова для дітей”) складалася з 3-х етапів. На початковому етапі майбутні вихователі з'ясовували теми, які їх цікавлять, об'єднувались у групи по 4-5 осіб, складали перспективні плани проекту, визначали мету своєї діяльності. На основному етапі відбувався пошук і обробка матеріалу, його систематизація. На прикінцевому етапі студенти кожної групи захищали свої проектні роботи та обговорювали одержані результати. Опишемо кожний з етапів.

1. Початковий етап

Групи студентів обрали такі теми для своєї роботи: „Використання пісень та римовок під час навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти”, „Використання лексичних ігор у процесі навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти”, „Використання граматичних

ігор під час навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти”, „Рольові ігри у процесі навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти”.

II. Основний етап

На цьому етапі майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів збирали матеріал, систематизували його, опрацьовували навчальні методичні посібники, довідники, методичні рекомендації щодо навчання англійської мови дітей в дошкільних закладах; їм надавалися консультації щодо можливості використання підготовленого матеріалу в кожній віковій групі.

III Прикінцевий етап

На прикінцевому етапі майбутні вихователі підготували згідно з своїми темами методичні рекомендації, а саме: „Використання пісень і римовок під час навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти”, „Використання лексичних ігор у процесі навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти”, „Використання граматичних ігор у процесі навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти”, „Рольові ігри під час навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти”. Ці матеріали вони пропонували своїм товаришам використовувати під час проходження педагогічної практики. Презентація проектної роботи студентів відбувалася на заняттях професійно-спрямованого гуртка. Кожна з груп студентів підготувала конспект проведення заняття з англійської мови в дошкільному закладі освіти з використання матеріалу, з однієї з методичних рекомендацій. Найкращий студент у групі проводив заняття за цим конспектом. Після проведення занять майбутні вихователі обговорювали їх, пропонували інші види роботи з запропонованим матеріалом, визначали недоліки заняття та висловлювали свої пропозиції.

Наводимо приклад заняття з англійської мови, що було проведено з дітьми 6-го року життя з теми „Продукти харчування” з використанням матеріалу методичних рекомендацій „Використання пісень і римовок у процесі навчання дітей англійської мови в дошкільних закладах освіти” за

підготовленим конспектом студентки 4-го курсу Г. Яни під час педагогічної практики.

Конспект

заняття з англійської мови для дітей 6-го року життя з теми

„Продукти харчування”

Мета: закріпити знання дітьми лексичних одиниць з тем „Продукти харчування” та „Тварини”; вивчити пісню „Give me some honey” (Дай мені меду).

Хід заняття

1. Організаційний момент.

2. Фонетична гімнастика. Пригадайте римівку, яку ви вивчили з вами на попередньому занятті. (Римівка: I can see a cat. I can see a bat. I can see a house. I can see a house. Для того, щоб допомогти дітям, вихователь промовляє початок речення I can see... і по черзі показує малюнки кішки, кажана, будинку і миші. Діти хором завершують фразу, промовляючи англійською мовою слова. Потім окремо кожна дитина, використовуючи малюнки, розкажує римівку, вихователь виправляє помилки.

3. Основна частина. Сьогодні, діти, ми вивчимо пісню, яка має назву „Give me some honey” (Дай мені меду). (Вихователь демонструє пари малюнків: ведмідь – мед; заєць – капуста; півник – зерно; собака – м’ясо і говорить слова пісня, показує відповідні малюнки. Наприклад: Give me some honey – показує малюнок з медом – says the bear – показує малюнок з ведмедем; Give me some cabbage – показує малюнок з капустою – says the hear – показує малюнок зайця; Give me some corn – показує малюнок з зображенням зерна – says the sock – говорить півник; Give me some meat – показує малюнок з зображенням м’яса – says the dog – говорить собака. Слова повторюються з дітьми хором декілька разів. Потім кожна дитина показує малюнки і промовляє слова. Вихователь включає магнітофонний запис пісні і діти співають пісню хором два рази з виконавцем, а потім 2 рази самотійно.

4. Фізкультхвилинка. Children, are you tired? Діти, ви стомилися?

Давайте виконаємо команди. (Діти підіймаються з стільців і виконують команди, що пов'язані з темою „Продукти харчування”: Eat cabbage! Eat honey! Drink coffee! Lay the table! Take sweets!)

5. Гра „Зіпсований телефон”. Children, let's play a game! Діти, давайте пограємо! Гра має назву „Зіпсований телефон”. Тільки сьогодні ви будете пошепки передавати один одному на вухо слова пісні „Give me some honey” (Дай мені меду). (Під час гри діти закріплюють слова пісні “Give me some honey” (Дай мені меду), передаючи їх пошепки один одному на вухо).

6. Завершення заняття. Сьогодні, діти, на занятті з англійської мови ми повторили з вами римівку і вивчили нову пісню „Give me some honey” (Дай мені меду), яку ви зможете заспівати своїм товаришам і батькам. Бажаю вам всього найкращого! Good-bye!

На прикінцевому етапі експериментальної роботи продовжувалася робота професійно-спрямованого гуртка, плани занять яких розробляли самі студенти і проводили самі майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів. Метою діяльності професійно-спрямованого гуртка було не тільки забезпечити підготовку майбутніх вихователів до навчально-виробничої практики, а й залучити їх до процесу професійної самоосвіти та самовдосконалення.

На заняття професійно-спрямованого гуртка студенти самостійно знаходили та готували матеріал з метою ознайомлення з методикою навчання англійської мови в інших країнах світу. На заняттях розглядалися і обговорювалися різноманітні засоби навчання англійської мови дітей дошкільного віку.

Наводимо приклади планів занять професійно-спрямованого гуртка, що були підготовлені студентками 4-го курсу К. Світланою та Н. Оленою.

План заняття професійно-спрямованого гуртка для студентів 4-го курсу дошкільного факультету (керівник: студент)

Тема: „Моя майбутня професія – вихователь”

1. Демонстрація I частини відеофільму „Learning English in a Spanish

Kindergarten” „Навчання англійської в іспанському дитячому садку”.

2. Обговорення відеофільму з виконанням завдань:

- Яка вікова група була продемонстрована в відеофільмі?;
- Які теми вивчали діти?;
- Як вихователь вводив нові лексичні одиниці та які види семантизації нових лексичних одиниць застосовував вихователь?;
- Яких помилок діти припустились під час промовляння слів?;
- Чи вирізняється методика семантизації лексичних одиниць в іспанському дитячому садку від сучасних відомих вам методик в Україні?;
- Щоб Ви застосували з побаченого у відеофільмі у своїй роботі під час педагогічної практики?

3. Рольова гра „Обмін досвіду роботи вихователів України та Іспанії”.

План заняття професійно-спрямованого гуртка для студентів 4-го курсу дошкільного факультету (керівник: студент)

Тема: „Використання відеофільмів під навчання англійської мови дітей дошкільного віку”

1. Демонстрація I частини відеофільму „English for Children” („Англійська для малюків”).

2. Обговорення відеофільму з виконанням завдань:

- Які теми розглядаються у відеофільмі?
- Для дітей якого віку можливо використовувати теми, що демонструвались у відеофільмі?
- Які види семантизації лексичних одиниць застосовані у відеофільмі?
- Як би Ви застосовували запропонований матеріал під час занять з англійської мови в дошкільних закладах. Наведіть власні приклади.

3. Проведення студентами фрагментів занять з англійської мови в дошкільному закладі з теми „Кольори” для дітей 4-го, 5-го, 6-го років життя з застосуванням навчального відеофільму.

На заняттях професійно-спрямованого гуртка майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів була розроблена програма

навчально-виробничої практики для студентів 4 курсу. Наводимо приклад програми, що була розроблена студентами.

Програма навчально-виробничої практики для студентів 4 курсу денної форми навчання зі спеціальності „Дошкільне виховання” з правом ведення занять з англійської мови

Мета: закріплення знань з фахових методик у групах дітей середнього та старшого дошкільного віку, ведення занять англійською мовою.

Терміни: 1-й, 2-й тижні – навчальна практика, 3-й, 4-й, 5-й тижні – виробнича.

Педагогічне забезпечення: настановча та підсумкова конференції, постійна допомога та контроль з боку методиста.

Зміст роботи студентів під час практики та вимоги щодо її звітної документації міститься в таблиці 2.23.

Таблиця 2.23

Зміст роботи майбутнього вихователя -практиканта

№ п/п	Зміст роботи майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів	Звітність
1.	Проведення занять з усіх фахових	Конспекти занять:

Продовження табл. 2.23

1.	методик із введенням англійських лексичних одиниць згідно тематики заняття.	1.Математика. 2. Розвиток мовлення. 3. Образотворче мистецтво. 4. Фізичне виховання (по два пробних конспекти на кожен методичку)
2.	Ведення занять з англійської мови в закріпленій за студентами у кожній віковій групі.	2 звітних конспекта (3 пробних конспекта)
3.	Проведення прогулянки з закріпленням слів англійською	1 конспект прогулянки (3 пробних)

	мовою.	
4.	Проведення розваг (II половина дня) із включенням пісень, віршів, ігор англійською мовою.	1 конспект розваги (2 пробних)
5.	Вивчити творчу лабораторію вихователя з англійської мови.	Звіт про вивчення творчої лабораторії
6.	Скласти план освітньо-виховної роботи майбутнього вихователя (затвердити у методиста днз, вихователя з ін. мови та методистів університету).	План освітньо-виховної роботи майбутніх вихователів
7.	Виготовлення посібників для групи.	Зразки наочного матеріалу
8.		Щоденник. Загальний звіт
9.	По закінченні педпрактики та при наявності всієї документації виставляється диференційований залік.	Представити папку з документацією на кафедрі дошкільної освіти

Продовження табл. 2.23

10.	Залік виставляється методистом кафедри дошкільної освіти, методистом з англійської мови з урахуванням оцінки завідуючої дошкільним закладом.	

Отже, у процесі формувального експерименту були максимально реалізовані педагогічні умови, що були визначені на кожному етапі експериментальної методики. Майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів були озброєні теоретичними знаннями організації самостійної іншомовної діяльності та в них формувалися вміння організовувати

самостійну іншомовну діяльність як на аудиторних заняттях, так і у позааудиторний час.

2.3. Порівняльна характеристика рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на констатувальному і прикінцевому етапах дослідження

На прикінцевому етапі дослідження було проведено контрольні зрізи дослідження з метою виявлення ефективності експериментальної методики щодо сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності. Студентам було запропоновано виконати завдання до кожного з виокремлених нами критеріїв і показників аналогічно констатувального етапу.

Насамперед було з'ясовано кількісні і якісні зміни рівнів сформованості в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності. Кількісні порівняльні дані рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності подано в таблиці 2.24 та в діаграмах 2.1, 2.2, 2.3.

Таблиця 2.24

Порівняльні дані рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на констатувальному і прикінцевому етапах, (%)

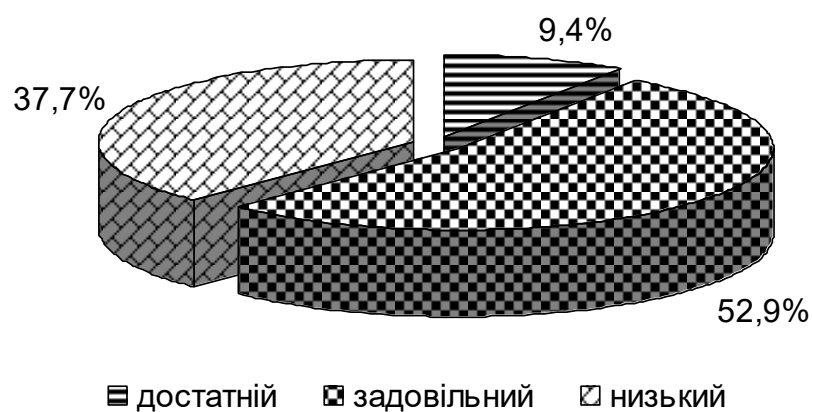
Етапи експерименту	Групи	Рівні			
		Високий	Достатній	Задовільний	Низький
Констатувальний	ЕГ	-	9,4	52,9	37,7
	КГ	-	9	51,8	39,2
Прикінцевий	ЕГ	7	46	47	-

	КГ	-	28	42	30

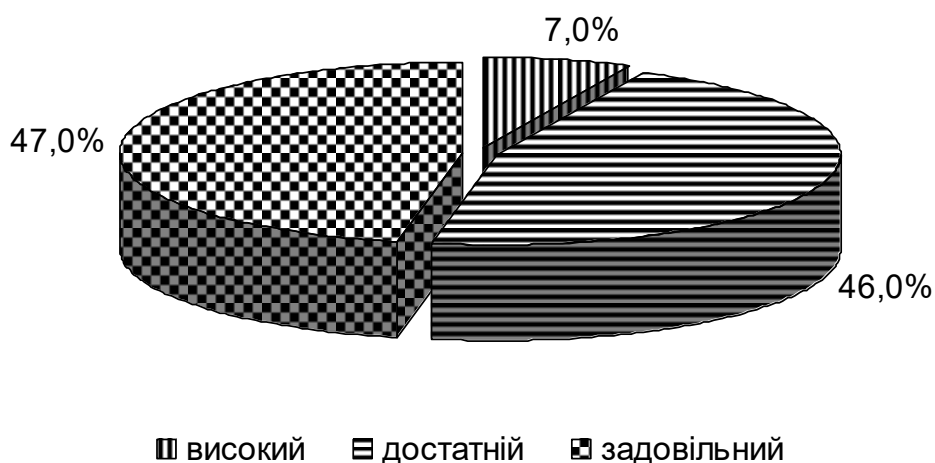
Діаграма 2.1

Рівні сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності (ЕГ)

На констатувальному етапі, (%)

На прикінцевому етапі, (%)

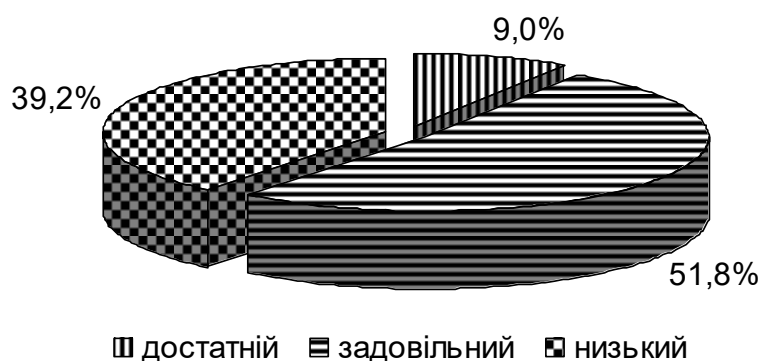

Як видно з таблиці, в експериментальній групі на прикінцевому етапі експерименту високим рівень сформованості вмінь організувати свою самостійну іншомовну діяльність був у 7% студентів; достатнього рівня досягло 46% студентів (було 9,4%). На задовільному рівні перебувало 47% студентів (було 52,9%). На низькому рівні сформованості вмінь організувати самостійну іншомовну діяльність студентів не виявилось. До початку навчання їх складало 37,7%.

Діаграма 2.2

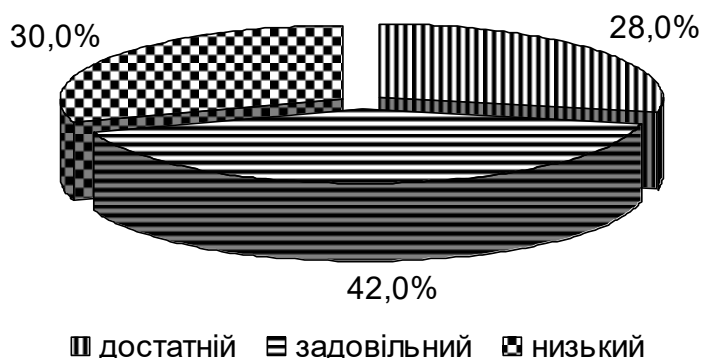
Рівні сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності (КГ)

На констатувальному етапі, (%)

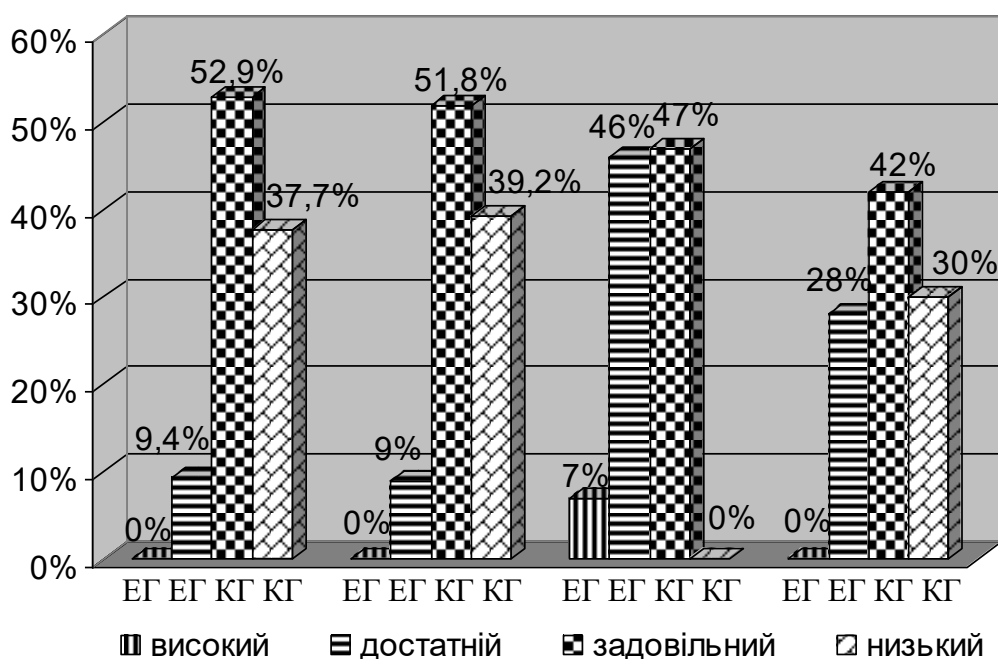

На прикінцевому етапі, (%)

Діаграма 2.3

Ступінь сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на констатувальному та прикінцевому етапах

У контрольній групі на прикінцевому етапі відбулися незначні зміни. Так, на високому рівні сформованості вмінь організувати самостійну іншомовну діяльність було 0%, на достатньому рівні знаходилося 28% студентів (до навчання – 9%). Задовільного рівня досягли 42% студентів (до навчання їх складало 51,8%). І менше студентів було зафіксовано на низькому рівні сформованості вмінь організувати самостійну іншомовну

діяльність – 30% (до навчання – 39,2%).

Наступним етапом роботи було з'ясування кількісних і якісних змін ступеня розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів. Кількісні порівняльні дані ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів подано в таблиці 2.25 та діаграмах 2.4, 2.5, 2.6.

Таблиця 2.25

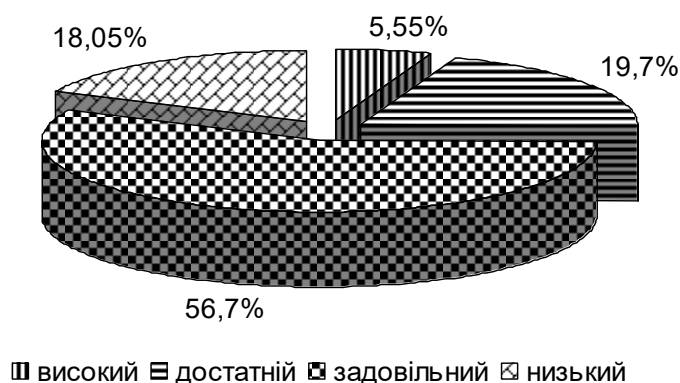
Порівняльні дані ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на констатувальному і прикінцевому етапах, (%)

Етапи експерименту	Групи	Ступені			
		Високий	Достатній	Задовільний	Низький
Констатувальний	ЕГ	5,55	19,7	56,7	18,05
	КГ	4,45	17,55	59,4	18,6
Прикінцевий	ЕГ	25,5	59	15,5	-
	КГ	10,4	44,4	30,2	15

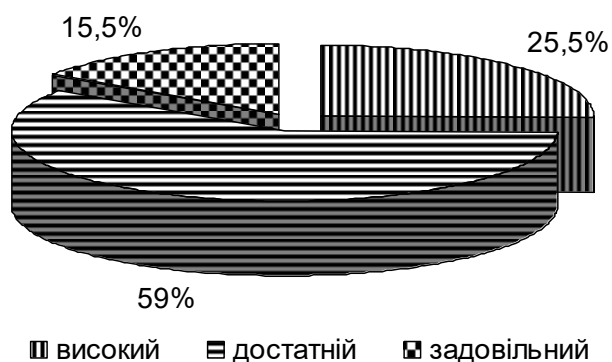
Діаграма 2.4

Ступінь розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів експериментальної групи (ЕГ)

На констатувальному етапі

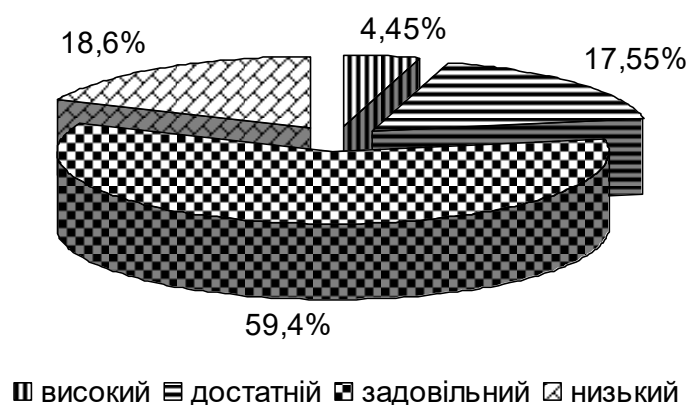
На прикінцевому етапі

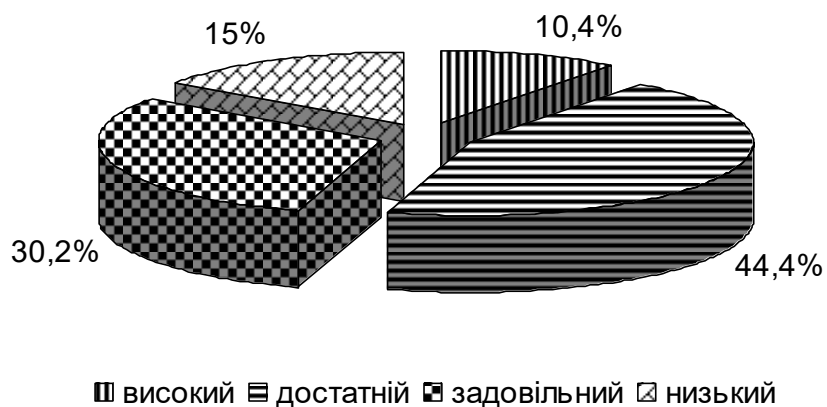
Діаграма 2.5

**Ступінь розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів
дошкільних навчальних закладів контрольної групи (КГ)**

На констатувальному етапі

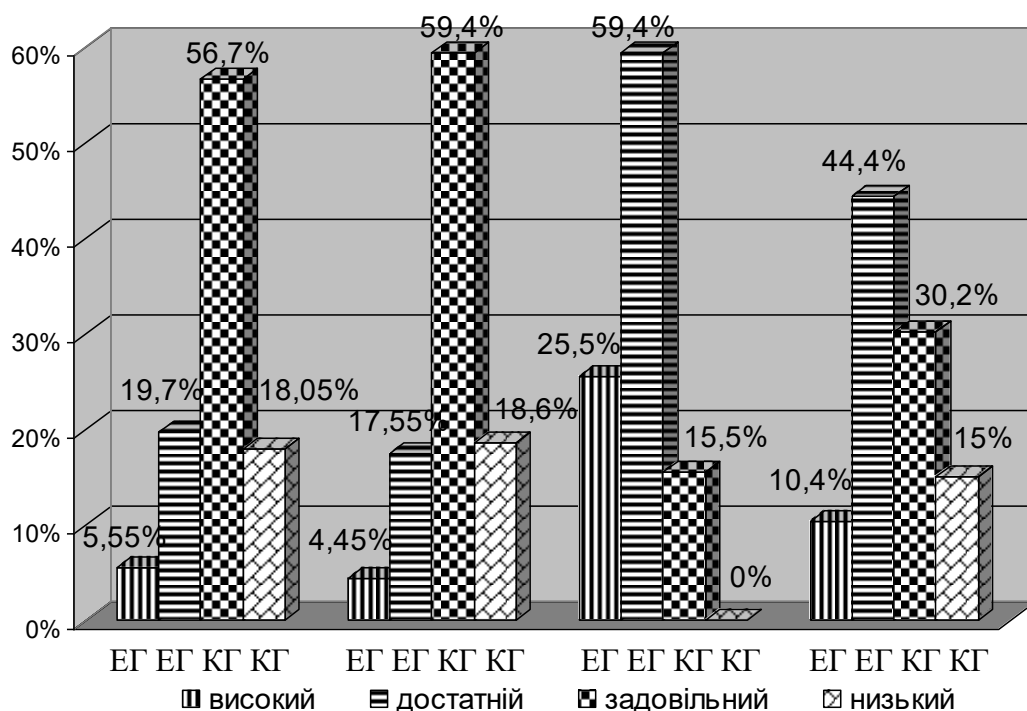

На прикінцевому етапі

Діаграма 2.6

**Ступені розвитку іншомовного мовлення майбутніх вихователів
дошкільних навчальних закладів з організації самостійної іншомовної
діяльності на констатувальному та прикінцевому етапах (ЕГ) і (КГ)**

Як видно з таблиці, в експериментальній групі відбулися позитивні зміни перерозподілу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів щодо ступенів розвитку англійського мовлення. Так, високого ступеня розвитку англійського мовлення досягли 25,5% студентів (до навчання високий ступінь складав 5,55% студентів). За експериментальними даними, значно збільшилася кількість студентів експериментальної групи, які перебували на достатньому ступені розвитку англійського мовлення: стало 59% (до навчання було 19,7%). На задовільному ступені розвитку англійського мовлення залишилось 15,5% студентів (було 56,7%). Як засвідчує таблиця, низького ступеня розвитку англійського мовлення не зафіксовано. До навчання кількість таких студентів дорівнювала 18,05%.

Щодо контрольної групи, то на прикінцевому етапі були помітні незначні позитивні зміни. 10,4% студентів досягли високого ступеня (на констатувальному етапі він складав 4,45%). Достатнього ступеня розвитку англійського мовлення досягли 44,4% студентів контрольної групи (було

17,55%). Задовільним був ступінь розвитку англійського мовлення у 30,2% студентів (до навчання 59,4%). У 15% студентів ступінь розвитку англійського мовлення був низьким (на констатувальному етапі було 18,6%).

Відтак, уважаємо, що розроблені педагогічні умови – індивідуально-диференційований підхід до організації самостійної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; взаємозв'язок навчальної (аудиторної) і самостійної (позааудиторної) іншомовної діяльності; максимальне занурення майбутніх вихователів в іншомовне позааудиторне спілкування; особистісна зацікавленість майбутніх вихователів щодо майбутньої професії – сприяли формуванню в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності, що в свою чергу, сприяло підвищенню ступеня розвитку їхнього англійського мовлення. Отже, завдання дослідження реалізовані, гіпотеза підтвердилась.

Обробка результатів експерименту та визначення впливу сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення здійснювалася методами математичної статистики [122, с. 560]. Обчислювання в дослідженні здійснювалися за такою формулою:

$$\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{k=1}^n x_k,$$

де $\bar{x}$ – вибіркова середня величина;

n – кількість студентів, які були задіяні в експерименті;

x_k – часткові значення показників у деяких студентів;

k – індекс змінної n (від 1 до n);

Σ – прийнятий в математиці знак підсумовування величин тих змінних, що знаходяться справа від цього знака.

Кількісні дані щодо впливу сформованості в майбутніх вихователів

дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення на прикінцевому етапі подано в таблиці 2.26.

Таблиця 2.26

Кількісні дані щодо впливу сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення на прикінцевому етапі, (%)

Етап експерименту	Групи	Вплив			
		Високий	Достатній	Задовільний	Низький
Прикінцевий	ЕГ	0,27	0,78	3	-
	КГ	-	0,63	1,39	2

Як свідчить таблиця, в експериментальній групі на високому рівні вплив сформованості вмінь в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення склав 0,27%, на достатньому рівні – 0,78%, на задовільному рівні вплив склав 3%, що сприяло зменшенню кількості студентів з задовільним ступенем розвитку англійського мовлення і на низькому рівні – 0%, оскільки на прикінцевому етапі студентів з низьким ступенем розвитку англійського не було виявлено .

У контрольній групі на високому рівні вплив сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення склав 0%, на достатньому – 0,63%, на задовільному – 1,39% і на низькому – 2%, оскільки на прикінцевому етапі на низькому ступені розвитку англійського мовлення перебувало 15,5% студентів.

З метою визначення впливу сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення на

прикінцевому етапі був використаний кореляційний метод обчислювання [122, с. 578].

Коефіцієнт лінійної кореляції впливу був з'ясований за такою формулою:

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^n [(x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})]}{n \cdot \sqrt{S_x^{-2} \cdot S_y^{-2}}},$$

де r_{xy} – коефіцієнт лінійної кореляції;

x, y – середнє вибіркве значення величин, що порівнюютьсґ;

x_i, y_i – часткові вибіркві значення величин, що порівнюютьсґ;

n – загальна кількість величин у рядках показників, що порівнюютьсґ;

S_x^{-2}, S_y^{-2} – дисперсії, відхилення величин від середніх значень, що порівнюютьсґ.

Кількісні дані щодо впливу сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього анґлійського мовлення (кореляційний метод обчислювання) на прикінцевому етапі подано в таблиці 2.27.

Таблиця 2.27

Кількісні дані щодо впливу сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього анґлійського мовлення (кореляційний метод обчислювання) на прикінцевому етапі, (%)

Етап експерименту	Групи	Вплив			
		Високий	Достатній	Задовільний	Низький
Прикінцевий	ЕГ	0,72	2,03	1,26	1,5
	КГ	0,35	1,22	1,04	0,34

Як свідчить таблиця, коефіцієнт лінійної кореляції впливу

сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення в експериментальній групі на високому рівні склав 0,72%, на достатньому – 2,03%, на задовільному – 1,26% і на низькому – 1,5%.

В контрольній групі коефіцієнт лінійної кореляції впливу на високому рівні склав 0,35%, на достатньому – 1,22%, на задовільному – 1,04% і на низькому 0,34%.

Отже, кількісні дані, що були одержані методом математичної статистики та кореляційним методом, показали, що рівень сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності впливає на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення.

Висновки з розділу 2

Експериментальна робота з формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності містила в собі три етапи: констатувальний, формувальний і прикінцевий. Констатувальному експерименту передувало визначення критеріїв і показників рівнів сформованості в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності та ступеня розвитку їхнього англійського мовлення.

Було визначено два критерії рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності з показниками до них. Перший критерій – організаційно-навчальний – з показниками: вміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови згідно інструкції; вміння організувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови з використанням набутого досвіду; вміння організувати колективну,

групову та індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови в позааудиторний час. Другий критерій – оцінно-регулятивний – з показниками: вміння здійснювати самооцінку під час самостійної діяльності з англійської мови; вміння здійснювати самоконтроль під час самостійної діяльності; вміння організовувати процес самовдосконалення під час самостійної діяльності з англійської мови.

Ступінь розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів було з'ясовано за допомогою двох критеріїв: когнітивно-лінгвістичний і комунікативно-конструктивний. Перший критерій – когнітивно-лінгвістичний – з показниками: фонетична компетенція; граматична компетенція; лексична компетенція.

Другий критерій – комунікативно-конструктивний – з показниками: вміння сприймати на слух і розуміти розмовне англійське мовлення; вміння будувати діалоги залежно від комунікативної ситуації; вміння використовувати писемне мовлення як форму комунікації. До кожного критерію і показника було дібрано експериментальні завдання.

Кількісні дані рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності засвідчили, що більша кількість студентів перебувала на задовільному та низькому рівнях сформованості. Кількісні дані ступеня розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів показали, що в основному вони мали задовільний і низький ступені розвитку.

З метою формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності було розроблено дидактичну модель, яка обіймала чотири взаємопов'язаних етапи: когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-відтворювальний, продуктивно-творчий, регулятивно-рефлексивний.

Метою першого – когнітивно-збагачувального етапу – було озброєння майбутніх вихователів теоретичними знаннями з методики організації їхньої самостійної іншомовної діяльності. На першому етапі провідними формами

діяльності були аудиторні заняття, на яких студенти були ознайомлені з методикою організації самостійної іншомовної діяльності.

Метою другого – репродуктивно-відтворювального етапу – було формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь організовувати їхню самостійну (аудиторну і позааудиторну) іншомовну діяльність згідно інструкції. Провідними формами діяльності на даному етапі були аудиторні заняття, до яких студенти готували самостійні різнорівневі завдання вдома в позааудиторний час і позааудиторні заняття мовленнєвого гуртка під керівництвом викладача.

Метою третього – продуктивно-творчого етапу – було формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь індивідуально організовувати самостійну іншомовну діяльність з використанням набутого досвіду. На третьому етапі провідними діяльностями студентів були позааудиторні заходи, що допомагали максимально занурити майбутніх вихователів в їхню самостійну іншомовну позааудиторну діяльність.

Метою четвертого – регулятивно-рефлексивного етапу – було формування в майбутніх вихователів умінь контролювати і адекватно оцінювати свою самостійну іншомовну діяльність. Формами діяльності на даному етапі були позааудиторні іншомовні професійно-спрямовані заходи, що готувались і проводились самими студентами.

Формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності відбувалось при наявності педагогічних умов, які, відповідно створювалися на кожному етапі експериментальної методики: індивідуально-диференційований підхід до організації самостійної діяльності майбутніх вихователів; взаємозв'язок навчальної (аудиторної) і самостійної (позааудиторної) іншомовної діяльності; максимальне занурення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів в іншомовне позааудиторне спілкування; особистісна зацікавленість майбутніх вихователів щодо майбутньої професії.

Контрольні зрізи на прикінцевому етапі експерименту, обчислювання

методом математичної статистики та кореляційним методом, що були проведені з метою виявлення ефективності експериментальної методики, показали, що з підвищенням рівня сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності більш високим став ступінь розвитку їхнього англійського мовлення.

Організована таким чином експериментальна робота сприяла формуванню в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності, підвищенню ступеню розвитку їхнього англійського мовлення, реалізації педагогічних умов, підтвердженню підготовки дослідження.

ВИСНОВКИ

Дослідження було спрямовано на формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності. Було визначено педагогічні умови та розроблено експериментальну методику формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності.

Сучасні вимоги до випускників ВНЗ України потребують сформованості в них умінь організовувати свою самостійну діяльність з метою залучення до постійного процесу професійної самоосвіти та самовдосконалення.

Самостійна діяльність студентів – це складна система взаємодії викладача, студента і предмета навчання, основною складовою якої є самостійна робота студента. Самостійна робота її вмiла організація, наявність умов для ефективного виконання, використання різноманітних її типів і форм сприяє формуванню такої важливої риси, як самостійність. Завдяки самостійності набуття знань студент спроможний ставити мету, виокремлювати пізнавальне завдання та вибирати засоби його вирішення, здійснювати самоконтроль за правильністю поставленого завдання, вносити корективи в самостійну роботу і спрямовувати її, встановлювати її недоліки, аналізувати загальний підсумок своєї роботи, порівнювати результати з визначеними раніше, прогнозувати наступні кроки в своїй подальшій самостійній самоосвітній діяльності.

Самостійна робота студента – це форма індивідуальної роботи, основою якої є навчальні завдання з різноманітними рівнями труднощів, які студенти виконують на аудиторних заняттях і у позааудиторний час з метою засвоєння відповідної суми знань, умінь і навичок організувати та реалізувати свою самостійну діяльність без стороннього керівництва та

допомоги, вносити корективи, здійснювати самоконтроль і самооцінку у процесі виконання завдань, а головне, з метою формування такої властивості характеру, як самостійність.

Іноземна мова як навчальний предмет має свою специфіку. Оскільки вона є і метою, і засобом навчання, постає необхідність набуття знань з таких аспектів мови як фонетика, граматики, лексики і формування навичок і вмінь з таких видів мовленнєвої діяльності як мовлення, читання, письмо і аудіювання з метою здійснення процесу комунікації в межах означеної тематики.

Специфіка іноземної мови як навчального предмета пояснює особливості понять „самостійна іншомовна діяльність студентів” і „самостійна робота з іноземної мови студентів”. Так, під „самостійною іншомовною діяльністю студентів” слід розуміти складну систему взаємодії викладача, студента й іноземної мови, основною складовою якої є самостійна робота, за допомогою якої студент навчається набувати знання з іноземної мови, формувати навички і вміння з усіх видів мовленнєвої діяльності, а головне, набуває таку важливу якість, як самостійність. Завдяки самостійності студент спроможний ставити мету, виокремлювати пізнавальні завдання та вибирати засоби його вирішення, здійснювати самоконтроль за правильністю поставленого завдання, вносити корективи в самостійну роботу з іноземної мови та виправляти її недоліки, аналізувати загальний підсумок своєї роботи, порівнювати результати з визначеними раніше, прогнозувати наступні кроки в своїй подальшій самостійній самоосвітній діяльності.

Самостійна робота з іноземної мови студентів – це індивідуальна форма роботи, основою якої є навчальні завдання з різноманітними рівнями труднощів, що студенти виконують в умовах лабораторії, в аудиторний та позааудиторний час з метою набуття знань з фонетики, граматики, лексики та формування вмінь і навичок з основних видів мовленнєвої діяльності: читання, письма, аудіювання, говоріння без сторонньої допомоги та прямого

керівництва з боку викладача, що передбачає наявність внутрішньої вмотивованості, знань прийомів навчальної роботи і максимальної активності з боку студента, впродовж якої формується така якість, як самостійність у набутті знань з іноземної мови, і є важливою складовою самостійної іншомовної діяльності студентів.

Аналіз стану організації самостійної іншомовної діяльності студентів дошкільних факультетів, що був здійснений за картками самооцінки студентів з організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови, за анкетами студентів з організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови та за анкетами викладачів з організації самостійної діяльності студентів з англійської мови, показав, що вміння майбутніх вихователів організовувати свою самостійну іншомовну діяльність були несформованими.

Експериментальна робота з формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності містила в собі три етапи: констатувальний, формувальний і прикінцевий. Констатувальному експерименту передувало визначення критеріїв і показників рівнів сформованості в майбутніх вихователів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності та ступеня розвитку їхнього англійського мовлення.

Було визначено два критерії рівнів сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності з показниками до них. Перший критерій – організаційно-навчальний – з показниками: вміння організовувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови згідно інструкції; вміння організовувати індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови з використанням набутого досвіду; вміння організовувати колективну, групову та індивідуальну самостійну діяльність з англійської мови в позааудиторний час. Другий критерій – оцінно-регулятивний – з показниками: вміння здійснювати самооцінку під час самостійної діяльності з англійської мови; вміння здійснювати самоконтроль під час самостійної

діяльності з англійської мови; вміння організовувати процес самовдосконалення під час самостійної діяльності з англійської мови.

Ступінь розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів було з'ясовано за допомогою двох критеріїв: когнітивно-лінгвістичний і комунікативно-конструктивний. Перший критерій – когнітивно-лінгвістичний – з показниками: фонетична компетенція; граматична компетенція; лексична компетенція.

Другий критерій – комунікативно-конструктивний – з показниками: вміння сприймати на слух і розуміти розмовне англійське мовлення; вміння будувати діалоги залежно від комунікативної ситуації; вміння використовувати писемне мовлення як форму комунікації. До кожного критерію і показника було дібрано експериментальні завдання.

За результатами виконання студентами серії завдань за кожним показником у межах кожного критерію було виявлено загальні вихідні рівні сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності (високий, достатній, задовільний, низький) і ступенів розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів (високий, достатній, задовільний, низький).

З'ясувалось, що у більшості студентів дошкільних факультетів не були сформовані вміння організовувати свою самостійну іншомовну діяльність. Основна частина студентів перебувала на задовільному та низькому рівнях сформованості умінь.

На високому рівні сформованості умінь організації самостійної іншомовної діяльності на констатувальному етапі не було виявлено жодного студента. Достатнього рівня досягли в експериментальній групі 9,4% студентів, у контрольній – 9%. На задовільному рівні перебувало в експериментальній групі 52,9% студентів, у контрольній – 51,8%. На низькому рівні сформованості умінь було 37,4% студентів експериментальної і 39,25% контрольної груп.

Кількісні дані засвідчили, що ступінь розвитку англійського мовлення

студентів на констатувальному етапі був невисоким. Основна частина студентів перебувала на задовільному та низькому ступені розвитку.

На високому ступені розвитку англійського мовлення на констатувальному етапі перебувало 5,55% студентів експериментальної і 4,45% – контрольної груп. Достатнім ступінь розвитку виявився у 19,7% студентів експериментальної і 17,55% – контрольної груп. 56,7% студентів експериментальної і 59,4% контрольної груп були на задовільному рівні розвитку англійського мовлення. Низьким ступінь розвитку був у 18,05% студентів експериментальної і 18,6% – контрольної груп.

З метою формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності було розроблено дидактичну модель, яка обіймала чотири взаємопов'язаних етапи: когнітивно-збагачувальний, репродуктивно-відтворювальний, продуктивно-творчий, регулятивно-рефлексивний.

Метою першого – когнітивно-збагачувального етапу – було озброєння майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів теоретичними знаннями з методики організації їхньої самостійної іншомовної діяльності. На першому етапі провідними формами діяльності були аудиторні заняття, на яких студенти були ознайомлені з методикою організації самостійної іншомовної діяльності.

Метою другого – репродуктивно-відтворювального етапу – було формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь організовувати їхню самостійну (аудиторну і позааудиторну) іншомовну діяльність згідно інструкції. Провідними формами діяльності на даному етапі були аудиторні заняття, до яких студенти готували самостійні різнорівневі завдання в позааудиторний час і позааудиторні заняття мовленнєвого гуртка під керівництвом викладача.

Метою третього – продуктивно-творчого етапу – було формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь індивідуально організовувати самостійну іншомовну діяльність з використанням набутого

досвіду. На третьому етапі провідними формами діяльності студентів були позааудиторні заходи, що допомагали максимально занурити майбутніх вихователів в їхню самостійну іншомовну позааудиторну діяльність.

Метою четвертого – регулятивно-рефлексивного етапу – було формування в майбутніх вихователів умінь контролювати і адекватно оцінювати свою самостійну іншомовну діяльність. Формами діяльності на даному етапі були позааудиторні іншомовні професійно-спрямовані заходи, що готувались і проводились самими студентами.

Формування в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності відбувалось при наявності таких педагогічних умов, які відповідно створювалися на кожному етапі дидактичної моделі: індивідуально-диференційований підхід до організації самостійної діяльності майбутніх вихователів; взаємозв'язок навчальної (аудиторної) і самостійної (позааудиторної) іншомовної діяльності; максимальне занурення майбутніх вихователів в іншомовне позааудиторне спілкування; особистісна зацікавленість майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів щодо майбутньої професії.

Контрольні зрізи на прикінцевому етапі експерименту, що були проведені з метою виявлення ефективності експериментальної методики, показали, що з підвищенням рівня сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності, більш високим став ступінь розвитку їхнього англійського мовлення.

На прикінцевому етапі експерименту в експериментальній групі високим рівень сформованості вмінь організувати свою самостійну іншомовну діяльність був у 7% студентів. Достатнього рівня сформованості досягло 46% студентів. На задовільному рівні перебувало 47% студентів. На низькому рівні сформованості вмінь організувати самостійну іншомовну діяльність майбутніх вихователів не виявилось.

У контрольній групі на прикінцевому етапі відбулися незначні зміни.

Так, на високому рівні сформованості вмінь організовувати самостійну іншомовну діяльність знаходилося 0% студентів. На достатньому рівні було 28% студентів. Задовільного рівня досягли 42% студентів. І менше студентів було зафіксовано на низькому рівні сформованості вмінь організовувати самостійну іншомовну діяльність – 30%.

Позитивними виявились зміни перерозподілу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів щодо ступенів розвитку англійського мовлення. В експериментальній групі високого ступеня розвитку англійського мовлення досягли 25,5% студентів. За експериментальними даними значно збільшилась кількість студентів експериментальної групи, які перебували на достатньому ступені розвитку англійського мовлення: стало 59%. На задовільному ступені розвитку англійського мовлення залишилось 15,5% студентів (було 56,7%). Низького ступеня розвитку англійського мовлення зафіксовано не було.

Щодо контрольної групи, то на прикінцевому етапі були помітні незначні позитивні зміни. 10,4% студентів досягли високого ступеня. Достатнього ступеня розвитку англійського мовлення досягли 44,4% студентів контрольної групи. Задовільним ступінь розвитку англійського мовлення виявився у 30,2% студентів. У 15% студентів ступінь розвитку англійського мовлення був низьким.

Обробка результатів експерименту та визначення впливу сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення при наявності педагогічних умов здійснювалась методами математичної статистики.

Кількісні дані засвідчили, що в експериментальній групі на високому рівні вплив сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення склав 0,27%, на достатньому рівні – 0,78%, на задовільному рівні вплив склав 3%, що сприяло зменшенню

кількості студентів з задовільним ступенем розвитку англійського мовлення і на низькому рівні – 0%, оскільки на прикінцевому етапі майбутніх вихователів з низьким ступенем розвитку англійського мовлення не було виявлено.

У контрольній групі на високому рівні вплив сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення склав 0%, на достатньому – 0,63%, на задовільному – 1,39% і на низькому – 2%, оскільки на прикінцевому етапі на низькому ступені розвитку англійського мовлення перебувало 15,5% студентів.

З метою визначення впливу сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення за наявності педагогічних умов був використаний кореляційний метод обчислювання.

Обчислювання засвідчили, що коефіцієнт лінійної кореляції впливу сформованості в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності на ступінь розвитку їхнього англійського мовлення в експериментальній групі на високому рівні склав 0,72%, на достатньому – 2,03%, на задовільному – 1,26% і на низькому – 1,5%.

У контрольній групі коефіцієнт лінійної кореляції впливу на високому рівні склав 0,35%, на достатньому – 1,22%, на задовільному – 1,04% і на низькому 0,34%.

Організована таким чином експериментальна робота сприяла формуванню в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів умінь з організації самостійної іншомовної діяльності, підвищенню ступеню розвитку їхнього англійського мовлення, реалізації педагогічних умов, підтвердженню підготовки дослідження.

У процесі дослідження було визначено тенденції організації самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів дошкільних

навчальних закладів: ефективність оволодіння англійським мовленням залежить від рівня розуміння майбутніми вихователями правильно організувати свою самостійну іншомовну діяльність; формування англійського мовлення майбутніх вихователів залежить від комунікативної спрямованості навчання англійської мови як засобу спілкування, комунікації; темп формування вмінь з організації самостійної іншомовної діяльності зумовлюється змістовим аспектом самостійної іншомовної діяльності; прослідковується залежність формування вмінь з організації самостійної іншомовної діяльності від особистісної зацікавленості майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до їхньої майбутньої професії; темп формування вмінь з організації самостійної іншомовної діяльності залежить від ефективної її організації під час аудиторного та позааудиторного навчання; крім того, прослідковується залежність ступеня розвитку англійського мовлення майбутніх вихователів від рівня сформованості в них умінь організувати свою самостійну іншомовну діяльність.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні проблеми організації самостійної науково-дослідної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови на дошкільних факультетах ВНЗ України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Алексєєва Т. В.* Теоретико-методичні умови формування професійного усного мовлення іноземною мовою студентів вищих педагогічних закладів: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2003. – 20 с.
2. *Алексюк А. М.* Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. – К., 1998. – 558 с.
3. *Ананьєва Л. В.* Навчання студентів мовних спеціальностей професійно спрямованого діалогічного мовлення з використанням ділової гри (французька мова): Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2002. – 21 с.
4. *Афанасьєва Г. Н., Мелешкова Г. И.* Структура управляющей деятельности преподавателя в организации самостоятельной работы студентов. Использование в учебном процессе высшей школы методов активного обучения. Межвузовский сборник научных трудов / Под ред. Г. Е. Ковалёвой. – Л., 1990. – С. 73-75.
5. *Баловсяк Н.* Формування самостійності у постановці навчальної мети у майбутнього економіста // Неперервна освіта: теорія і практика. – 2003. – Вип 3-4. – С. 109-114.
6. *Барабанщиков А. В., Корочкин Б. П.* Научно-педагогические основы повышения эффективности самостоятельной работы. Организация и методика самостоятельной работы студентов. Материалы Всероссийской научно-практической конференции / Ред кол. А. В. Барабанщиков. – М., 1978. – С. 3-14.
7. *Беляева А.* Управление самостоятельной работой студентов // Высшее образование в России. – 2003. – № 6. – С. 105-109.
8. *Бенера В. Є.* Формування пізнавальних самостійності в майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів засобами інтелектуальної гри: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2003. – 20 с.

9. *Берман И. М.* Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах. – М., 1970. – 230 с.
10. *Беспалько В. П.* Основы теории педагогических систем. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1977. – 304 с.
11. *Богуш А. М.* Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 222 с.
12. *Большой психологический словарь* / Сост. общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко, 2004.- 672с.
13. *Большой энциклопедический словарь: В 2-х т. / Гл. ред. А. М. Прохоров.* – М., 1991. – Т. 1 – 963 с.
14. *Бондаренко М. І.* Розвиток самоосвітньої діяльності майбутніх вчителів трудового навчання засобами навчально-технічної літератури: Автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2003. – 21 с.
15. *Бондаренко Н. Б.* Мотиви опанування учнями 7-9 класів іноземної мови як засобу самовираження особистості: Дис... канд. пед. наук: 13.00.07. – Запоріжжя, 2002. – 193 с.
16. *Бондарчук Е. И.* Основы психологии и педагогики. Курс лекций. – К., 2001. – 168 с.
17. *Борисова Р. И.* Использование фоноупражнений на первом этапе обучения английскому языку в вузах неязыковых специальностей: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1976. – 28 с.
18. *Бородулина М. К.* Основы обучения иностранным языкам в языковых вузах: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук. – М., 1968. – 42 с.
19. *Босак Н. Ф.* Формування фонетико-орфоепічної компетенції студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів південно-східного регіону України: Дис... канд. пед. наук: 13.00.02. – Одеса, 2003. – 259 с.
20. *Бочкина Н. В.* Формирование самостоятельности у старших школьников (на примере взаимосвязи процесса обучения в комсомольской работе): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. –

- Минск, 1982. – 19 с.
21. *Братчиков О. И.* Самостоятельная работа студентов. Учебно-методические рекомендации. – Курск: КГМУ, 2001. – 70 с.
  22. *Будак С. В.* Дидактичні умови підготовки майбутніх педагогів до навчання англійської мови дітей дошкільного віку: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Одеса, 2003. – 21 с.
  23. *Бурденюк Г. М.* Управление самостоятельной учебной деятельностью при обучении иностранным языкам взрослых: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – Кишинёв. – 1992. – 558 с.
  24. *Буринський В. М.* Самостійна робота як засіб удосконалення графічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання: Дис... кад. пед. наук: 13.00.04. – К., 2001. – 179 с.
  25. *Буряк В.* Керування самостійною роботою студентів // Вища школа. – 2001. – № 4-5. – С. 48-52.
  26. *Бюллетень* государственного комитета СССР по народному образованию: Серия : высшее и среднее образование. – М., 1989. – № 10. – С. 1-9.
  27. *Бюллетень* министерства высшего и среднего образования СССР. – М., 1986. – № 11. – С. 5-7.
  28. *Вакалюк Т. В.* Педагогічні умови інтенсивного навчання іноземної мови курсантів-прикордонників (на матеріалі англійської мови): Автореф... канд. пед. наук: 13.00.04. – Хмельницьк, 2003. – 18 с.
  29. *Ванжа Н. В.* Самостійна робота студентів економічних спеціальностей у процесі вивчення математичних дисциплін у вищих навчальних закладах: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2003. – 19 с.
  30. *Вдовіна Т. О.* Методика навчання майбутніх вчителів іноземної мови (читання англійських художніх творів): Автореф... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2003. – 20 с.
  31. *Винтайкина Р. В., Тюленина В. П.* Организация самостоятельной работы студентов при обучении иностранному языку в неязыковом

- вузе. Самостоятельная работа студентов неязыковых вузов при изучении иностранных языков / Сост. М. В. Курлис. – Рига: Латвийский ун-т им. П. Стучки (кафедра иностранных языков), 1988. – 46 с.
32. *Витт Н. В.* Психологические вопросы индивидуализации обучения иностранным языкам в средних учебных заведениях. – М.: Высшая школа, 1975. – 95 с.
33. *Вишневський О. І.* Діяльність учнів на уроці іноземної мови. Посібник для учителів. – К.: Радянська школа, 1989. – 224 с.
34. *Воробйова І. А.* Формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи іноземної мови: Дис... канд. пед. наук: 13.00.09. – К., 2003. – 194 с.
35. *Всемирная энциклопедия: Философия* / Гл. ред. и сост. В. А. Грицанов. – М.: Совр. лит., 2001. – 1312 с.
36. *Высшая школа: Основные постановления, приказы инструкции* / Сост. Войленко, Г. Е. Дударев, В. Б. Капрукштис, С. Я. Симонов, Д. Я. Троицкий / Под ред. Л. И. Корпачова и В. А. Северцева. – М.: Совнаука, 1957. – 645 с.
37. *Высшая школа: Основны постановления, приказы, инструкции* / Сост. И. И. Машкович. – М.: Совнаука, 1945. – 233 с.
38. *Высшая школа: Основные постановления, приказы, инструкции* / Сост. И. И. Машкович и В. В. Лованов / Под ред. С. Д. Плотника. – М.: Советская наука, 1940. – 242 с.
39. *Ганелин М. М.* Дидактический принцип сознательности. – М.: Учпедгизд, 1963. – 233 с.
40. *Гапоненко Л. П.* Формування готовності студентів вищих педагогічних закладів до іншомовного спілкування: Автореф... дис. канд. пед. наук. 13.00.04. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
41. *Гиниатулин И. А.* Самостоятельная учебная деятельность по овладению иностранным языком на специальном факультете. Учебное

- пособие по спецкурсу. – Свердловск: Свердловский гос.пед ин-т, 1990. – 95 с.
42. *Гнашкевич Ю. В.* Обучение иноязычной лексике в неязыковом вузе. – К., 1989. – 186 с.
43. *Гнитецкая Г. Е.* Дидактическая эффективность комплексной системы организации самостоятельной работы студентов младших курсов (на материале подготовки специалистов технических вузов): Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1990. – 150 с.
44. *Говорова Н. И.* Система самостоятельной работы над лексикой. Методика обучения иностранным языкам в системе непрерывного образования. Сборник научных трудов. – Минск, 1991. – С. 105-109.
45. *Головка Л. Л.* Формування досвіду самостійної діяльності студентів вищої сільськогосподарської школи: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2000. – 20 с.
46. *Головка Л. Л.* Формування досвіду самостійної діяльності студентів вищої сільськогосподарської школи: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Умань, 2000. – 198 с.
47. *Гончаренко С. У.* Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
48. *Грекова Н. П.* Активизация самостоятельной учебной работы студентов в процессе внеаудиторных занятий: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – Минск, 1985. – 17 с.
49. *Гришкова Р. О.* Педагогічні умови реалізації особистісноорієнтованого навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2000. – 196 с.
50. *Гронь Л. В.* Навчання вільного переказу майбутніх учителів англійської мови: Автореф... канд. пед. наук: 13.00.02. – К, 2001. – 20 с.
51. *Дайри Н. Г., Есипов Б. П., Стрекозин В. П.* Организация процесса обучения в школе. – М.: Просвещение, 1968. – 245 с.

52. *Деркач Л. С.* Система организации самостоятельной работы студентов на основе диагностики типа учебной деятельности: Автореф... канд. пед. наук: 13.00.01. – Ленинград, 1989. – 16 с.
53. *Дистанционное образование: стоки, проблемы, перспектива / В. Т. Волков, Л. Б. Четырова.* – Самара, 2000. – 100 с.
54. *Дмитриева Ю. Н.* Психологические основы самостоятельности как свойства личности // Учёные записки ЛКПИ им. Герцена. – Л.: Изд-во Ленингрд. пед. ин-та, 1964. – Т. 254. – 320 с.
55. *Думицкая Н. Г., Дейнега С. А., Плопоков О. М.* Обучение первокурсников основам самостоятельной работы і самоконтроля в учебной деятельности // Наука и школа. – 2003. – № 3. – С. 17-19.
56. *Дьяченко М. И. Кандыбович Л. А.* Психология высшей школы. – Минск, 1981. – 383 с.
57. *Ерастов Н. П.* Методика самостоятельной работы: Учеб.-метод. пособие. – М.: Мысль, 1985. – 79 с.
58. *Загальна педагогіка: модульне навчання: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Е. І. Федорчук та ін.* Кам'янець-Подільський університет. – Кам'янець-Подільськ: Абетка, 2003. – 328 с.
59. *Задорожна І. П.* Особливості методичної підготовки вчителів англійської мови у Великій Британії: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Тернопіль, 2002. – 332 с.
60. *Заскалета С. Г.* Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів сільськогосподарського інституту (за матеріалами вивчення іноземних мов): Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2000. – 162 с.
61. *Заякина М. И.* Обоснование комплексной системы организации самостоятельной работы первокурсников вуза: Дис... канд. пед. наук. 13.00.04. – К., 1988. – 160 с.
62. *Зимняя И. А.* Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Посвещение, 1991. – 222 с.

63. *Збірник* нормативних документів з питань організації заочного навчання у вищих навчальних закладах України / За ред. М. Ф. Дмитриченка. – К.: Український центр духовної культури, 2002. – 244 с.
64. *Зиновьев С. И.* Учебный процесс в советской школе. – М.: Высшая школа, 1975. – 316 с.
65. *Иванова Л. І.* Навчання студентів початкового етапу немовного вузу аудіювання під час самостійної роботи з технічними засобами (англійська мова): Автореф... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1997. – 20 с.
66. *Инновационные* технологии в гуманитарном вузе / В. И. Носков и А. В. Кальянов. – Донецк, 2000. – 288 с.
67. *Исаенко А. Я.* Совершенствование подготовки студентов педагогических институтов к руководству самостоятельной работой учащихся: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 2004. – 20 с.
68. *Кабинет* иностранного языка в средней школе / Т. Ф. Горбунькова, М. Н. Грачёва, С. П. Золотницкая и др. – М.: Просвещение, 1986. – 175 с.
69. *Каспарова М. Г.* Психологические аспекты самостоятельной работы студента в процессе овладения иностранным языком. Самостоятельная работа студентов неязыковых вузов при изучении иностранных языков: / Сост. М. В. Курлис. – Рига: Латвийский ун-т им. П. Стучки, 1988. – 46 с.
70. *Качалов Н. А., С. Ф. Шатилов.* Организация самостоятельной работы студентов – важный фактор интенсификации учебного процесса в языковом педагогическом вузе: Самостоятельная работа в обучении иностранным языкам в школе и вузе / Московский сборник научных трудов. – Ленинград, 1990. – 163 с.
71. *Качан И. Т.* Самостоятельная работа учащихся старших классов на уроке иностранного языка (на материале английского языка): Автореф.

- дис... канд. пед. наук: 13.00.02. – М., 1977. – 15 с.
72. *Качурівський В. О.* Організація самостійної роботи студентів агро коледжів з набуття умінь та навичок практичного застосування комп'ютерної техніки: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Хмельницький, 2004. – 17 с.
73. *Кічук Н. В.* Формування творчої особистості вчителя в процесі вузівської професійної підготовки: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Науково-дослідницький інститут педагогіки України. – 1993. – 31 с.
74. *Кларин М. В.* Иновационные модели обучения в зарубежных педагогических заведениях. – М., 1994. – 223 с.
75. *Клименко Л. В.* Управление учебно-познавательной деятельностью студентов во внеаудиторное время: На материале самостоятельной работы по дисциплинам гуманитарного цикла: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – Днепропетровск, 1988. – 164 с.
76. *Клочко В. П.* Формы и методы стимулирования познавательной деятельности студентов в процессе самостоятельной работы. Самостоятельная работа студентов как приоритетная форма учебного процесса / Ред. кол.: Б. И. Королёв и др. – К.: Лыбидь, 1992. – 136 с.
77. *Ковальова О.* Роль самостійної роботи студентів у процесі вивчення курсу історії педагогіки // Рідна школа. – 2003. – № 4. – С. 47-45.
78. *Козаков В. А.* Самостоятельная работа студентов и её информативно-методическое обеспечение: Учебное пособие. – К.: Вища школа, 1990. – 240 с.
79. *Козаков В. А.* Самостійна работа студентів як дидактична проблема. Наукове видання.-предпринт. – К.: НМКВО, 1990. – 62 с.
80. *Койчева Т. І.* Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як тьютерів для системи дистанційної освіти: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Одеса, 2004. – 21 с.
81. *Колибанюк Я. С.* Внеучебная деятельность как способ формирования

- личности студента в университетах США: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1993. – 133 с.
82. *Кондрашова Л. В.* Теоретические основы воспитания нравственно-психологической готовности студентов педагогического института к профессиональной деятельности: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / МГПУ имени Ленина. – М., 1989. – 36 с.
83. *Кондрашова Л. В.* Реформування педагогічної підготовки студентів // Рідна школа. – 2000. – № 9. – С. 16.
84. *Король В. М, Савченко О. П.* Самостійна робота студентів університету як складова підготовки майбутнього фахівця. Організація самостійної роботи студентів / За заг.ред. В. М. Король, В. П. Мусієнко, Н. Т. Токової. – Черкаси: Вид-во ЧДУ, 2003. – С. 9-29.
85. *Костенко Л. В.* Педагогические условия организации учебно-познавательной деятельности будущего учителя музыки (на материале изучения дирижерско-хоровых дисциплин): Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1997. – 226 с.
86. *Костенко М. А.* Педагогічні умови професійно творчого саморозвитку майбутнього вчителя: Автореф... дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – Х., 2004. – 20 с.
87. *Костішина Г. І.* Формування навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Тернопіль, 2003. – 20 с.
88. *Кузнецова Э. К.* Обучение внеаудиторному чтению студентов на отделении референтов-переводчиков ФОП // Профессиональная ориентированность обучения иностранному языку в условиях неязыкового вуза. – М.: Высшая школа, 1987. – С. 105.
89. *Кузьмина Н. В.* Профессионализм личности преподавателя мастера производственного обучения. – М.: Высшая школа, 1990. – 199 с.
90. *Куліш І. М.* Дидактична гра як засіб активізації навчальної діяльності студентів університету: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09. – К.,

2003. – 19 с.
91. *Курлянд З. Н.* Формирование и развитие профессиональной устойчивости учителя: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – Одесса, 1992. – 353 с.
  92. *Кучерявий О. Г.* Теоретичні і методичні основи організації професійного самовиховання майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкових класів. Автор. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2002. – 37 с.
  93. *Ладыгин М. Б., Луков В. А.* Самостоятельная работа студентов в ходе подготовки и проведения практических занятий по литературе. Методические рекомендации к организации самостоятельной работы по литературе / Под ред. В. В. Трофимовой. – М., 1979. – 78 с.
  94. *Лазарева Л. П.* Педагогический процесс как система условий саморазвития жизнеустойчивости студентов: Учебное пособие. – Хабаровск: Дальневосточный гос. ун-т, 2001. – 88 с.
  95. *Лазарева О. М.* Організація творчих самостійних робіт старшокласників під час навчання: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09. – Харків, 2003. – 20 с.
  96. *Латидус Б. А.* Обучение второму иностранному языку как специальности. – М., Высшая школа, 1980. – 173 с.
  97. *Леонтьев А. Н.* Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.
  98. *Лінгводидактика* в сучасних закладах освіти / Під ред. А. М. Богущ. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2001. – 269 с.
  99. *Линенко А. Ф.* Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01, 13.00.04 / Институт педагогики и психологии профессионального образования АПН Украины. – К., 1996. – 403 с.
  100. *Литвин Ф. А.* О месте самостоятельной работы студентов на старших курсах языковых факультетов: В кн. Вопросы перестройки

- преподавания иностранных языков в вузах. – Воронеж, 1963. – С. 279-284.
101. *Лобода Т. М.* Педагогічні умови організації роботи студентів педагогічного коледжу у процесі викладання української мови: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2001. – 21 с.
102. *Лозовская М. А.* Организация фронтальных, групповых и индивидуальных самостоятельных работ учащихся: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1975. – 39 с.
103. *Луценко В. В.* Організація самостійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Харків, 2002. – 18 с.
104. *Луценко В. В.* Організація самостійної роботи студентів у умовах особистісно орієнтованого навчання: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Харків, 2002. – 185 с.
105. *Ляховицкий М. В.* Методика преподавания иностранных языков. – М.: Высшая школа, 1980. – 75 с.
106. *Малихин О. В.* Формування у майбутніх учителів потреби в професійній самоосвіті: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Х., 2000. – 17 с.
107. *Малюшина Л. В., Рывкина Т. Е.* Пособие по развитию навыков устной речи для лингвфонного класса (английский язык). – Саратов, 1977. – 29 с.
108. *Мамедова А. О.* Основные пути оптимизации учебного процесса по иностранным языкам в педвузе: (На материале педвузов Азербайджанской республики): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Баку, 1992. – 23 с.
109. *Маринко И. Л., Платонов Г. В.* Самостоятельная работа студентов в высших учебных заведениях. Оптимизация учебного процесса. Сборник статей / Отв.ред. доц. С. А. Батугин. – Кемерово, 1973. – С. 145-156.
110. *Мартынова Р. Ю.* Дидактико-методические основы письма в

- системно-коммуникативной методике // Обучение иностранным языкам в учебных заведениях Украины. Сборник статей. – Выпуск 1. – Одесса, 1998. – С. 12-18.
111. *Махмутов М. И.* Проблемное обучение: основные вопросы теории. – М.: Педагогика, 1972. – С. 129.
112. *Мацюк М. Н.* Методические советі по использованию задач в преподавании научного коммунизма. – Одесса, 1983. – 34 с.
113. *Мельник І. М.* Навчання студентів-філологів письма англійською мовою як другої іноземної (перший рік навчання): Автореф... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2001. – 19 с.
114. *Меренков А. В.* Педагогіка саморозвиття личности / Уральс. гос. ен-т ім. А. М. Горького. – Екатеринбург, 2001. – 333 с.
115. *Меркулова Г. П., Гуцул Л. М.* Внеаудиторная самостоятельная работа студентов, её объём и структура. Самостоятельная работа студентов. Межвузовский сборник научно-исследовательских и научно-методических работ по проблемам высшей школы // Рижский политехнический институт. – Рига. – 1981. – С. 173-179.
116. *Методика* викладання іноземних у вищій школі / За редакцією проф. Ю. О. Жлуктенка. – К., 1971. – 223 с.
117. *Методика* навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Колектив авторів під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
118. *Методика* обучения иностранным языкам в средней школе: [Отв. ред. М.К. Колков] – СПб.: КАРО, 2006. – 224с.
119. *Методика* обучения иностранным языкам в средней школе: Учебник / Н. И. Гез, М. В. Ляховицкий, А. А. Миролубов, С. К. Фоломкина, С. Ф. Шатилов и др. – М.: Высшая школа, 1982. – 372 с.
120. *Миропольская Н. Е.* Формирование эстетического чувства языка у учащихся 5-6 классов средней школы (на материалах иностранного языка): Дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1978. – 148 с.

121. *Михальская Н. П.* Самостоятельная работа студентов и её организация в процессе чтения лекционного курса по зарубежной литературе новейшего времени. Методические рекомендации по самостоятельной работе / Под ред. В.В. Трофимовой.
122. *Модульно-розвивальне* навчання: науково-педагогічне проектування графічних схем навчальних курсів. – Житомир, 2003. – 254 с.
123. *Мороз В. Д.* Самостійна навчальна робота студентів: Монографія. – Харків: ХМК, 2003. – 64 с.
124. *Муліна Н. І.* Методика розробки та використання дистанційного курсу англійської мови (старший ступінь у вищому технічному закладі освіти): Автореф... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2001. – 22 с.
125. *Муравьёва О. М.* Роль самостоятельности и творческой активности студентов в профессионально- направленном обучении иностранному языку в техническом вузе // Профессионально-направленное обучения иностранному языку и его роль в подготовке инженерных кадров: Сб. научных трудов. – Ташкент: Ташкентский ун-т, 1990. – С. 13.
126. *Настольная* книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е. А. Маслыко, А. Ф. Будько, С. И. Петрова. – Мн.: Высшая школа, 2000. – 522 с.
127. *Науменко И. Л.* Самостоятельный учебный труд студентов. – Саратов, 1983. – 148 с.
128. *Нехай О. А.* и др. Самоучитель английского языка: интенсивный курс. – Минск, 1995. – 365 с.
129. *Немов Р.С.* Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3-кн. – М., 2001. – Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – 640 с.
130. *Низамов Р. А.* Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Из-во Казанского ун-та, 1975. – С. 28-37.

131. *Никифоров А. Л.* Деятельность, поведение, творчество. Деятельность: теории, методологии, проблемы / Сост. И. Т. Касавин. – М., 1990. – 336 с.
132. *Николаева С. Ю.* Индивидуализация обучения иностранным языкам. – К., 1987. – 140 с.
133. *Ничкало Н. Г.* Дослідження з проблем педагогіки і психології вищої школи // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспектива розвитку / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К., 1996. – С. 19-23.
134. *Обучение иностранным языкам:* [Отв. ред. М.К. Колкова] – СПб.: КАРО, 2003. – 320с.
135. *Общая методика обучения иностранным языкам в средней школе /* Под ред. А. А. Миролубова, И. В. Рахманова, В. С. Цетлин. – М., 1967. – 501 с.
136. *Общая методика преподавания иностранных языков в средних специальных учебных заведениях /* Под ред. А. А. Миролубова, А. В. Пафахиной. – М., 1984. – 239 с.
137. *Онучак Л. В.* Педагогічні умови організації самостійної позааудиторної роботи студентів економічних спеціальностей: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2002. – 21 с.
138. *Організація самостійної роботи студентів /* В. М. Король. – Черкаси, 2003. – 216 с.
139. *Организация самостоятельной работы студентов по общественным наукам /* Под ред. Ю. И. Палкина. – Киев: Вища школа, 1979. – 244 с.
140. *Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник /* І. О. Бартенева, І. М. Богданова. – Одеса, 2002. – 344 с.
141. *Педагогический словарь-справочник: Учебное пособие для самостоятельной работы студентов и аспирантов /* А. В. Воротникова, Т. Л. Кремнева. – Тамбов, 2000. – 51 с.
142. *Педагогический словарь: В 2-х томах. – Т. 2 /* Под ред. И. А. Каирова. –

- М.: Изд-во Академии педагогических наук, 1960. – 760 с.
143. *Педагогические условия становления успешной личности в системе непрерывного образования.* – Красноярск, 2000. – 84 с.
144. *Педагогическая энциклопедия* / Гл. ред. А. И. Каиров и Ф. Н. Петров. – М., 1964. – Т. 1. – 832 с.
145. *Перес Бермудес В. М.* Организация самостоятельной работы студентов высших педагогических институтов республики Куба при изучении курса общей физики: Автореферат дис... на соиск. к. п. н.: 13.00.02. – К., 1980. – 95 с.
146. *Пидкасистый П. И.* Сущность самостоятельной работы студентов и психолого дидактические основы её классификации. Проблемы активизации самостоятельной работы студентов. Материалы Всесоюзного совещания-семинара / Ред. Е. А. Агаенко, Л. П. Сидорова. – Пермь, 1979. – С. 23-34.
147. *Пидкасистый П. И., Фридман Л. М., Гарунов М. Г.* Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 354 с.
148. *Пиндик О. Г.* Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю (на матеріалах вивчення іноземної мови): Автореф... канд. пед. наук: 13.00.04. – Тернопіль, 2003. – 20 с.
149. *Пінська О. В.* Навчання майбутніх учителів професійно спрямованої писемної комунікації англійською мовою як другою іноземною: Автореф... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 2001. – 20 с.
150. *Платонов К. К., Голубев Г. Г.* Психология: Учеб. пособие. – М.: Высшая школа, 1977. – 247 с.
151. *Плахотник В. М.* Навчання іноземних мов у середній школі: концепція та її реалізація // Обучение иностранным языкам в учебных заведениях Украины. Сборник статей. – Выпуск 1. – Одесса, 1998. – С. 7-10.
152. *Понятийный словарь основных психолого-педагогических категорий и*

- терминов, применимых в социальных технологиях / А. М. Старостенко и др. – Курск: Курский гос. ин-т., 2001. – 191 с.
153. *Преподаватель* вуза: организатор, исследователь, воспитатель, личность: Методические рекомендации. – Якутск, 1995. – 134 с.
154. *Професійна освіта*: Словник: Навч. посібник / За ред. Н. Г. Николо. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
155. *Психологический словарь* / Авт. сост. В. Н. Копорулина, М. М. Смирнова, Н. О. Гордеева, Л. М. Даланов. Под общ. ред. Ю. Л. Неймера. – Ростов-на-Дону: Фенікс, 2003. – 640 с.
156. *Психологический словарь* / Под. общ. редакцией А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – 2-е изд. – М.: Политиздат. – 494 с.
157. *Принципы организации самостоятельной работы по английскому студентам неязыковых факультетов.* / Методические указания для преподавателей / Разраб. В. А. Ужик, Д. Н. Петрова. – Харьков, 1978. – 12 с.
158. *Пуховська Л. П.* Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія. – К.: Вища школа, 1997. – 180 с.
159. *Рогова Г. В., Верещагина И. Н.* Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе: Пособия для учителя. – М.: Просвещение, 1988. – 224 с.
160. *Рогова Г. В. и др.* Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 287 с.
161. *Романова Г. М.* Індивідуально-психологічні та дидактичні чинники результативності самостійної роботи студентів економічних університетів: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2002. – 192 с.
162. *Романова С. М.* Гуманізація професійної освіти у вищих навчальних закладах технічного профілю США: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К.: ПППО АПН України, 1996. – 24 с.
163. *Ройлян В. С.* Формування професійних якостей майбутніх фахівців

- сухопутних військ в умовах реформування вищої військової освіти: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Одеса, 2004. – 352 с.
164. *Рубинштейн С. Л.* Основы общей философии. – СПб.: Питер, 2001. – 720 с.
165. *Рубинштейн С. Л.* Проблемы общей психологии. – М.: Педагогика, 1973. – 370 с.
166. *Рябушко С. О.* Формування культури педагогічного спілкування майбутніх учителів іноземної мови: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / ПДПУ ім. К.Д.Ушинського. – Одеса, 1999. – 20 с.
167. *Савчак Н. В.* Підготовка майбутніх учителів іноземної мови до гуманістичного виховання учнів: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07. – К., 2000. – 19 с.
168. *Саєнко Н. В.* Періодична преса як засіб оволодіння іноземною мовою у вищих технічних навчальних закладах: Дис... канд. пед. наук: 13.00.09. – Харків, 2003. – 21 с.
169. *Саєнко Н. С.* Тестовий контроль рівня сформованості лексичної навички читання студентів 1 етапу немовного вузу (на матеріалі англійської мови): Автореф... канд.пед.наук: 13.00.02. – К., 1998. – 20 с.
170. *Самостоятельная и внеаудиторная работа студентов при изучении иностранных языков / Отв. ред. А. Г. Симонова.* – М., 1992. – 34 с.
171. *Самостійна* пізнавальна діяльність студентів: Методичні рекомендації. – К.: ІСДО України, 1993. – 52 с.
172. *Сафонова Т. В.* Проектирование педагогической технологии модульного обучения в вузе: Учебное пособие для студентов пед. вузов. – Глазов, 2000. – 288 с.
173. *Сидорчук Н. Г.* Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів у процесі вивчення предметів педагогічного циклу: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2001. – 23 с.
174. *Сікорський П. І.* Положення про модульно-рейтингову систему

- навчання у вищих навчальних закладах. – Л., 2005. – 8 с.
175. *Сичова М. І.* Організація самостійної роботи студентів педагогічного училища в умовах особистісно орієнтованого навчання: Автореф... канд. пед наук: 13.00.04. – К., 2000. – 20 с.
176. *Сичова М. І.* Організація самостійної роботи студентів педагогічного училища в умовах особистісно орієнтованого навчання: Дис... канд. пед наук: 13.00.04. – К., 2000. – 170 с.
177. *Скалкин В. Л.* Лингво-методические проблемы создания системы стабильных учебников для вузов неязыковых специальностей (в порядке дискуссии) // Иностранные языки в школе. – М.: Высшая школа, 1982. – Вып. 17. – С. 30-36.
178. *Склярєнко Н. К.* Як навчати сьогодні іноземної мови // Іноземні мови. – К., 1995. – № 1. – С. 5-8.
179. *Скопинская Л. Н.* Организация самостоятельной работы студентов по развитию грамматической стороны устной иноязычной речевой деятельности на начальном этапе языкового вуза (на материале английского языка). Самостоятельная работа в обучении иностранным языкам в школе и вузе / Межвузовский сборник научных трудов. – Ленинград, 1990. – 164 с.
180. *Слагаемые профессиональной компетентности преподавателя / Д. З. Ахметова, Л. И. Гурье.* – Казань, 2001. – 111 с.
181. *Сластенин В. А., Подымова Л. С.* Педагогика: инновационная деятельность. – М.: ИЧП „Изд-во Магистр”, 1997. – 224 с.
182. *Словник довідник педагогічних і психологічних термінів / В. Н. Глазиріна, Т. М. Десятов.* – Черкаси, 2002. – 112 с.
183. *Современный словарь по педагогике / Сост Е. С. Гапацевич.* – Мн.: «Современное слово», 2001. – 928 с.
184. *Соколовский Ю. Е.* Общедидактическая характеристика самостоятельной работы. Проблемы активизации самостоятельной работы студентов. Материалы Всесоюзного совещания-семинара / Ред.

- Е. А. Агаенко, Л. П. Сидорова. – Пермь, 1979. – С. 34-38.
185. *Словарь* психологической практики / Сост. С. Ю. Головин и др. – Мн.: Харвест, 2003. – 976 с.
186. *Словарь* по социальной педагогике: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. зав / Авт. сост. Л. В. Марда-Хаев. – М.: Из-кий центр и Академия, 2002. – 368 с.
187. *Социологическая* энциклопедия / Под ред. члена-корреспондента Национальной академии наук Белоруссии А. Н. Данилова. – Минск, 2003. – 384 с.
188. *Социология. Энциклопедия* / Сост А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евалькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко. – Мн.: Книжный дом, 2003. – 1312 с.
189. *Стефаненко П. В.* Дистанционное обучение в высшей школею. – Донецк, 2002. – 398 с.
190. *Стасюк В. Д.* Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа-вищий навчальний заклад освіти»: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Одеса, 2003. – 291 с.
191. *Тарнопольский О. Б.* Методика обучения английскому на 1 курсе технического вуза. – К., 1989. – 160 с.
192. *Титова В. М.* Методика интенсивного обучения английскому языку абитуриентов высших заведений образования: Дис... канд. пед. наук: 13.00.02: Киевский государственный ун-т. – К., 2001. – 260 с.
193. *Толковый* словарь живого великорусского языка / Сост. В. И. Даль. – М.: 1955. – 683 с.
194. *Топалова В. М.* Формування соціокультурної компетенції студентів технічного вузу (на матеріалі англійської мови): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1998. – 17 с.
195. *Трубіцина О. М.* Підготовка майбутніх учителів до рефлексивного управління процесом навчання учнів іноземної мови: 13.00.04. – Дис... канд. пед. наук, 2001. – 237 с.

196. Труханова Т. І. Формування навчальної компетенції студентів немовних вищих закладів освіти // Іноземні мови. – 2002. – № 3. – С. 21-24.
197. Ужик В. А. Педагогические основы организации самостоятельной работы студентов (на материале иностранных языков 1 курсов неязыковых вузов): Дис.... канд. пед. наук: 13.00.01. – Харьков, 1980. – 176 с.
198. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. – М.: Педагогика, 1990. – 192 с.
199. *Философия*. Энциклопедический словарь / Под ред. док. ф. н. А. А. Иванина. – М.: Гардарики, 2004. – 1072 с.
200. *Философский* словарь / Под ред. И. Т. Фролова. – 5-е изд. – М., 1986. – 590 с.
201. *Философский* энциклопедический словарь / Ред. Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблёва, В. А. Лутченко. – М.: ИМФРА, 2004. – 576 с.
202. *Философский* энциклопедический словарь / Редкол.: С. С. Аверинцев, Э. А. Арабоглы, Л. Ф. Ильичёв и др. – 2-е изд. – М., 1984. – 815 с.
203. *Філософський* енциклопедичний словник / Під ред. М. Т. Максимченко. – К., 2002. – С. 743.
204. Фломкина С. К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. – М.: Высшая школа, 1987. – 207 с.
205. Хмельюк Р. И. Формирование гражданской зрелости студенческой молодежи. – Киев; Одесса: Вища школа, 1978. – 134 с.
206. Хом'юк І. В. Формування навичок самостійної роботи у майбутніх інженерів з використанням нових ігрових форм навчання: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Вінниця, 2002. – 219 с.
207. Хофман Ханс Г. Самоучитель английского языка. Практический курс: Учебник. – К.: Методика. – 272 с.
208. Хрипун В. М. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів на практичних заняттях з педагогіки: Дис... канд. пед. наук:

- 13.00.01. – К., 1995. – 184 с.
209. *Царькова В.Б.* В мире немецкого языка. 9 класс. Мои горизонты: Учебник 9 класса общеобразовательной школы: Кн. Для чтения / Авт. Сост. В.Б. Царькова. – М.: Просвещение, 2004. – 239 с.
210. *Ціхоцька О.А.* Формування гуманістичних ціннісних орієнтацій старшокласників у процесі вивчення іноземної мови: Дис... канд. пед. наук: 13.00.07. – К., 2003. – 210 с.
211. *Цокур О. С.* Педагогічний само менеджмент як провідний чинник творчої самореалізації вчителя // Визначення чинників та умов, що впливають на підготовку вчителя національної школи; Методичні рекомендації / Упор. І. М. Богданова, З. Н. Курлянд, М. Ф. Ломоносова та ін. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2000. – 22-27.
212. *Черниш В. В.* Навчання англomовного читання і аудіювання із застосуванням аудіо книжок художніх творів (середня загальноосвітня школа з поглибленим вивченням іноземної мови): Автореф. канд.пед.наук: 13.00.02. – К., 2001. – 20 с.
213. *Черноватий Л. М.* Основи теорії педагогічної граматики іноземної мови: Автореф... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1999. – 32 с.
214. *Чичерина Н.В.* Самостоятельная работа: личностные стратегии изучения иностранного языка. Методика преподавания иностранных языков в школе и вузе / Под. ред. Р. И. Журавлёва, В. А. Рибникова. – Шахтинск: ШИНГТУ, 2000. – 112 с.
215. *Шайдур І.А.* Організація самостійної роботи студентів педагогічних університетів на основі індивідуально орієнтованого підходу: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2003. – 180 с.
216. *Шапар В. Б.* Психологічний тлумачний словник. – Харків: Прапор, 2004. – 640 с.
217. *Шевченко І. В.* Вплив ідей К. Д. Ушинського на підготовку студентів до самостійного іншомовної діяльності // Всеукраїнські науково-практичні читання студентів і молодих науковців, присвячені

- педагогічній спадщині К. Д. Ушинського, В. О. Сухомлинського 18-19 травня 2004 року. – Одеса, 2004. – С. 40-41.
218. *Шевченко І. В.* До проблеми культури англійського мовлення майбутніх вихователів // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ, 2002. – С. 300-308.
219. *Шевченко І. В.* До проблеми культури англійського мовлення майбутніх вихователів // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ, 2002. – С. 300-308.
220. *Шевченко І. В.* Іноземна мова як навчальний предмет // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2006 . – Вип. 9-10. – С. 143-146.
221. *Шевченко І. В.* Метод проектів у процесі організації самостійної роботи з іноземної мови студентів педагогічних факультетів // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса: ПДПУ ім. К. Д. Ушинського, 2006 . – Вип. 9-10. – С. 139-143.
222. *Шевченко І. В.* Навчання англійської мови дітей 4-го року життя в дошкільних закладах освіти // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: Зб. наук. пр. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2000. – Випуск 11. – С. 23-27.
223. *Шевченко І. В.* Особливості підготовки вихователів до навчання дошкільників іноземної мови в умовах школи-інтернату // Загальноосвітні школи-інтернати в сучасній Україні // Матеріали Всеукр. науково-практ. конф. „Виховні системи загальноосвітніх шкіл-інтернатів: нові підходи і технології”. – Миколаїв: МДПУ, 2002. – С. 153-154.
224. *Шевченко І. В.* Проблема раннього навчання англійської мови // Тезиси

- докладов I Международного конгресса „Славянский педагогический Собор”. Тирасполь, 26-29 июня 2002 г. – Бендеры: Полиграфист, 2002. – С. 279-281.
225. *Шевченко І. В.* Самостійна діяльність студентів педагогічних факультетів та умови її ефективної організації // „Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти”. Матеріали міжнар. науково-практ. конф. 2-5 жовтня 2005 р. – Луганськ, 2005. – Частина 2. – С. 77-85.
226. *Шерстюк О. М., Шульга І. М.* Навчання читання з використанням дидактичних матеріалів для самостійної роботи в старших класах середньої школи / Іноземні мови. – № 1. – 2003. – С. 15-20.
227. *Шимко І. М.* Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
228. *Шишкіна Н. О.* Організація самостійної роботи студентів у процесі вивчення юридичних дисциплін у вищому навчальному педагогічному закладі: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Харків, 2004. – 21 с.
229. *Штульман Є. О.* Организация самостоятельной работы студентов 1-го курса языкового вуза в лаборатории с использованием элементов программирования. (На материале английского языка): Автореф... канд. пед. наук. – М., 1964. – 17 с.
230. *Щербаков А. И.* Психологические основы формирования личности советского учителя в системе высшего педагогического образования. – Л.: ЛГУ, 1967. – 266 с.
231. *Щукина Г. И.* Роль деятельности в учебном процессе: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1986. – 144 с.
232. *Яворський С. Х.* Підготовка курсантів навчальних закладів МВС до професійної діяльності у нетипових ситуаціях оперативно службової діяльності: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Одеса, 2004. – 219 с.

233. *Яшанов С. М.* Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09. – К., 2003. – 20 с.
234. *Asher J.* Learning another language through actions // *The Complete Teacher's Guidebook*. – Los Gatos, CA: Sky Oaks Productions, 1982. – 219 p.
235. *Basic American Language Instructor Course*. – Defense Language Institute, 1992. – 115 p.
236. *Carrol J. B.* The analysis of reading introduction: perspectives from psychology and linguistics. – Chicago, 1964. – P. 336-354.
237. *Chastain K.* Developing second-language skills. – Chicago: Rand McNally, 1976. – Chapter 5. – 76 p.
238. *Combs A. W.* A personal Approach to Teaching: Beliefs That Make a Difference. – Boston Allyn & Bacon. –1974. – 148 p.
239. *Cortes F., Przeworsky A., Sprague J.* Systems Analysis for Social Scientists. – New York: John Wiley and Sons, 1974. – 336 p.
240. *European Language Portfolio. Proposals for Development*. – Council of Europe, Strasbourg, February, 1997.
241. *Finocchiaro M. and Brumfit C.* The Functional Notional Approach: From Theory to Practice. – New York: Oxford University Press, 1981. – P. 91-93.
242. *Freire P.* Teaching Foreign Language at Schools. – New York: Educational Solutions, 1983. – P. 56.
243. *Frisby A. W.* Teaching English: Notes and Comments of Teaching Overseas. – L.: Longman, 1957. – P. 16.
244. *Gattegno C.* Teaching Foreign Language at Schools: The Silent Way. – 2nd ed. – New York: Educational Solutions, 1982. – P. 30-48.
245. *Gilford P.* Educational Process . – New York, 1987. – P. 41.
246. *Girard D.* Motivation: The Responsibility of the Teacher // *English Language Teaching Journal*. – 1977. – Vol. 31. – № 2. – P. 97-102.
247. *Hutchinson T.* Project English. 1,2,3. – Oxford: Oxford University Press,

1996. – P.23.
248. *Hutchinson T., Walters A.* English for Specific Purposes: A Learner-Centered Approach. – Cambridge: Cambridge University Press, 1993. – 179 p.
249. *Johnson P.* Effects on reading comprehension of building background knowledge // TESOL quarterly. – 1982. – Vol. 16. – № 4. – P. 503-516.
250. *Kennedy C., Bolitho R.* English for Specific Purposes. – London: Modern English Publications, 1990. – 149 p.
251. *King E.* Education Revised for a World in transformation // Comparative Education. – 1999. – V. 35. – № 2. – P. 109-119.
252. *Krashen H. D., Terrel T. D.* The Natural Approach: Language Acquisition in the Classroom. – Oxford: Pergamon, 1983. – P. 19.
253. *Lidie E. Meunier.* Personality and Motivational Factors in Computer – Mediated Foreign Language Communication // New Ways of Learning and Teaching. – HLH Publishers. – 1998. – P. 146-147.
254. *La Forge P. G.* Counseling and Culture in Second Language Acquisition. – Oxford: Pergamon, 1983. – P. 42.
255. *Lanier J., Little J.* Research of Teacher Education // Wittrock M(Ed.), Handbook of Research on Teaching. – New York: Macmillan. – 1986. – P. 527-569.
256. *Marton F., Svensson L.* Conceptions of research in student learning // Higher Education. – 1984. – V. 8. – № 4. – P. 471-486.
257. *Mc Collum K.* Colleges urged to use technology to promote «life-long learning» // The chronicle of higher education. – 1999. – V.XZVI. – № 5.– P. 39-227.
258. *Maslow A. N.* Motivation & Responsibility. – Harper & Row, 1954. – 205 p.
259. *Rivers W. M.* Speaking in many tongues // Cambridge University Press. – 1983. – 258 p.
260. *Schulz R. A.* From word to meaning: foreign language reading introduction after the elementary course // The Modern Language Journal. – 1983. – Vol.

67. – № 2. – P. 127-133.
261. *Swan M. A.* Critical Look at the Communicative Approach // *English Language Teaching Journal*. – 1985. – Vol. 39. – № 2. – P. 76-87.
262. *Terrel T. D.* The Natural Approach to Language Learning: an update // *Modern Language Journal* . – 1982. – Vol. 66. – P. 121.
263. *Turner C. M.* Inter-personal Skills in Further Education. – Coombe Lodge, 1978. – P. 150.
264. *Wright A.* How to Communicate Successfully. – Cambridge, 1989. – P. 86.

Додаток А

Анкета

для майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови

1. Що Ви розумієте під самостійною діяльністю з англійської мови студента?
2. Яка методична література для організації самостійної діяльності з англійської мови є у Вас на кафедрі?
3. Яка методична література для організації самостійної діяльності з англійської мови є у Вас дома?
4. Яка література з англійської мови є у Вашій домашній бібліотеці?
5. Скільки часу Ви витрачаєте на виконання завдань з англійської мови під час самостійної діяльності?
6. Скільки часу Ви витрачаєте у бібліотеці під час самостійної діяльності з англійської мови?
7. Скільки часу Ви працюєте в лінгафонному кабінеті?
8. Як Ви використовуєте комп'ютер і інтернет під час самостійної діяльності з англійської мови?
9. Які форми роботи для Вас є найефективнішими під час самостійної діяльності з англійської мови?
10. Яким чином допомагають Вам викладачі організувати Вашу самостійну діяльність з англійської мови?
11. В яких гуртках чи клубах з англійської мови Ви берете участь?
12. Скільки разів Ви брали участь в олімпіадах, вікторинах чи місячниках з англійської мови?
13. Що, на Вашу думку, необхідно для того, щоб покращити вашу самостійну діяльність з англійської мови? Ваші пропозиції.

Додаток Б

Анкета

для викладачів з організації самостійної діяльності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови

1. Що Ви розумієте під самостійною діяльністю студентів з англійської мови?
2. Які методичні рекомендації чи посібники для організації самостійної діяльності майбутніх вихователів з англійської мови були розроблені особисто Вами?
3. Яка є на дошкільному факультеті методична література для організації самостійної діяльності студентів з англійської мови?
4. Чи є на факультеті лінгафонний кабінет?
5. Чи є на дошкільному факультеті комп'ютерний клас?
6. Чи є на факультеті бібліотека-інтернет?
7. Які форми організації самостійної діяльності з англійської мови Ви вважаєте для майбутніх вихователів найбільш ефективними?
8. Яку роль, на Вашу думку, відіграє викладач під час організації самостійної діяльності студентів з англійської мови?
9. Яким чином Ви допомагаєте студентам в організації їхньої самостійної діяльності з англійської мови?
10. Які Ви очолюєте гуртки чи клуби з англійської мови на дошкільному факультеті?
11. Як часто Ви проводите олімпіади, вікторини чи місячники з англійської мови?
12. Які заходи та умови, на Вашу думку, необхідно для того, щоб покращити самостійну діяльність майбутніх вихователів з англійської мови? Ваші пропозиції.

Додаток В

Словосполучення

1) an ancient story (стародавня історія); 2) a silly idea (дурна ідея); 3) the name of a novel (назва роману); 4) a little house (маленький будинок); 5) to be very thankful (бути дуже вдячним); 6) to convince smb. (переконувати когонебудь); 7) lovely flowers (гарненькі квіти); 8) told earlier (було сказано раніше); 9) to continue reading (продовжувати читання); 10) to prefer smth. (віддавати перевагу чому-небудь).

Додаток Д

Текст для аудіювання з запитаннями.

When Mr. Jones went to a restaurant one day, he left his coat near the door. There was nothing in the pockets of the coat when he left it, so he was very surprised when he took his coat after his meal and found the pockets full jewellery!

There was a waiter near the door, so Mr. Jones said to him, "Somebody has made a mistake. He has put some jewellery in my coat. Take it, and when he comes back, give it to him". The waiter took it and went away. Suddenly another man came in with a coat just like Mr. Jones's. "I am so sorry", said this man. "I

made a mistake. I took your coat and you have got mine. Please give me my coat and jewellery". Mr. Jones answered, "I gave the jewellery to the waiter. He will give it to you".

Mr. Jones called the manager of the restaurant; but the manager said, "We have no waiters here. We only have waitresses". "You gave the jewellery to a thief!" shouted the other man. "I called the police!" Mr. Jones was frightened and paid the man a lot of money for the jewellery".

Questions.

1. Where did Mr Jones go one day?
2. What did he do with his coat?
3. Was there anything in the pockets of the coat when Mr Jones left it?
4. What happened when he took the coat after his meal?
5. Whom did he see near the door?
6. What did Mr Jones say to him?
7. What was the man wearing?
8. Why did Mr Jones pay money?

Додаток Ж

Текст для аудіювання

One of Nasreddin's rich neighbours gave a big party one evening, but forgot to invite him. Nasreddin waited and waited, but no invitation came, so at last, when the party had already begun, he took a piece of paper, folded it, put it in an envelope and took it to his neighbour's house. "I have a very important letter for the host", he said to the servants at the door. The servants took him into the big room where everybody was eating, Nasreddin gave the letter to his rich neighbour and at once sat down and began to fill his mouth with food. The host looked at the envelope, but there was nothing on it, so he said, "Are you sure that this letter is for me? There is no address on it". "Oh, yes", said Nasreddin. "and there is no writing inside either – because it was prepared in a hurry".

Agree or disagree with the following statements:

1. One of Nasreddin's rich neighbours gave a big party one evening and decided to invite Nasreddin.
2. Nasreddin waited and waited and invitation came.
3. The servants took him into the garden where everybody was eating/
4. Nasreddin gave the letter to his neighbour's wife and at once sat down and began to fill his mouth with fruit.
5. Nasreddin said that there was a letter for the host in the envelope because he had prepared it beforehand.

Додаток 3

Текст для аудіювання

An important businessman was asked to give a twenty-minute speech in another city. He was too busy to write it himself, so he asked his secretary to put one together for him out of a large book of speeches which she had on her desk. She typed one out for him, and he picked it up just in time to rush off to his plane. But when he gave his speech, it ran on for an hour, and the audience was getting very restless and bored by the end of it. When the businessman got back to his office, he complained to his secretary about this. "I told you it was supposed to be a twenty-minute speech!" he said to her bitterly.

"That's what I gave you," she answered, "the original and two copies. The original for you to read at the meeting, and two copies for the files, after you had checked them".

Додаток И
Запрошення на обід

Додаток К

Тематика спецкурсу

**„Організація самостійної іншомовної діяльності майбутніх вихователів
дошкільних навчальних закладів”**

№	Зміст	Лекції	Прак- тичні	Аудиторна самостійна діяльність	Позаауди- торна самостійна діяльність
1.	Проблема самостійної діяльності і самостійної роботи в наукових дослідженнях вищої школи.	1	-	20 хв.	1
2.	Дослідження проблеми самостійної іншомовної діяльності на сучасному етапі.	1	-	20 хв.	1
3.	Особливості самостійної діяльності студентів з іноземної мови.	1	-	20 хв.	1
4.	Методика роботи з першоджерелами та бібліографією під час самостійної діяльності студентів.	-	2	20 хв.	1
5.	Використання Інтернету, комп'ютеру, відео та аудіотехніки як засобів навчання іноземної мови під час самостійної діяльності студентів.	-	2	20 хв.	2
6.	Методика написання рефератів, анотацій, резюме, тез студентами під час самостійної діяльності.	-	2	20 хв.	1
	Усього: 18 год.	3	6	2	7

Додаток Л

Програма спецпрактикуму

„Самостійна діяльність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів з англійської мови”

№	Зміст	Практичні	Аудиторна самостійна діяльність	Позааудиторна самостійна діяльність
1.	Вправлення студентів у вимові англійських монофтонгів.	2	20 хв.	1
2.	Вправлення студентів у вимові англійських дифтонгів.	2	20 хв.	1
3.	Вправлення студентів у вимові англійських приголосних.	2	20 хв.	1
4.	Вправлення студентів інтонуванню англійського речення.	2	30 хв.	1
5.	Формування навичок аудіювання.	2	30 хв.	2
	Усього: 18 год.	10 год.	2 год.	6 год.

**ДИДАКТИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УМІнь З ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

